

**ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΩΝ**

**Σοφία-Δήμητρα Ε. Κακαρούντα
Διπλωματική Εργασία
ΠΜΣ.ΔΕ**

2010

ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

**Παρουσίαση μεθόδων υπολογισμού κεφαλαιακής επάρκειας
στα τραπεζικά ιδρύματα και προσέγγιση των στρατηγικών
διαχείρισης κινδύνων που ακολουθούν**

ΣΟΦΙΑ-ΔΗΜΗΤΡΑ Ε. ΚΑΚΑΡΟΥΝΤΑ

**Πτυχίο Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών**

**Υποβληθείσα Εργασία για το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα στην
Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων
Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων Πανεπιστημίου
Πειραιά**

Πειραιάς, 2010

Αφιερώνεται στους γονείς μου

ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

ΣΟΦΙΑ-ΔΗΜΗΤΡΑ Ε. ΚΑΚΑΡΟΥΝΤΑ

Σημαντικοί όροι: εποπτεία χρηματοπιστωτικού συστήματος, Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας II, Επιτροπή της Βασιλείας, κεφαλαιακή επάρκεια, δείκτης φερεγγυότητας, στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό περιβάλλον, τα πιστωτικά ιδρύματα βρίσκονται αντιμέτωπα με όλο και περισσότερους κινδύνους. Παράλληλα, οι τράπεζες εξαρτώνται απολύτως από την εμπιστοσύνη του κοινού στη διαχείριση του χαρτοφυλακίου τους. Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η προληπτική εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η οποία αποσκοπεί σε μια ορθολογική κατανομή των αποταμιευτικών κεφαλαίων και σε ένα τραπεζικό σύστημα που λειτουργεί με ανταγωνιστικότητα και φερεγγυότητα. Στην Ελλάδα, την προληπτική εποπτεία ασκεί η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία ακολουθεί όλες τις προτάσεις που έχει εκδώσει η Επιτροπή της Βασιλείας με σημαντικότερη το Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια γνωστό και ως Basel II.

Σύμφωνα με το Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας, κάθε πιστωτικό ίδρυμα πρέπει να παρακολουθεί τη σύνθεση των ιδίων κεφαλαίων του και να καλύπτει διαρκώς μια ελάχιστη κεφαλαιακή απαίτηση 8%. Επιπλέον, καθιερώνονται οι διαδικασίες για την εποπτεία της κεφαλαιακής επάρκειας και των συστημάτων αξιολόγησης των πιστωτικών ιδρυμάτων και υποχρεώνονται οι τράπεζες σε δημοσίευση στοιχείων τους με σκοπό την πειθαρχία της αγοράς. Προκειμένου τα πιστωτικά ιδρύματα να επιτύχουν ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια καλούνται να διαμορφώσουν τις ανάλογες στρατηγικές που θα βοηθήσουν στην αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων και να υιοθετήσουν πολιτικές που θα αναδιαρθρώσουν τις λειτουργίες τους ώστε να περιοριστεί ο κίνδυνος. Στην παρούσα εργασία αναλύονται όλοι οι παραπάνω όροι που αφορούν την κεφαλαιακή επάρκεια και τις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων και πραγματοποιείται μελέτη για την περίπτωση της τράπεζας Αττικής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	I
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ	II
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	III

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	2
1.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	10
1.3.1 Ιστορική επισκόπηση της διεθνούς τραπεζικής εποπτείας	11
1.3.2 Λειτουργίες και στόχοι της Επιτροπής της Βασιλείας	14
1.4 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΤΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ	21
1.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ	24
1.6 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	26
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	29
2.2. ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ.....	30
2.2.1 Τροποποίηση του Πρώτου Συμφώνου και κίνδυνος αγοράς.....	35
2.2.2 Προβλήματα του Πρώτου Συμφώνου	37

2.3 ΤΟ ΝΕΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ	38
2.3.1 Ο Πρώτος Πυλώνας του Νέου Συμφώνου για την κεφαλαιακή επάρκεια.....	40
2.3.1.1 Υπολογισμός κεφαλαιακής επάρκειας για τον πιστωτικό κίνδυνο	41
2.3.1.2 Υπολογισμός κεφαλαιακής επάρκειας για το λειτουργικό κίνδυνο	48
2.3.2 Ο Δεύτερος Πυλώνας του Νέου Συμφώνου	53
2.3.3 Ο τρίτος Πυλώνας του Νέου Συμφώνου	54
2.4 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ	57
2.5 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	60
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	63
3.2 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	64
3.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	68
3.3.1 Χρηματοοικονομικές Στρατηγικές	68
3.3.1.1 Προθεσμιακά Παράγωγα μέσα	73
3.3.1.2 Παράγωγα Μέσα Δικαιωμάτων	76
3.3.2 Επιχειρησιακές και Επιχειρηματικές Στρατηγικές	77
3.3.2.1 Επιχειρηματικές στρατηγικές για τους Τραπεζικούς Οργανισμούς	79
3.3.2.2 Επιχειρηματικές στρατηγικές για τους τραπεζικούς οργανισμούς	80
3.4 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	81
3.5...ΟΙ ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	85
3.6 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	94
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	98
4.2 ΕΤΑΙΡΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ	99
4.3 ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ.....	102
4.4 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	105
4.5 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ.....	109
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	110
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	111

Ευχαριστίες

Με το πέρας της παρούσας διπλωματικής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Χρήστο Αγιακλόγλου, για τη συνεχή επίβλεψη, υποστήριξη και βοήθειά του και γενικότερα την εξαιρετική συνεργασία που είχαμε σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 2.1: Συντελεστές στάθμισης στοιχείων Ενεργητικού	33
Πίνακας 2.2: Συντελεστές στάθμισης έξω-λογιστικών στοιχείων	34
Πίνακας 2.3: Συντελεστές στάθμισης για απαιτήσεις ανά κατηγορία αξιολόγησης	42
Πίνακας 2.4: Συντελεστές στάθμισης για ανοίγματα τραπεζών προς εξειδικευμένες χρηματοδοτήσεις	48
Πίνακας 2.5: Τιμές συντελεστή β ανά τμήμα επιχειρηματικής δραστηριότητας	51
Πίνακας 2.6: Παρουσίαση των σχετικών με τη κεφαλαιακή επάρκεια νομοθετικών διατάξεων	58
Πίνακας 3.1: Χρηματοπιστωτικά Παράγωγα Μέσα	72
Πίνακας 3.2: Οι αρμοδιότητες των φορέων ως προς τη διαχείριση κινδύνου	86
Πίνακας 4.1: Προϊόντα και υπηρεσίες τράπεζας Αττικής	100
Πίνακας 4.2: Υπολογισμός εποπτικών κεφαλαίων και Δείκτη φερεγγυότητας	103

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1.1: Περιγραφή του χρηματοπιστωτικού συστήματος	3
Διάγραμμα 1.2: Η σύσταση της Επιτροπής της Βασιλείας	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παραδοσιακά, ο ρόλος των χρηματοοικονομικών οργανισμών είναι η διαμεσολάβηση ανάμεσα στις ελλειμματικές και τις πλεονασματικές μονάδες της οικονομίας. Ουσιαστικά, το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί νευραλγικό κομμάτι της οικονομίας αφού μετασχηματίζει τους αποταμιευτικούς πόρους της αγοράς σε επενδυτικούς.

Στο σύγχρονο όμως χρηματοοικονομικό περιβάλλον, ο ρόλος των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι πολύ πιο σύνθετος από αυτόν του απλού διαμεσολαβητή. Σήμερα, τα πιστωτικά ιδρύματα αναλαμβάνουν όλο και περισσότερο το ρόλο της διαχείρισης χρηματοοικονομικών κινδύνων με σκοπό τη χρηματοδότησή τους απευθείας από τις αγορές χρήματος και κεφαλαίου. Ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητη για τους τραπεζικούς οργανισμούς η ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης κινδύνου και μεθόδων υπολογισμού της κεφαλαιακής τους επάρκειας.

Στο κεφάλαιο αυτό, γίνεται αρχικά περιγραφή του χρηματοπιστωτικού συστήματος και των οργανισμών που συμμετέχουν σε αυτό. Κατόπιν, αναπτύσσεται ο ρόλος της εποπτείας στο χρηματοοικονομικό σύστημα κυρίως μέσα από τις λειτουργίες και τους στόχους της Επιτροπής της Βασιλείας. Τέλος, παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες του κινδύνου που αντιμετωπίζει η τράπεζα και του κεφαλαίου που πρέπει να καλύπτει ώστε να διαχειρίζεται επαρκώς τους κινδύνους της.

1.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

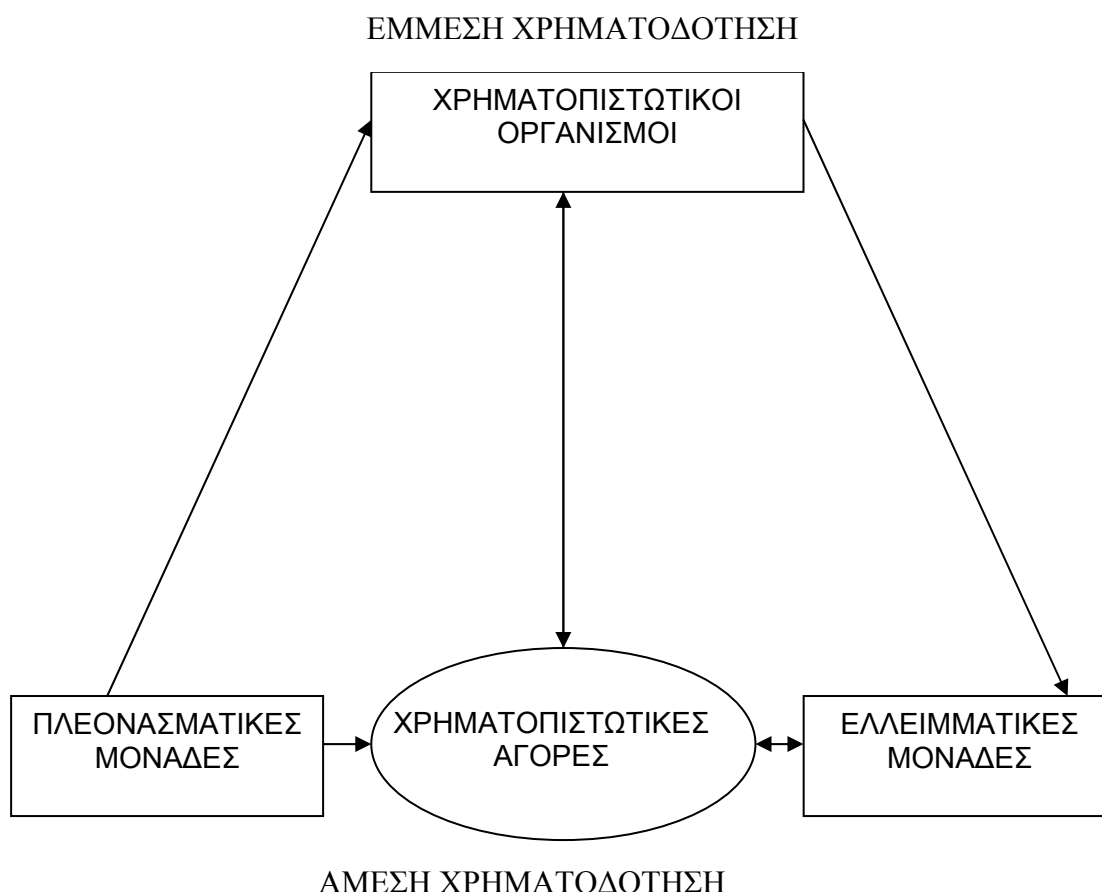
Είναι γνωστό ότι απώτερος σκοπός κάθε χώρας είναι η οικονομική ανάπτυξη και η κοινωνική ευημερία. Βάση για την οργάνωση της οικονομίας και ταυτόχρονα οικονομική αφετηρία για την οικονομική ανάπτυξη αποτελούν οι δύο κύριοι τομείς οικονομικής δραστηριότητας, ο δημόσιος και ο ιδιωτικός τομέας. Ο δημόσιος τομέας εκφράζεται από το κράτος τους δημόσιους οργανισμούς, ενώ ο ιδιωτικός τομέας περιλαμβάνει τα νοικοκυριά και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Κάθε μια από αυτές τις οικονομικές μονάδες στο τέλος κάθε οικονομικής χρήσης ή κατά τη σύνταξη του προϋπολογισμού εμφανίζει θετικό υπόλοιπο διαθεσίμων, δηλαδή πλεόνασμα, ή αρνητικό υπόλοιπο, δηλαδή έλλειμμα (Αγγελόπουλος, 2008).

Όπως είναι αναμενόμενο οι ελλειμματικές μονάδες αναζητούν διαθέσιμα κεφάλαια για να δανειστούν με κόστος μια προσυμφωνημένη αμοιβή – απόδοση σε αυτούς που θα τους διαθέσουν τα κεφάλαιά τους. Ταυτόχρονα, οι πλεονασματικές μονάδες της οικονομίας έχουν συμφέρον να δανείσουν τα κεφάλαια που τους περισσεύουν και που για αυτούς θα παραμείνουν αδρανή σύμφωνα με τον προϋπολογισμό τους, έναντι κάποιας αμοιβής. Η μεταφορά κεφαλαίων μεταξύ αποταμιευτών και δανειζόμενων σε αυτή τη περίπτωση ονομάζεται άμεση χρηματοδότηση.

Η επικοινωνία όμως μεταξύ των οικονομικών μονάδων που έχουν τις παραπάνω ανάγκες δεν είναι εύκολη. Ακόμα κι αν γνωρίζει η μία μονάδα τις ανάγκες της άλλης και αλληλοσυμπληρώνονται είναι δύσκολο να συμπίπτει το ύψος των κεφαλαίων που η μια έχει πλεόνασμα και που η άλλη χρειάζεται για να καλύψει τις ανάγκες της. Επιπλέον, δεν εγγυάται από κάποιον ανεξάρτητο οργανισμό η τήρηση των συμφωνηθέντων όρων μεταξύ του δανειστή και του δανειζόμενου και άρα δεν επιτυγχάνεται το καλύτερο δυνατό τέλος της συναλλαγής που πραγματοποιούν.

Στο σημείο αυτό παρεμβαίνει το χρηματοπιστωτικό ή χρηματοοικονομικό σύστημα, το οποίο μέσω των χρηματοοικονομικών ή χρηματοπιστωτικών μέσων/προϊόντων συγκεντρώνει τα πλεονάζοντα κεφάλαια της οικονομίας και τα διοχετεύει στις ελλειμματικές μονάδες για επενδυτικούς ή καταναλωτικούς σκοπούς. Η κατάσταση αυτή αναφέρεται στην έμμεση χρηματοδότηση. Τα μέσα που χρησιμοποιεί ο χρηματοπιστωτικός οργανισμός για την αποτελεσματική διακίνηση των κεφαλαίων είναι τα στεγαστικά δάνεια, οι ομολογίες, τα έντοκα γραμμάτια ελληνικού δημοσίου, τα πιστοποιητικά καταθέσεων, τα ομόλογα, οι ομολογίες επιχειρήσεων, τα προϊόντα εξασφάλισης κεφαλαίου κ.α., τα οποία διοχετεύονται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

μέσω των χρηματοπιστωτικών αγορών (πρωτογενής αγορά, δευτερογενής αγορά, χρηματαγορά, κεφαλαιαγορά, τρέχουσα αγορά, προθεσμιακή αγορά, διατραπεζική αγορά, διεθνής αγορά συναλλάγματος, κ.ο.κ).

Πηγή: Αγγελόπουλος, 2008

Διάγραμμα 1.1
Περιγραφή του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Στο Διάγραμμα 1.1 απεικονίζεται απλοποιημένα το χρηματοπιστωτικό σύστημα και ο ρόλος των χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Όπως φαίνεται, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί παρεμβαίνουν ανάμεσα στις πλεονασματικές μονάδες και στις ελλειμματικές, μέσω των χρηματοπιστωτικών μέσων που διαθέτουν και βοηθούν στην διακίνηση κεφαλαίων (έμμεση χρηματοδότηση). Ταυτόχρονα υπάρχει και η δυνατότητα της άμεσης χρηματοδότησης, δηλαδή της απ' ευθείας επικοινωνίας μεταξύ των πλεονασματικών και ελλειμματικών μονάδων. Και στις δυο περιπτώσεις η συναλλαγή γίνεται μέσω των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί δραστηριοποιούνται για λογαριασμό των πελατών τους αλλά και για δικό τους λογαριασμό, ως επενδυτές ή ως κερδοσκοπικοί. Έτσι, έχουν αναπτύξει ένα χαρτοφυλάκιο συναλλαγών και ένα επενδυτικό χαρτοφυλάκιο με σκοπό το κέρδος βάσει των προβλέψεων που κάνουν για τις αγορές. Στην κατεύθυνση αυτή συνεισφέρουν και οι οδηγίες των εποπτικών αρχών που προσδιορίζουν τη μέτρηση της κεφαλαιακής επάρκειας των οργανισμών έτσι ώστε να βρουν οι τράπεζες το σωστό ύψος κεφαλαίων που μπορούν να επενδύουν ώστε να αποφευχθεί οποιαδήποτε κρίση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι οικονομικές μονάδες που παίρνουν μέρος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα τοποθετώντας ή αντλώντας κεφάλαια από την αγορά. Οι οικονομικές αυτές μονάδες μπορεί να είναι φορείς του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα. Οι συμμετέχοντες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορούν να διακριθούν στις ακόλουθες κατηγορίες με βάση κυρίως τους λόγους για τους οποίους ο καθένας συμμετέχει στις χρηματοπιστωτικές αγορές και τους περιορισμούς που θέτει στις επενδυτικές του θέσεις.

➤ **Ιδιώτες επενδυτές**

Οι λόγοι που συμμετέχουν οι ιδιώτες επενδυτές είναι είτε κερδοσκοπικοί (speculation) είτε λόγοι αντιστάθμισης κινδύνων (hedging). Επιλέγουν τις κατάλληλες επενδύσεις σε επενδυτικό ορίζοντα και σε χρόνο που τους εξυπηρετεί (σωστό timing) ώστε να τους αποφέρουν την απόδοση που επιθυμούν ή να τους προφυλάξουν από μελλοντικούς οικονομικούς ή συναλλαγματικούς κινδύνους που πιστεύουν ότι θα εκτεθούν. Οι θέσεις που κατέχουν στο σύστημα είναι θετικές (long position), δηλαδή γίνονται δανειστές και διαθέτουν τα ίδια κεφάλαιά τους ή αρνητικές (short position), δηλαδή γίνονται δανειζόμενοι.

➤ **Επιχειρήσεις**

Οι επιχειρήσεις, όπως και οι ιδιώτες, συμμετέχουν στις αγορές με δύο τρόπους. Πρώτον έχουν τη δυνατότητα να διαθέτουν τα πλεονάσματά τους με σκοπό να λάβουν κάποια απόδοση. Κατά δεύτερον μπορούν να δανειστούν κεφάλαια και να εξασφαλίσουν ρευστότητα με το μικρότερο δυνατό κόστος και με το πιο αποτελεσματικό τρόπο, μέσω έκδοσης και πώλησης μετοχών, νέων ή υφιστάμενων.

➤ **Θεσμικοί επενδυτές**

Θεσμικοί επενδυτές είναι οργανισμοί που σκοπό έχουν τη διαχείριση μεγάλου ύψους κεφαλαίων για λογαριασμό τους ή για λογαριασμό τρίτων και που διέπονται από συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο και κανόνες δεοντολογίας. Τοποθετούνται σε προϊόντα κεφαλαιαγοράς και χρηματαγοράς και σε προϊόντα με μεγάλη μόχλευση και σημαντικά υψηλό κίνδυνο λαμβάνοντας υπόψη και τις επιθυμίες των πελατών τους. Χρησιμοποιούν επίσης ως κριτήριο τους για τις επενδύσεις τους την κεφαλαιακή τους επάρκεια και την ανάπτυξη προϊόντων αντιστάθμισης. Παραδείγματα θεσμικών επενδυτών, εκτός των άλλων, αποτελούν και οι Ανώνυμες Εταιρείες Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων, οι Ανώνυμες Εταιρείες Επενδύσεων Χαρτοφυλακίου, οι Ανώνυμες Εταιρείες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών, τα Πιστωτικά Ιδρύματα, οι Ασφαλιστικές εταιρείες, και τα Ασφαλιστικά Ταμεία.

➤ **Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί**

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί παρεμβαίνουν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα για να επιλύσουν τα προβλήματα που προκύπτουν από την άμεση χρηματοδότηση και περιορίζουν τους κινδύνους μεταφοράς των κεφαλαίων και κυρίως τον πιστωτικό κίνδυνο. Επιπλέον αξιοποιούν τα διαθέσιμά τους με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, έτσι ώστε να μεγιστοποιήσουν την απόδοση του χαρτοφυλακίου τους. Σημειώνεται ότι πολλοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί περιλαμβάνονται στους θεσμικούς επενδυτές.

Όλοι οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί ελέγχονται από τις εποπτικές αρχές και είναι υποχρεωμένοι να τηρούν τους κανόνες που οι αρχές επιβάλλουν. Οι κανόνες που ορίζουν οι αρχές αναφέρονται τόσο στη λειτουργία των οργανισμών όσο και στην ανάγκη αντιμετώπισης των κινδύνων που αναλαμβάνουν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί. Συγκεκριμένα, θέτουν κανόνες ακόμα και για το ύψος των κινδύνων που μπορούν να αναλάβουν ανάλογα με τα ίδια κεφάλαια και τα στοιχεία του ενεργητικού που διαθέτουν, με τις επενδύσεις δηλαδή που αναλαμβάνουν κάθε στιγμή. Με την εφαρμογή των κανόνων αυτών και με την συστηματική μέτρηση του κινδύνου περιορίζεται σημαντικά ο κίνδυνος για τους επενδυτές και τους τελικούς χρήστες των κεφαλαίων.

Οι σημαντικότερες μορφές χρηματοπιστωτικών οργανισμών που αναπτύσσονται σε ανεπτυγμένα χρηματοπιστωτικά συστήματα και αγορές είναι οι ακόλουθες:

- Πιστωτικά ιδρύματα
- Συνεταιριστικές τράπεζες
- Ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος
- Επιχειρήσεις παροχής επενδυτικών υπηρεσιών
- Ανώνυμες χρηματιστηριακές εταιρείες και ανώνυμες χρηματιστηριακές εταιρείες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών
- Ανώνυμες εταιρείες λήψης και διαβίβασης εντολών
- Εταιρείες παροχής πιστώσεων
- Εταιρείες χρηματοδότησης κατανάλωσης
- Νέοι οργανισμοί ανταγωνιστικοί των πιστωτικών ιδρυμάτων (εταιρείες διαμεσολάβησης στη μεταφορά κεφαλαίων, ανταλλακτήρια συναλλάγματος)
- Εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης
- Εταιρείες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων
- Εταιρείες εμπορίας απαιτήσεων (forfeiting)
- Εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών
- Οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων
- Ανώνυμες εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων
- Εταιρείες επενδύσεων σε ακίνητη περιουσία
- Εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου
- Ασφαλιστικές εταιρείες
- Ταμεία συντάξεως
- Διεθνείς τραπεζικοί οργανισμοί (παγκόσμια τράπεζα, Ευρωπαϊκή τράπεζα επενδύσεων, τράπεζα διεθνών διακανονισμών)

Από τους παραπάνω χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς ο σημαντικότερος και αυτός που θεωρείται κύριος οργανισμός σε μια οικονομία είναι το **πιστωτικό ίδρυμα**. Με βάση τη παρ. 1 του άρθρου 2 του νόμου 2076/1.8.1992, πιστωτικό ίδρυμα είναι η επιχείρηση η δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιτρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και στην χορήγηση πιστώσεων για λογαριασμό της.

Σύμφωνα με την οδηγία 89/646/ΕΟΚ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι δραστηριότητες ενός πιστωτικού ιδρύματος μπορεί να είναι οι παρακάτω:

- Απόδοση καταθέσεων ή άλλων επιτρεπτέων κεφαλαίων

- Χορήγηση πιστώσεων συμπεριλαμβανομένων μεταξύ των άλλων χορηγήσεις για καταναλωτική πίστη, ενυπόθηκη πίστη, πράξεις αναδόχου εισπράξεως απαιτήσεων (factoring) με ή χωρίς δικαίωμα αναγωγής και χρηματοδότηση των εμπορικών συναλλαγών (συμπεριλαμβανομένου του forfeiting)
- Χρηματοδοτική μίσθωση (leasing)
- Πράξεις πληρωμής
- Έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής (πιστωτικών καρτών, ταξιδιωτικών επιταγών και πιστωτικών επιστολών)
- Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων
- Συναλλαγές για λογαριασμό του ίδιου του ιδρύματος ή της πελατείας του σε μέσα της χρηματαγοράς (επιταγές, γραμμάτια, ομόλογα καταθέσεων, κ.λ.π.), αγορές συναλλάγματος, χρηματοδοτικούς τίτλους επί προθεσμία ή με δικαίωμα επιλογής (option), κινητές αξίες και μέσα σχετικά με συνάλλαγμα και επιτόκια
- Συμμετοχές σε εκδόσεις τίτλων και παροχή συναφών υπηρεσιών
- Παροχή συμβουλών σε επιχειρήσεις όσον αφορά τη διάρθρωση του κεφαλαίου, τη βιομηχανική στρατηγική και συναφή θέματα και συμβουλές, καθώς και υπηρεσιών στον τομέα της συγχώνευσης και της εξαγοράς επιχειρήσεων
- Μεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές
- Διαχείριση χαρτοφυλακίου ή παροχή συμβουλών για τη διαχείριση χαρτοφυλακίου
- Φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών
- Εμπορικές πληροφορίες
- Εκμίσθωση θυρίδων

Βασικό χαρακτηριστικό των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι η μεγάλη ποικιλία των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού που διαθέτουν. Αυτό προέκυψε από διαχρονικές αλλαγές που έλαβαν χώρα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και που σχετίζονται με τον τρόπο διαχείρισης των κεφαλαίων που διαθέτουν και αυτών που αντλούν τα πιστωτικά ιδρύματα για να επιτύχουν ρευστότητα αλλά και κερδοφορία. Μέχρι τη δεκαετία του 1960 βασική μορφή των πιστωτικών ιδρυμάτων ήταν οι εμπορικές τράπεζες και διαχειρίζονταν μόνο τα στοιχεία του ενεργητικού τους. Τα στοιχεία το παθητικού τους ήταν σταθερές καταθέσεις με συγκεκριμένα διοικητικά επιτόκια. Μετά το 1960, ο ρυθμός ανάπτυξης αυξάνεται με αποτέλεσμα να περιορίζονται οι καταθέσεις και να αυξάνεται η ζήτηση για κεφάλαια. Έτσι, τα πιστωτικά ιδρύματα αναγκάστηκαν κατά κάποιο τρόπο να διαχειριστούν και τα

στοιχεία του παθητικού και να αναπτύξουν νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα άντλησης κεφαλαίων. Αυτό οδήγησε και στην ανάπτυξη αντίστοιχα μέσων τοποθέτησης κεφαλαίων. Αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων είναι η αύξηση των χρηματοοικονομικών κινδύνων.

Η διαχείριση ενεργητικού και παθητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων αναφέρεται στην ανάπτυξη των κατάλληλων εργαλείων αντιστάθμισης κινδύνων έτσι ώστε η τράπεζα να αναλάβει το επιθυμητό επίπεδο κινδύνου με βάση την επιδιωκόμενη απόδοση. Σημαντικό ρόλο, όπως φαίνεται, στην διαχείριση ενεργητικού – παθητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων παίζει η διαχείριση κινδύνων, δηλαδή οι ενέργειες που πρέπει να κάνει το πιστωτικό ίδρυμα ώστε να ελαχιστοποιήσει τις επιπτώσεις από την έκθεση του στον κίνδυνο. Προϋπόθεση για αυτό είναι η μέτρηση του κινδύνου και η ανάπτυξη των κατάλληλων τεχνικών που θα βοηθήσουν τόσο στη μέτρησή του όσο και στην αντιστάθμιση του.

➤ **Κεντρική τράπεζα**

Η κεντρική τράπεζα μιας χώρας συντονίζει τα εγχώρια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ως προς την γενική πολιτική τους. Συγκεκριμένα, η κεντρική τράπεζα οριοθετεί τα επιτόκια των τραπεζών καθορίζοντας το επιτόκιο δανεισμού της, θέτοντας έτσι τις γενικές γραμμές πλεύσης για τις υπόλοιπες τράπεζες, οι οποίες είναι αναγκασμένες έπειτα να δράσουν μέσα σε καθορισμένα πλαίσια. Επιπλέον, η κεντρική τράπεζα είναι η μόνη τράπεζα που μπορεί να δημιουργεί νέο χρήμα, μπορεί δηλαδή να κατασκευάζει και να διαθέτει σε μια χώρα τραπεζογραμμάτια ή να δεσμεύει τα υπάρχοντα τραπεζογραμμάτια που κυκλοφορούν στην αγορά. Η προσφορά χρήματος στην αγορά γίνεται κυρίως μέσω της έκδοσης ομολογιών. Έτσι, όταν η τράπεζα εκδίδει νέες ομολογίες δεσμεύει το πλεονάζων χρήμα από την αγορά και όταν αντίστοιχα αποφασίζει να τις ρευστοποιήσει επαναδιαθέτει χρήμα στην αγορά. Με αυτό τον τρόπο το κράτος μέσω της κεντρικής τράπεζας ασκεί Δημοσιονομική πολιτική και επηρεάζει τον πληθωρισμό. Η κεντρική τράπεζα, επίσης, βοηθά τις υπόλοιπες τράπεζες να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους όταν αυτές αντιμετωπίζουν προσωρινά προβλήματα ρευστότητας παρέχοντάς τους πιστώσεις. Σε εξαιρετικά μάλιστα σπάνιες περιπτώσεις, μπορεί η κεντρική τράπεζα ακόμα και να αναλάβει τις υποχρεώσεις της άλλης τράπεζας που αδυνατεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της. Για το λόγο αυτό η κεντρική τράπεζα δέχεται ένα ετήσιο ποσοστό εισφοράς από τις άλλες τράπεζες για την κάλυψη τέτοιων περιπτώσεων. Τέλος, η

κεντρική τράπεζα συχνά αναλαμβάνει την διεξαγωγή ερευνών και στατιστικών μελετών για την οικονομία του κράτους και είναι ο φορέας που ασκεί προληπτική εποπτεία στο χρηματοπιστωτικό σύστημα του κράτους. (www.wikipedia.org)

Στην Ελλάδα κεντρική τράπεζα είναι η **Τράπεζα της Ελλάδος**, η οποία λειτουργεί αυτόνομα και ανεξάρτητα από το κράτος. Ο ρόλος του κράτους περιορίζεται στην άσκηση ελέγχου. Αρμοδιότητες της τράπεζας της Ελλάδος, μεταξύ άλλων, είναι η εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων η οποία καθορίζεται από σχετικές πράξεις του Διοικητού της Τράπεζας της Ελλάδος και από τις διατάξεις της Βασιλείας II που θα αναλυθούν σε επόμενα κεφάλαια.

Όλες οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης λαμβάνουν μέρος στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) το οποίο είναι υπεύθυνο για την άσκηση της συνολικής νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το κέντρο του ΕΣΚΤ είναι η **Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα**, η οποία διαμορφώνει τις βασικές πολιτικές για την ανάπτυξη του Ευρωσυστήματος, χαράσσει τη νομισματική πολιτική για κάθε κράτος-μέλος της ΕΕ και δίνει τις κατευθυντήρες γραμμές για την εκτέλεση της νομισματικής πολιτικής.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ασκεί νομισματική πολιτική μέσω των βασικών επιτοκίων (prime rate) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το βασικό επιτόκιο είναι το ελάχιστο επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης (των συναλλαγών μέσω των οποίων μια κεντρική τράπεζα αγοράζει με συμφωνία επαναπώλησης – repo ή πωλεί με συμφωνία επαναγοράς – reverse repo περιουσιακά της στοιχεία) μιας Εθνικής κεντρικής τράπεζας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

➤ **Hedge Funds**

Τα hedge funds εμφανίστηκαν στις ΗΠΑ στις αρχές της δεκαετίας του 1960 και έχουν ως σκοπό τους την υψηλή κερδοφορία μέσω επενδύσεων μεγάλου ρίσκου. Για το λόγο αυτό θέτουν ελάχιστο όριο κεφαλαίου προς επένδυση από τους επενδυτές. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η εμφάνιση ενός hedge fund στην αγορά μπορεί να επηρεάσει ακόμα και ολόκληρη την οικονομία.

Όλοι οι παραπάνω συμμετέχοντες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα παίρνουν μέρος στις αγορές μέσω άντλησης ή τοποθέτησης κεφαλαίων σε αυτές για διαφορετικούς

λόγους ο καθένας. Όλοι, ωστόσο, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο σε όλο το φάσμα ενεργειών του χρηματοπιστωτικού συστήματος βάσει του τρόπου και του στόχου συμμετοχής τους.

1.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι τράπεζες εξαρτώνται απολύτως από την εμπιστοσύνη του κοινού στη διαχείριση του χαρτοφυλακίου τους. Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητη η γενικότερη παρακολούθηση της συμπεριφοράς των χρηματοοικονομικών οργανισμών. Τον ρόλο αυτόν αναλαμβάνει ο εποπτικός έλεγχος ο οποίος θεωρείται ως ένας σημαντικός παράγοντας εξασφάλισης της εμπιστοσύνης των επενδυτών. Τελικός στόχος της τραπεζικής εποπτείας είναι η προστασία των οικονομικών μονάδων από ενδεχόμενη μονοπωλιακή ή ολιγοπωλιακή εκμετάλλευση, η ευρωστία των χρηματοοικονομικών οργανισμών και η ασφάλεια των καταθέσεων των πελατών. Η προληπτική εποπτεία αποσκοπεί σε μια ορθολογική κατανομή των αποταμιευτικών κεφαλαίων και σε ένα τραπεζικό σύστημα που λειτουργεί με ανταγωνιστικότητα και φερεγγυότητα. Ο βασικότερος φορέας που βοηθάει στην άσκηση προληπτικής εποπτείας είναι η Επιτροπή της Βασιλείας (Προβόπουλος, Καπόπουλος, 2001).

Η Επιτροπή της Βασιλείας (Basel Committee) συστάθηκε στο τέλος του 1974 έπειτα από πρωτοβουλία των διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών των χωρών της «Ομάδας των 10» (Group of 10) με σκοπό τη διαμόρφωση κανόνων ελέγχου και εποπτικών πρακτικών για το τραπεζικό σύστημα. Τα μέλη της Επιτροπής προέρχονται από τις Κεντρικές Τράπεζες ή κάποια άλλη αρχή υπεύθυνη για την προληπτική εποπτεία των τραπεζών της Ελβετίας, της Ισπανίας, του Λουξεμβούργου και των κρατών-μελών της Ομάδας των 10. Συνεδριάζει τακτικά 4 φορές το χρόνο και λειτουργεί με την υποστήριξη της γραμματείας της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements – BIS).

Η «Ομάδα των 10» (G-10) απαρτίζεται από τους διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών έντεκα βιομηχανικών χωρών: του Βελγίου, του Καναδά, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Ιαπωνίας, της Ολλανδίας, της Σουηδίας, της Ελβετίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των Η.Π.Α. Τα μέλη της G-10 συναντώνται κάθε μήνα στην έδρα της

Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών και συνεδριάζουν δυο φορές το χρόνο στα πλαίσια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Εκεί συστήνονται διάφορες επιτροπές όπου συζητούνται διάφορα θέματα οικονομικής, χρηματοοικονομικής και νομισματικής πολιτικής.

Η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements - BIS) είναι ένας διεθνής οργανισμός ο οποίος προάγει το διάλογο και τη συνεργασία μεταξύ των τραπεζών και άλλων παραγόντων ώστε να επιτευχθεί οικονομική και νομισματική σταθερότητα στο παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα. Ιδρύθηκε το 1930 με τη συμφωνία της Χάγης και εδρεύει στη Βασιλεία της Ελβετίας, ενώ έχει άλλα δυο γραφεία στο Hong Kong και στο Μεξικό. Οι βασικές της λειτουργίες είναι η παροχή τραπεζικών υπηρεσιών σε Κεντρικές Τράπεζες και σε άλλους διεθνείς οργανισμούς, η παροχή υπηρεσιών θεματοφύλακα σε διεθνείς χρηματοοικονομικές συναλλαγές και η έρευνα σε διάφορα οικονομικά και χρηματοοικονομικά θέματα που προκύπτουν στο τραπεζικό σύστημα. Όσον αφορά την Εποπτεία των τραπεζών, η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών κατά καιρούς ορίζει κάποια πρότυπα ώστε να ευνοήσει την ανάληψη από τις τράπεζες επενδύσεων με μικρό κίνδυνο και να διασφαλίσει την απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια. Επίσης, κάνει τις αποθεματικές απαιτήσεις διαφανείς στους καταναλωτές και στην εσωτερική οικονομία και φροντίζει ώστε να επαλειφθούν ή να μειωθούν στο ελάχιστο οι ευκαιρίες για ιδιωτικό arbitrage. (Αγγελόπουλος, 2008)

Ακολούθως γίνεται μια ιστορική επισκόπηση του διεθνούς τραπεζικού συστήματος και περιγράφονται τα γεγονότα που ήταν η αιτία να συνεργαστούν οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί για να δώσουν προτεραιότητα στην τραπεζική εποπτεία και στη λήψη κανόνων ελέγχου. Έπειτα αναλύονται οι στόχοι και οι λειτουργίες της Επιτροπής της Βασιλείας, η οποία διευκολύνει το διάλογο μεταξύ των χωρών για θέματα προληπτικής εποπτείας και διαμορφώνει τα εποπτικά πρότυπα σχετικά με τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.

1.3.1 Ιστορική επισκόπηση της διεθνούς τραπεζικής εποπτείας

Η Επιτροπή της Βασιλείας ιδρύθηκε το 1974 σε μια περίοδο μεγάλης αβεβαιότητας στον τραπεζικό κλάδο και μεγάλης οικονομικής ύφεσης. Η πρώτη κρίση που δέχτηκε η διεθνής οικονομία ήταν αποτέλεσμα του χρηματιστηριακού κραχ του 1929. Ως τότε επικρατούσε χρηματιστηριακή ευημερία και οικονομική ανάπτυξη. Ενδεικτικά ο

δείκτης Dow Jones έφθασε στο υψηλότερο σημείο του στις 3 Σεπτεμβρίου 1929. Πολλοί οικονομικοί κύκλοι, όμως, φοβούμενοι ότι η αλματώδης αυτή ανάπτυξη του χρηματιστηρίου ήταν μια «φούσκα» άρχισαν να ρευστοποιούν τις μετοχές τους με σκοπό την τοποθέτηση του κεφαλαίου τους σε πιο πρόσφορες επενδυτικές ευκαιρίες. Ένα μήνα αργότερα εκατομμύρια μετοχές πουλήθηκαν εσπευσμένα με αποτέλεσμα να επικρατήσει πανικός στην αγορά. Κάποιες προσπάθειες που έγιναν από μεγάλους επενδυτές, οι οποίοι αγόρασαν μαζικά μετοχές για να συγκρατήσουν την πτώση, δεν καρποφόρησαν με συνέπεια ο γενικός δείκτης να χάσει τελικά 12% της αξίας του και να πουληθούν 16,4 εκατομμύρια μετοχές.

Πολλές τράπεζες που είχαν επενδύσει τα κεφάλαιά τους στο χρηματιστήριο αντιμετώπισαν δυσεπίλυτα προβλήματα ρευστότητας και κήρυξαν πτώχευση. Η κατάσταση αυτή της αμερικάνικης οικονομίας επηρέασε και την Ευρώπη και συνέβαλε στην οικονομική ύφεση της δεκαετίας του 1930. Πολλές επιχειρήσεις πτώχευσαν και επικράτησε μαζική ανεργία.

Τα επόμενα χρόνια ελήφθησαν μέτρα από τα χρηματιστήρια όλου του κόσμου για την αποφυγή ενός νέου κραχ. Το κυριότερο μέτρο ήταν η διακοπή συνεδριάσεων σε περιόδους ραγδαίων μεταβολών της χρηματιστηριακής αγοράς. Στην Ελλάδα έπειτα από την κρίση αυτή κρίθηκε αναγκαίο να υποκατασταθούν οι εισαγωγές, το οποίο επιτεύχθηκε ως ένα βαθμό ως τα μέσα της δεκαετίας του 1930.

Όσον αφορά τη συναλλαγματική αγορά, η αβεβαιότητα ήταν αποτέλεσμα της κατάρρευσης του συστήματος σταθερών ισοτιμιών το 1971. Το σύστημα σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods εφαρμόστηκε για πρώτη φορά από την ομώνυμη σύνοδο το 1944.

Από τις αρχές του εικοστού αιώνα έως και τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, ίσχυε ο κανόνας του χρυσού για τις συναλλαγματικές ισοτιμίες στο διεθνές εμπόριο. Σύμφωνα με αυτόν κάθε χώρα καθόρισε την ισοτιμία του νομίσματος της με βάση τον χρυσό που κατείχε.

Το 1944, από την 1 Ιουλίου έως 22 Ιουλίου, πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη του Bretton Woods, η Νομισματική και Χρηματοοικονομική Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών. Στη διάσκεψη αυτή πήραν μέρος 730 συμμετέχοντες από 45 συμμαχικές χώρες. Η σύνοδος του Bretton Woods αποφάσισε τη δημιουργία του Διεθνούς

Νομισματικού Ταμείου, τη δημιουργία της Παγκόσμιας Τράπεζας και τη δημιουργία του συστήματος σταθερών ισοτιμιών Bretton Woods.

Στο σύστημα αυτό, οι ισοτιμίες των νομισμάτων των χωρών σε σχέση με το χρυσό παρέμειναν σταθερές όπως και στο κλασικό σύστημα του κανόνα του χρυσού. Με το νέο σύστημα, όμως, τα εθνικά νομίσματα όλων των χωρών πλην των ΗΠΑ δεν ήταν άμεσα μετατρέψιμα σε χρυσό. Οι χώρες, δηλαδή, υπολόγιζαν τη σχέση του νομίσματός τους ανά ουγκιά χρυσό που επιθυμούσαν και έτσι καθόριζαν έμμεσα την ισοτιμία τους με το δολάριο. Το δολάριο αντίθετα ήταν άμεσα μετατρέψιμο σε χρυσό και ως εκ τούτου έγινε «παρεμβατικό νόμισμα» για τη διατήρηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Κάθε χώρα έπρεπε να διαμορφώνει την νομισματική πολιτική της έτσι ώστε να διατηρεί σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία με το δολάριο και άρα με το χρυσό. Για το λόγο αυτό κάθε χώρα πουλούσε ή αγόραζε συνάλλαγμα ή χρυσό ώστε να διατηρεί σταθερή ισοτιμία. Επιτρεπόταν μόνο μια απόκλιση της τάξεως $\pm 1\%$ από τις κεντρικές ισοτιμίες που είχαν καθοριστεί. Όλα αυτά γίνονταν υπό την επίβλεψη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου όταν η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος ήταν μεγαλύτερη από 10%.

Το σύστημα Bretton Woods αρχικά συνετέλεσε στη μεγάλη οικονομική ανάπτυξη των επενδύσεων και του διεθνούς εμπορίου που πραγματοποιήθηκε κατά τη δεκαετία του 1950. Στα τέλη της δεκαετίας, όμως, οι ΗΠΑ άρχισαν να εμφανίζουν ελλειμματικό ισοζύγιο πληρωμών. Αυτό σήμαινε πως οι ΗΠΑ έδιωχναν στο εξωτερικό μεγάλες ποσότητες συναλλαγματικών αποθεμάτων και χρυσού. Έτσι υπήρχε διάχυτη η αμφιβολία για το κατά πόσο μπορούν οι ΗΠΑ να συνεχίσουν να μετατρέπουν το δολάριο σε χρυσό. Τη δεκαετία του 1960 η πολιτική και οικονομική κατάσταση γινόταν όλο και πιο ασταθής καθώς υπήρχαν διαδοχικές υποτιμήσεις και ανατιμήσεις των ισχυρών νομισμάτων. Όσον αφορά την Ελλάδα, το 1953 η δραχμή υποτιμήθηκε κατά 50% έναντι του δολαρίου και η Ελλάδα μπήκε στο σύστημα του Bretton Woods. Το 1954 εισήχθη μια νέα δραχμή που ισοδυναμούσε με 1000 «παλαιές δραχμές» και η οποία συνέλαβε στη μείωση των πληθωριστικών προσδοκιών. Τέτοιου είδους διαδοχικές μεταβολές νομισμάτων έναντι του δολαρίου οδήγησαν τις ΗΠΑ στην λήψη νομισματικών μέτρων για τη στήριξη του δολαρίου. Τα μέτρα αυτά όμως τελικά δεν απέδωσαν καθώς ήταν δύσκολο να ανατραπεί το ελλειμματικό ισοζύγιο των ΗΠΑ σε συνδυασμό με το κλίμα οικονομικής αβεβαιότητας που επικρατούσε παγκοσμίως.

Έτσι, ο πρόεδρος των ΗΠΑ, Richard Nixon, το 1971, εγκατέλειψε τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό και μαζί με αυτήν το σύστημα σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods. Τότε σηματοδοτήθηκε η αρχή της περιόδου των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Οι τράπεζες, οι οποίες δεν ήταν συνηθισμένες στις έντονες διακυμάνσεις των ισοτιμιών και των επιτοκίων, ήταν ιδιαίτερα ευάλωτες σε μεταβολές ισοτιμιών που θα προκαλούσε η κατάρρευση του συστήματος Bretton Woods. Έτσι, πολύ σύντομα είχαμε τα πρώτα θύματα του κινδύνου των συναλλαγματικών μεταβολών. Το 1974, η γερμανική τράπεζα Bankhaus I.D. Herstatt, η οποία είχε επενδύσει μεγάλα κεφάλαιά της σε προθεσμιακά συμβόλαια συναλλάγματος, χρεοκόπησε και προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις. Το συμβάν αυτό σε συνδυασμό με άλλα παρόμοια περιστατικά σε μικρότερες ή ανάλογου μεγέθους τράπεζες ανάγκασε τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς να συνεργαστούν για να προλάβουν παρόμοιες κρίσεις και να διασφαλίσουν τη σταθερότητα στο διεθνές τραπεζικό σύστημα. Δόθηκε προτεραιότητα στην τραπεζική εποπτεία και στη λήψη ομοιόμορφων κανόνων ελέγχου για όλες τις χώρες. Έτσι δημιουργήθηκε η Επιτροπή της Βασιλείας, η οποία εξετάζει και αναλύει τις διεθνείς πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις και δημιουργεί όσο το δυνατό αποτελεσματικότερο πλαίσιο για την αποφυγή κρίσεων. Αρχικό όνομα της Επιτροπής της Βασιλείας ήταν Committee on Banking Regulation and Supervisory Practices και συνεδρίασε για πρώτη φορά το Σεπτέμβριο του 1975.

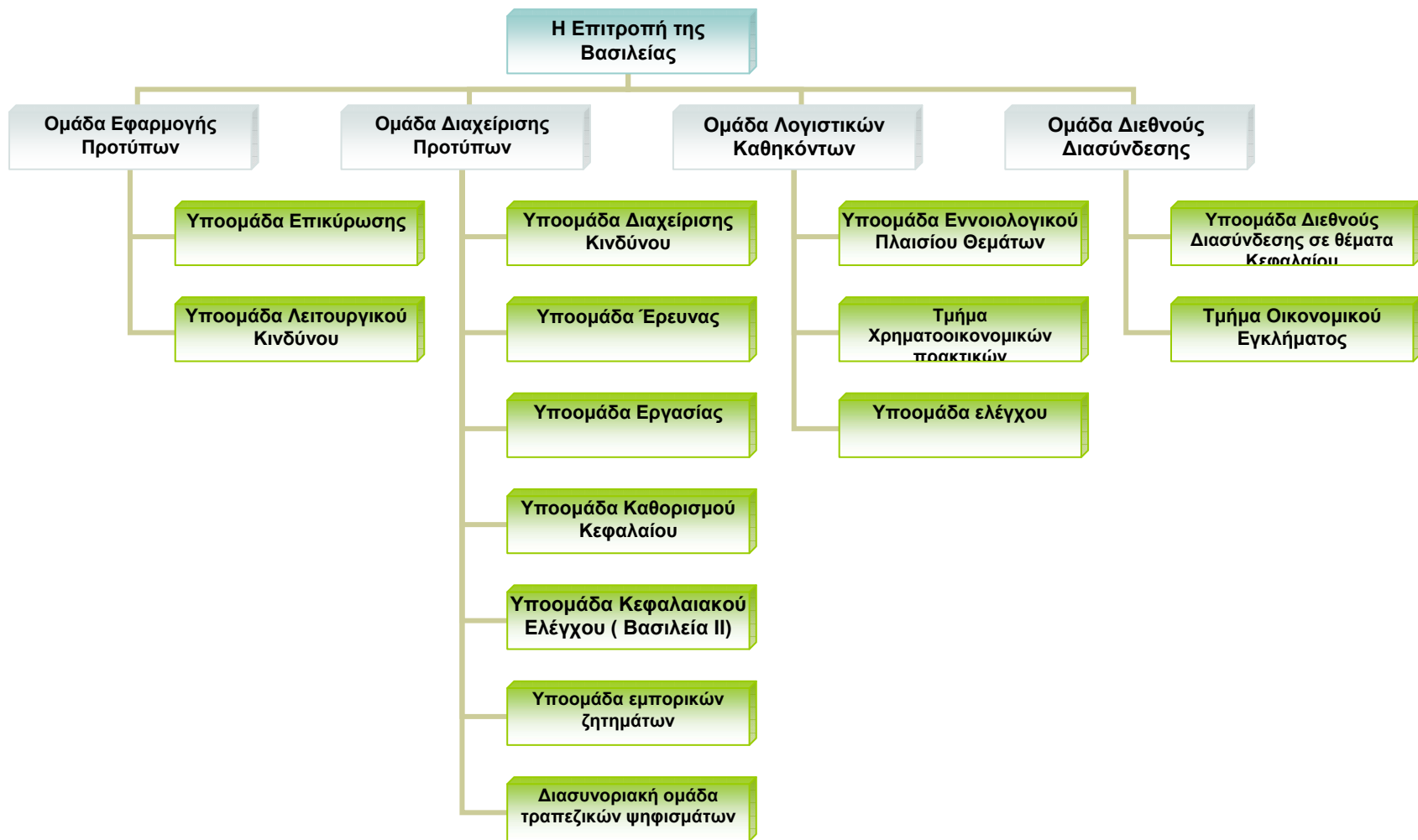
1.3.2 Λειτουργίες και στόχοι της Επιτροπής της Βασιλείας

Η Επιτροπή της Βασιλείας, αν και λειτουργεί με τη βοήθεια της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, αποτελεί ξεχωριστή οντότητα χωρίς όμως νομική προσωπικότητα. Ουσιαστικά, λειτουργεί ως ένα άτυπο βήμα μεταξύ των κρατών για την ανταλλαγή απόψεων και διατύπωση των σχετικών με την τραπεζική εποπτεία οδηγιών. Ο ρόλος της είναι συμβουλευτικός και ουσιαστικά δίνει τις κατευθυντήριες αρχές καλής λειτουργίας των τραπεζών, μέσω των εκθέσεων που δημοσιεύει. Δεν ασκεί η ίδια την προληπτική εποπτεία αλλά κάνει προτάσεις με σκοπό να υιοθετηθούν από την αρμόδια αρχή κάθε χώρας. Αξίζει να σημειωθεί πως αν και η εφαρμογή των διατάξεων της Επιτροπής είναι προαιρετική, στην πραγματικότητα οι οδηγίες της βρίσκουν ανταπόκριση από όλες σχεδόν τις χώρες. Εξάλλου, μέχρι σήμερα σύμφωνα με το διεθνές οικονομικό δίκαιο η εξουσία της προληπτικής εποπτείας των τραπεζών δεν έχει δοθεί σε κανένα διεθνή οργανισμό ή υπερεθνικό όργανο.

Στόχος της είναι να διευκολύνει το διάλογο μεταξύ των χωρών σε θέματα τραπεζικής εποπτείας. Διαμορφώνει προτάσεις και εποπτικά πρότυπα σχετικά με τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, τα οποία προωθεί στις εθνικές αρχές των κρατών, προσδοκώντας ότι θα γίνουν αποδεκτές και θα εφαρμοστούν. Η Επιτροπή δίνει τις σχετικές οδηγίες και οι αρχές είναι αυτές που θα τις υιοθετήσουν και θα τις προσαρμόσουν στο δικό τους σύστημα είτε με υποχρεωτικούς κανόνες είτε με προτάσεις συμβουλευτικού χαρακτήρα προς τις τράπεζες. Απώτερος σκοπός της Επιτροπής είναι όλες οι χώρες να εφαρμόζουν την τραπεζική εποπτεία αποτελεσματικά και σύμφωνα με κοινώς αποδεκτούς κανόνες. Για το σκοπό αυτό η Επιτροπή ανταλλάσει πληροφορίες σε εθνικό επίπεδο, βελτιώνει τις εποπτικές τεχνικές που ακολουθούν οι τράπεζες και θεσπίζει τους ελάχιστους κανόνες εποπτείας που πρέπει να υπάρχουν σε κάθε τραπεζικό σύστημα σε βασικές δραστηριότητες αλλά και σε οποιοδήποτε θέμα κρίνεται αναγκαίο.

Η Επιτροπή καλεί τους διοικητές των Κεντρικών τραπεζών ή τις αρμόδιες εποπτικές αρχές να συναντηθούν στην Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών και τους ενημερώνει για τις ανάγκες που προέκυψαν. Εκεί, τους ζητά την προσυπογραφή τους και τη στήριξή τους στις νέες προτάσεις. Οι χώρες δεσμεύονται να αναλάβουν τις απαραίτητες πρωτοβουλίες για την εφαρμογή των προτάσεων της Επιτροπής της Βασιλείας. Έτσι, διαμορφώνεται μια αποτελεσματική εποπτεία τόσο σε επίπεδο χωρών όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η Επιτροπή της Βασιλείας προκειμένου να παρακολουθεί επιτυχώς τις εξελίξεις στο χρηματοοικονομικό σύστημα διεθνώς έχει αναπτύξει τέσσερις υποεπιτροπές. Οι υποεπιτροπές-ομάδες της Επιτροπής της Βασιλείας καλύπτουν τα βασικά τεχνικά και πρακτικά θέματα της Επιτροπής σε ζητήματα που προκύπτουν ή που πιθανόν να προκύψουν στο μέλλον. Για την καλύτερη λειτουργία τους έχουν δημιουργήσει διάφορες υποομάδες υπεύθυνες για την ανάλυση εξειδικευμένων θεμάτων. Στο Διάγραμμα 1.2 παρουσιάζεται η σύσταση της Επιτροπής της Βασιλείας.

Διάγραμμα 1.2
Η σύσταση της Επιτροπής της Βασιλείας

Οι ομάδες της Επιτροπής της Βασιλείας και τα υποτομήματά τους μαζί με το έργο τους αναλύονται ακολούθως:

1. Η ομάδα εφαρμογής προτύπων

Η ομάδα εφαρμογής προτύπων (The Standards Implementation Group) δημιουργήθηκε αρχικά για να μοιραστεί τις πληροφορίες και να προωθήσει την υλοποίηση του πλαισίου του συμφώνου της Βασιλείας II. Τον Ιανουάριο του 2009, οι υποχρεώσεις της διευρύνθηκαν για να επικεντρωθούν στην εφαρμογή όλων των προτύπων της Επιτροπής της Βασιλείας.

Σήμερα η πρώτη ομάδα έχει δύο υποομάδες που μοιράζονται τις πληροφορίες και συζητούν για συγκεκριμένα ζητήματα σχετικά με τη Βασιλεία II και την εφαρμογή της. Η υποομάδα επικύρωσης (Validation Subgroup) ερευνά τα ζητήματα σχετικά με την επικύρωση των συστημάτων που χρησιμοποιούνται για την εσωτερική εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου. Η υποομάδα λειτουργικού κινδύνου (the Operational Risk Subgroup) είναι υπεύθυνη για τα ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή των μέτρων προσέγγισης του λειτουργικού κινδύνου από τις τράπεζες.

2. Η ομάδα διαχείρισης προτύπων

Η Ομάδα Διαχείρισης Προτύπων (The Policy Development Group) υποστηρίζει την Επιτροπή της Βασιλείας προσδιορίζοντας και αναπτύσσοντας τις βασικές αρχές για εποπτικά ζητήματα που προκύπτουν είτε προτείνοντας νέα εποπτικά πρότυπα είτε αναθεωρώντας τα ήδη υπάρχοντα πρότυπα. Σκοπός της είναι η προώθηση ενός υγιούς τραπεζικού συστήματος και η εφαρμογή υψηλών εποπτικών προτύπων. Το έργο της Ομάδας Διαχείρισης Προτύπων υποστηρίζεται από το έργο των παρακάτω επτά υποομάδων: της υποομάδας διαχείρισης κινδύνου, της υποομάδας έρευνας, της υποομάδας εργασίας, της υποομάδας καθορισμού κεφαλαίου, κεφαλαιακού ελέγχου με βάση τη Βασιλεία II, εμπορικών ζητημάτων και της διασυννοριακής ομάδας τραπεζικών ψηφισμάτων. Οι υποομάδες αυτές υποβάλλουν τις εκθέσεις τους στην Ομάδα Διαχείρισης Προτύπων.

Η υποομάδα διαχείρισης κινδύνου είναι ο συνδετικός κρίκος της Επιτροπής με τον κλάδο ώστε να παρακολουθούνται οι πρόσφατες πρόοδοι στη μέτρηση και

διαχείριση κινδύνου. Εστιάζει στην αξιολόγηση των πρακτικών διαχείρισης κινδύνου και των εποπτικών κανόνων του κλάδου για να προωθήσει νέα υποδείγματα διαχείρισης κινδύνου.

Η υποομάδα έρευνας αποτελεί ένα άτυπο βήμα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των οικονομολόγων που συμμετέχουν σε ερευνητικά προγράμματα για τα εποπτικά και οικονομικά ζητήματα. Επίσης λειτουργεί και ως ένας μηχανισμός διευκόλυνσης της επικοινωνίας μεταξύ των ανωτέρω οικονομολόγων και του ακαδημαϊκού τομέα.

Η υποομάδα εργασίας σε θέματα ρευστότητας λειτουργεί και αυτή ως ένα άτυπο βήμα επικοινωνίας. Ο ρόλος της επικεντρώνεται στην ανταλλαγή πληροφοριών σε εθνικό επίπεδο για τους κανονισμούς και την επίβλεψη της ρευστότητας. Το 2008, δημοσίευσε την έκθεση «Οι αρχές για την υγιή διαχείριση κινδύνου ρευστότητας και για την επίβλεψη της», η οποία ανέλυε τα πρότυπα που πρέπει να ακολουθούνται παγκοσμίως για την διαχείριση και επίβλεψη του κινδύνου ρευστότητας. Επιπλέον η ομάδα αυτή αποσκοπεί στο να προωθεί τις υγιείς και διεθνώς συνεπείς προσεγγίσεις σχετικά με τη ρευστότητα για τις διασυνοριακές τράπεζες.

Μια άλλη υποομάδα της Ομάδας Διαχείρισης Προτύπων είναι η υποομάδα καθορισμού κεφαλαίου. Αρμοδιότητα της είναι η αναθεώρηση ζητημάτων σχετικά με την ποιότητα, τη συνέπεια και τη διαφάνεια του κεφαλαίου εστιάζοντας στη σύσταση του κεφαλαίου με βάση τον Πυλώνα I.

Όσον αφορά τη Βασιλεία II, κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της δημιουργήθηκε η υποομάδα κεφαλαιακού ελέγχου με βάση τη Βασιλεία , στην οποία εθνικοί επόπτες έλεγχαν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για να εξασφαλίσουν ότι οι τράπεζες στις συναλλαγές τους διατηρούν την απαραίτητη κεφαλαιακή βάση κατά τη διάρκεια όλου του οικονομικού κύκλου τους. Η ομάδα αυτή λειτουργεί και ως ένα μέσο επικοινωνίας ώστε από χρόνο σε χρόνο να μοιράζονται οι εθνικές εμπειρίες για τον έλεγχο των κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Η υποομάδα εμπορικών ζητημάτων ασχολείται με θέματα που σχετίζονται με την εφαρμογή της Βασιλείας II σε συγκεκριμένες εμπορικές δραστηριότητες. Μια τρέχουσα ασχολία της ομάδας αυτής είναι η εύρεση της κατάλληλης αντιμετώπισης κινδύνου στο βιβλίο εμπορικών συναλλαγών.

Τέλος, η διασυννοριακή ομάδα τραπεζικών ψηφισμάτων συγκρίνει τις εθνικές πολιτικές, τα νομικά πλαίσια και την κατανομή των ευθυνών για τα ψηφίσματα των τραπεζών με τις σημαντικές διασυννοριακές διαδικασίες.

3. Η ομάδα λογιστικών καθηκόντων

Το βασικό έργο της ομάδας λογιστικών καθηκόντων (The Accounting Task Force-ATF) έγκειται στο να βοηθήσει την Επιτροπή να εξασφαλίσει ότι τα διεθνή λογιστικά πρότυπα και οι πρακτικές οικονομικού ελέγχου προωθούν την υγιή διαχείριση κινδύνου στους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, υποστηρίζουν την πειθαρχία αγοράς μέσω της διαφάνειας, και ενισχύουν την ασφάλεια και την αξιοπιστία του τραπεζικού συστήματος. Για αυτό η ομάδα αναπτύσσει τη συνετή καθοδήγηση υποβολής εκθέσεων και παίρνει ενεργό ρόλο στην ανάπτυξη των διεθνών λογιστικών προτύπων και πρακτικών ελέγχου. Για να εκπληρώσει την αποστολή της η Ομάδα ATF έχει δημιουργήσει τρεις υποομάδες οι οποίες υποβάλλουν τις εκθέσεις τους στην ίδια.

Η υποομάδα του εννοιολογικού πλαισίου θεμάτων ελέγχει την εφαρμογή του εννοιολογικού λογιστικού πλαισίου των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και των Λογιστικών και Χρηματοοικονομικών Προτύπων που ακολουθούνται στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το τμήμα χρηματοοικονομικών πρακτικών αξιολογεί την εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων που σχετίζονται με τα χρηματοοικονομικά εργαλεία. Επιπλέον, διερευνά πιθανές σχέσεις και αλληλεπιδράσεις των λογιστικών πρακτικών και της προληπτικής εποπτείας. Η υποομάδα ελέγχου παρακολουθεί την ανταπόκριση των οργανισμών στα Διεθνή Λογιστικά και Ελεγκτικά Πρότυπα, στις εκδόσεις της Επιτροπής Διεθνών Ελεγκτικών και Ασφαλιστικών Προτύπων, και στις προτάσεις της Επιτροπής για λογιστές Διεθνών Προτύπων Ηθικής και Ποιότητας Ελέγχου. Γενικότερα, ερευνά τα θέματα ελέγχου από τη σκοπιά της προληπτικής τραπεζικής εποπτείας και προωθεί τις αξιόπιστες πληροφορίες.

4. Η ομάδα διεθνούς διασύνδεσης

Η ομάδα διεθνούς διασύνδεσης (The International Liaison Group) της Επιτροπής της Βασιλείας ουσιαστικά λειτουργεί ως ένα άτυπο βήμα ανταλλαγής απόψεων με σκοπό τη μελέτη σε βάθος των δεσμεύσεων της Επιτροπής. Για το σκοπό αυτό

χρησιμοποιεί επόπτες σε όλο τον κόσμο για μια ευρύτερη σειρά ζητημάτων και συγκεντρώνει τους κύριους αντιπροσώπους από την Αργεντινή, την Αυστραλία, τη Βραζιλία, τη Χιλή, την Κίνα, τη Δημοκρατία της Τσεχίας, τη Γαλλία, τη Γερμανία, το Χονγκ Κονγκ, την Ινδία, την Ιταλία, την Ιαπωνία, την Κορέα, το Μεξικό, την Ολλανδία, την Πολωνία, τη Ρωσία, τη Σαουδική Αραβία, τη Σιγκαπούρη, τη Νότια Αφρική, την Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τις Ηνωμένες Πολιτείες και από την Νομισματική Ένωση της δυτικής Αφρικής, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Παγκόσμια Τράπεζα, το Ινστιτούτο χρηματοοικονομικής σταθερότητας, την Ένωση εποπτών των τραπεζών της Αμερικής και την Ισλαμική Επιτροπή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Η ομάδα αυτή υποστηρίζεται από δύο τμήματα: το τμήμα Διεθνούς Διασύνδεσης σε θέματα Κεφαλαίου και το τμήμα οικονομικού εγκλήματος και χρηματοδότησης της ομάδας ειδικών σε θέματα τρομοκρατίας.

Η υποομάδα Διεθνούς Διασύνδεσης σε θέματα Κεφαλαίου συνεργάζεται άμεσα με την Ομάδα Εφαρμογής Προτύπων σε θέματα υλοποίησης των κανόνων της Βασιλείας II. Και τα δύο τμήματα αυτά πραγματοποιούν τακτικά κοινές συνεδριάσεις. Το δεύτερο τμήμα της Ομάδας Διεθνούς Διασύνδεσης διερευνά θέματα ξεπλύματος μαύρου χρήματος και ελέγχει τη χρηματοδότηση της ομάδας των εμπειρογνομόνων της τρομοκρατίας, στο βαθμό που αυτά σχετίζονται με την τραπεζική εποπτεία.

Και οι τέσσερις ομάδες που αναλύθηκαν παραπάνω συνεργάζονται αρμονικά μεταξύ τους και κοινοποιούν τις εργασίες τους στην Επιτροπή της Βασιλείας. Πέραν όμως του εσωτερικού συντονισμού της, η Επιτροπή της Βασιλείας συντονίζεται και με άλλους ρυθμιστές προτύπων. Για το σκοπό αυτό έχει δημιουργηθεί το Κοινό Φόρουμ το οποίο διευκολύνει την επικοινωνία με τους επόπτες των μη τραπεζικών χρηματοοικονομικών οργανισμών. Το Κοινό Φόρουμ υποστηρίζεται πρακτικά από την Γραμματεία της Επιτροπής της Βασιλείας και από την Ομάδα Συντονισμού. Το Κοινό Φόρουμ ιδρύθηκε το 1996 για να αντιμετωπίσει τα κοινά ζητήματα της τραπεζικής και του ασφαλιστικού τομέα συμπεριλαμβανομένου του κανονισμού των χρηματοοικονομικών συγκροτημάτων επιχειρήσεων. Η Ομάδα Συντονισμού είναι η βασική ομάδα των ρυθμιστών των εποπτικών προτύπων και περιλαμβάνει τους προέδρους και τους γενικούς γραμματείς της Επιτροπής, του διεθνούς οργανισμού των ασφαλιστικών Επιτροπών και της Διεθνούς Ένωσης των ασφαλιστικών εποπτών καθώς επίσης και τον πρόεδρο και τη γραμματεία του Κοινού Φόρουμ. Η ομάδα συντονισμού συναντιέται δύο φορές ετησίως για να ανταλλάξει τις απόψεις σχετικά με τις προτεραιότητες και τα θέματα υψηλού ενδιαφέροντος των ρυθμιστικών εποπτικών προτύπων. Η θέση του προέδρου και η λειτουργία γραμματειών της

Ομάδες Συντονισμού περιστρέφονται μεταξύ των αντιπροσώπων των τριών ρυθμιστών προτύπων κάθε δύο έτη.

1.4 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΤΑ ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Παραδοσιακά η τράπεζα έχει το ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στις ελλειμματικές μονάδες του χρηματοπιστωτικού συστήματος και τις πλεονασματικές μονάδες αυτού. Στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό περιβάλλον, η λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων έχει γίνει πολύ πιο σύνθετη. Οι τράπεζες σήμερα πλέον του ρόλου του διαμεσολαβητή έχουν αναλάβει και το ρόλο του διαχειριστή χρηματοοικονομικών κινδύνων

Κάθε τράπεζα, όπως και κάθε επιχείρηση που αποσκοπεί στη μεγιστοποίηση των κερδών της αναλαμβάνει καθημερινά πολλά είδη κινδύνων γιατί διαφορετικά θα ήταν πολύ δύσκολο για αυτήν να αποκομίσει κέρδη. Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις μπορούν να διακριθούν σε τρία είδη κινδύνων, σε επιχειρηματικούς, σε στρατηγικούς και σε χρηματοοικονομικούς κινδύνους. Οι επιχειρηματικοί κίνδυνοι έχουν σχέση με τη λειτουργία της τράπεζας, το σχεδιασμό των προϊόντων της, την προσέγγιση των προμηθευτών και των καταναλωτών και με τις πολιτικές μάρκετινγκ που ακολουθούνται από την ίδια την τράπεζα. Παραδείγματα αυτών αποτελούν ο νομικός κίνδυνος και ο λειτουργικός κίνδυνος. Αντίθετα, οι στρατηγικοί κίνδυνοι είναι οι κίνδυνοι που απορρέουν από το οικονομικό περιβάλλον που βρίσκεται η τράπεζα. Για παράδειγμα, η εξασθένηση ενός κλάδου δραστηριοτήτων ή η πολιτική αστάθεια μιας χώρας ανήκουν στην κατηγορία αυτή. Οι στρατηγικοί κίνδυνοι είναι δύσκολο να αντιμετωπιστούν από μικρές επιχειρήσεις.

Οι πολυεθνικές τράπεζες αντίθετα μπορούν πιο εύκολα να μειώσουν τον κίνδυνο αυτό μοιράζοντας τις δραστηριότητες τους σε διάφορες χώρες και σε διάφορα χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Τέλος, οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι είναι αυτοί που συνδέονται άμεσα με το αντικείμενο λειτουργίας των τραπεζικών ιδρυμάτων καθώς σχετίζονται με τις διακυμάνσεις των χρηματοοικονομικών αγορών. Όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο, οι εποπτικές αρχές κάθε χώρας οφείλουν να ερευνούν εάν οι τράπεζες μετρούν και διαχειρίζονται τους κινδύνους αυτούς επαρκώς.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται απαραίτητο η περιγραφή των βασικότερων κινδύνων που αντιμετωπίζει η τράπεζα και που θα συναντήσουμε στα επόμενα κεφάλαια. Τα βασικότερα είδη κινδύνων είναι τα εξής:

- **Λειτουργικός κίνδυνος**

Λειτουργικός κίνδυνος είναι ο κίνδυνος που προκύπτει από ατέλειες στο πλαίσιο λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος. Αναφέρεται, δηλαδή στα λάθη που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια διαφόρων διαδικασιών-λειτουργιών στο εσωτερικό και το εξωτερικό περιβάλλον τους.

- **Πιστωτικός κίνδυνος**

Πιστωτικός κίνδυνος είναι η πιθανή ζημιά που διατρέχει ένα πιστωτικό ίδρυμα από την αδυναμία των δανειζόμενων να μην εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους στην ώρα τους ή καθόλου. Αποτέλεσμα αυτού είναι η μεταβολή της αξίας του χαρτοφυλακίου της τράπεζας και η μεταβολή της καθαρής θέσης των ιδίων κεφαλαίων. Για αυτό είναι σημαντικό να υπολογίζεται με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια. Η σωστή μέτρηση του κινδύνου θα βοηθήσει στην αποφυγή μεγαλύτερης δέσμευσης κεφαλαίων από αυτή που χρειάζεται και επομένως θα έχει η δυνατότητα η τράπεζα να δανείσει ή να τοποθετήσει σε άλλες επενδύσεις μεγαλύτερο ποσό. Η μέτρηση γίνεται συνήθως με την κατάταξη των πελατών σε κατηγορίες ανάλογα με την πρόβλεψη επισφαλών απαιτήσεων που κάνει το πιστωτικό ίδρυμα.

- **Κίνδυνος αγοράς**

Κίνδυνος αγοράς είναι ο κίνδυνος που αντιμετωπίζει το πιστωτικό ίδρυμα όταν αγοράζει ή πουλά στοιχεία του ισολογισμού του με σκοπό το κέρδος και οφείλεται στις αλλαγές των αγοραίων τιμών των στοιχείων αυτών. Ο κίνδυνος αυτός περιλαμβάνει και άλλους κινδύνους όπως είναι ο συναλλαγματικός κίνδυνος και ο κίνδυνος επιτοκίων και αυτό ενέχει πάντα τον κίνδυνο διπλής μέτρησης κινδύνου.

- **Κίνδυνος επιτοκίων**

Ο κίνδυνος επιτοκίου αναφέρεται αφενός στην πιθανότητα μείωσης της τιμής κάποιου χρηματοπιστωτικού μέσου που έχει ως συνέπεια τη μείωση της καθαρής θέσης του πιστωτικού ιδρύματος και αφετέρου στην πιθανότητα μείωσης του εισοδήματος της τράπεζας λόγω μη αναμενόμενης μεταβολής των επιτοκίων. Όταν ο κίνδυνος επιτοκίων επηρεάζει την αξία ή την τρέχουσα τιμή μιας επενδυτικής θέσης τότε ονομάζεται κίνδυνος θέσης ενώ όταν επηρεάζει το εισόδημα που προέρχεται από την επενδυτική αυτή θέση ονομάζεται κίνδυνος εισοδήματος.

- **Συναλλαγματικός κίνδυνος**

Οι τράπεζες δραστηριοποιούνται τόσο στην τρέχουσα όσο και στη προθεσμιακή αγορά συναλλάγματος με σκοπό τη διαχείριση των διαθεσίμων τους ή για λογαριασμό των πελατών τους. Ο συναλλαγματικός κίνδυνος αναφέρεται στην έκθεση στον κίνδυνο που λαμβάνουν οι τράπεζες για κάθε ανοιχτή θέση τους σε συνάλλαγμα λόγω μεταβολής των συναλλαγματικών ισοτιμιών.

- **Πολιτικός κίνδυνος**

Ο πολιτικός κίνδυνος αναφέρεται στην πιθανότητα πολιτικής παρέμβασης στις τραπεζικές εργασίες. Αυτό μπορεί να γίνει είτε με την απλή παρέμβαση και την επιβολή περιορισμών στα επιτόκια ή στην εξαγωγή συναλλάγματος είτε με την εθνικοποίηση της τράπεζας.

- **Κίνδυνος ρευστότητας**

Ο κίνδυνος ρευστότητας οφείλεται στην έλλειψη βραχυχρόνιων κεφαλαίων της τράπεζας για να καλύψει τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της. Συνδέεται άμεσα με αυτό που ονομάζουμε «ορίζοντα διακράτησης χαρτοφυλακίου» και προκύπτει όταν η τράπεζα έχει ανάγκη από κεφάλαια αλλά οι συνθήκες της αγοράς δεν της επιτρέπουν μια ευνοϊκή για αυτήν ρευστοποίηση μιας επένδυσης χαρτοφυλακίου. Τότε η τράπεζα αναγκάζεται να ρευστοποιήσει με όρους που δεν την συμφέρουν, λαμβάνοντας υψηλό επίπεδο κινδύνου ρευστότητας.

- **Νομικός κίνδυνος**

Ο νομικός κίνδυνος αναφέρεται σε πιθανές αλλαγές του νομικού πλαισίου που αφορά τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Ακόμα και μια δικαστική απόφαση για άλλη τράπεζα επηρεάζει όλα τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας. Ο νομικός κίνδυνος όμως έχει και διεθνή διάσταση. Συχνά το εποπτικό πλαίσιο για τις τραπεζικές δραστηριότητες διαφέρει από χώρα σε χώρα και πάντα ελλοχεύει ο κίνδυνος κακής κατανόησης του πλαισίου που μπορεί να οδηγήσει σε υποτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού ή του παθητικού.

- **Κίνδυνος αξιοπιστίας**

Ο κίνδυνος αξιοπιστίας αναφέρεται στην μη ύπαρξη εμπιστοσύνης της αγοράς στο πιστωτικό ίδρυμα και είναι αποτέλεσμα αποτυχιών του παρελθόντος μάνατζμεντ, λειτουργικών συστημάτων και των προϊόντων της τράπεζας. Ο κίνδυνος αυτός δεν έχει σχέση με τη μεταβολή της συνολικής αξίας του χαρτοφυλακίου της τράπεζας, είναι όμως στρατηγικής σημασίας για το πιστωτικό ίδρυμα καθώς η παρουσία του υπονομεύει σταδιακά τη φύση των τραπεζικών εργασιών.

Για κάθε πιστωτικό ίδρυμα είναι πολύ σημαντική η σωστή μέτρηση και διαχείριση των ανωτέρω κινδύνων. Σκοπός της τράπεζας συνολικά είναι να μεγιστοποιήσει τις προσαρμοσμένες στον κίνδυνο αποδόσεις των μετοχών της, να προσθέσει δηλαδή αξία στο μετοχικό της κεφάλαιο. Ωστόσο, η κερδοφορία και η προστιθέμενη αξία εξαρτώνται σημαντικά από τη διαχείριση κινδύνων. Μια ανεπαρκής διαχείριση κινδύνων μπορεί να απειλήσει ακόμα και τη φερεγγυότητα της τράπεζας.

1.5 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Το κεφάλαιο είναι μια πολύ σημαντική έννοια για το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα επειδή έχει άμεση σχέση με τον κίνδυνο, ο οποίος είναι στρατηγικής σημασίας για το πιστωτικό ίδρυμα. Η σχέση κεφαλαίου και κινδύνου θα αναλυθεί λεπτομερώς στα επόμενα κεφάλαια όπου θα υπολογιστεί η κεφαλαιακή επάρκεια που πρέπει να έχουν οι τράπεζες για να καλύψουν τους κινδύνους τους.

Κεφάλαιο είναι η καθαρή αξία της διαφοράς των περιουσιακών στοιχείων σε τρέχουσες τιμές και των υποχρεώσεων σε τρέχουσες τιμές ενός πιστωτικού ιδρύματος. Ουσιαστικά, είναι το πρωταρχικό μέσο προστασίας από τον κίνδυνο πτώχευσης. Αυτό συνεπάγει ότι ο ρόλος του κεφαλαίου είναι να μειώσει τον κίνδυνο και να εξασφαλίσει κεφαλαιακή επάρκεια στο πιστωτικό ίδρυμα. Παρακάτω αναφέρονται οι βασικές λειτουργίες του κεφαλαίου, οι οποίες είναι οι εξής:

- **Να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα του πιστωτικού ιδρύματος και να αποφευχθεί ο κίνδυνος χρεοκοπίας**

Ο πρωταρχικός σκοπός του κεφαλαίου ενός πιστωτικού ιδρύματος είναι να προστατεύσει το ίδρυμα έναντι του κινδύνου χρεοκοπίας έχοντας αρκετά αποθέματα για να καλυφθεί ο κίνδυνος αυτός. Πρέπει, δηλαδή, να υπάρχει τέτοιο περιθώριο ώστε να μπορούν να απορροφούν τυχόν μη προεξοφλημένες έκτακτες ζημιές και να αποφέρει στο οργανισμό ασφάλεια να συνεχίσει τις λειτουργίες ως έχουν.

- **Να προστατεύσει τους μη μετόχους έναντι απωλειών**

Αυτή η λειτουργία του κεφαλαίου αναφέρεται ουσιαστικά στην περίπτωση πτώχευσης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος όπου το κεφάλαιο χρησιμοποιείται για να προστατευτούν οι ανασφάλιστοι καταθέτες, οι ομολογιούχοι και οι πιστωτές.

- **Να προστατεύει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τους φορολογούμενους**

Αυτό συμβαίνει γιατί όταν το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα χρεοκοπεί τότε η κεντρική τράπεζα μεσολαβεί για να προστατεύσει αυτούς που έχουν ασφαλιστική αξίωση και σε τελική ανάλυση προστατεύει τους φορολογούμενους αφού αυτοί θα επωμιστούν το τελικό κόστος της χρεοκοπίας και της έλλειψης αποθέματος ασφαλείας.

- **Να προστατεύει το πιστωτικό ίδρυμα από τις αυξήσεις σε ασφαλιστικά πριμ**

Κρατώντας κεφάλαια μειώνεται ο κίνδυνος χρεοκοπίας και η πιθανότητα για μεγαλύτερα ασφαλιστικά πριμ που μειώνουν τα καθαρά κέρδη του χρηματοπιστωτικού οργανισμού.

- **Να χρηματοδοτεί τον οργανισμό και άλλες αναγκαίες επενδύσεις για να παρέχει χρηματοοικονομικές υπηρεσίες**

Ουσιαστικά αυτή η λειτουργία του κεφαλαίου είναι η μόνη που δεν αναφέρεται στο ρόλο του κεφαλαίου να μειώσει τον κίνδυνο πτώχευσης. Όπως και σε κάθε άλλη εταιρεία, δηλαδή, το κεφάλαιο μπορεί να αποτελέσει σημαντική πηγή χρηματοδότησης του χρηματοπιστωτικού οργανισμού για νέες επενδύσεις ή για επέκταση της επιχείρησης.

Για να επιτευχθούν οι λειτουργικοί αυτοί στόχοι του κεφαλαίου, κάθε πιστωτικό ίδρυμα οφείλει να δώσει ιδιαίτερο βάρος στον υπολογισμό της ελάχιστης κεφαλαιακής επάρκειας που πρέπει να έχει ώστε να περιορίσει τον κίνδυνο πτώχευσης. Ο υπολογισμός των απαραίτητων κεφαλαίων που πρέπει να έχει η τράπεζα και των βασικών δεικτών που πρέπει να υπολογίζει ώστε να καλύπτεται από τον κίνδυνο, γίνεται σύμφωνα με τις προτάσεις τη Επιτροπής της Βασιλείας οι οποίες έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο με προεδρικά διατάγματα.

1.6 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό, παρουσιάστηκαν αφενός η δομή του χρηματοπιστωτικού συστήματος και αφετέρου οι βασικές έννοιες του κεφαλαίου και του κινδύνου που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες. Η τράπεζα, έχοντας το ρόλο του διαμεσολαβητή, το σημαντικότερο ρόλο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, εξαρτάται από την εμπιστοσύνη του κοινού στη διαχείριση του χαρτοφυλακίου της. Κρίνεται, λοιπόν αναγκαία η ύπαρξη εποπτικού ελέγχου ώστε να εξασφαλιστεί η εμπιστοσύνη του κοινού. Την προληπτική εποπτεία στην Ελλάδα ασκεί η Τράπεζα της Ελλάδος, βασιζόμενη στις προτάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας.

Οι βασικές έννοιες που αποτελούν τη βάση για την προληπτική εποπτεία είναι ο κίνδυνος και το κεφάλαιο των τραπεζών. Η διαχείριση των κινδύνων που αντιμετωπίζει η τράπεζα είναι επιτακτική ανάγκη για αυτήν και η σωστή αντιμετώπιση της εποπτεύεται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Για την κάλυψη των κινδύνων αυτών, η Επιτροπή της Βασιλείας, προτείνει συγκεκριμένες μεθόδους υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας που πρέπει να έχει κάθε πιστωτικό ίδρυμα.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αγγελόπουλος Π., «Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα», εκδ. Σταμούλης 2008.
- Μελάς Κ., Χρηστίδου Φ., «Διεθνής τραπεζική στην αλλαγή του αιώνα», Μπένου 1999.
- Παναγόπουλος Γ. – Πελετίδης Γ., «Βασιλεία II: Περιγραφή και συνέπειες για το τραπεζικό σύστημα», ΚΕΠΕ 2007.
- Παπαδέας Π., «Μονογραφία στην τραπεζική λογιστική: Σύγχρονες προσεγγίσεις στις κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη κινδύνων και τη γνωστοποίηση τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις τραπεζών», ΕΒΕΠ 2008.
- Συριόπουλος Κ., «Στρατηγική Τραπεζών: Διαχείριση τραπεζικού κινδύνου», Τόμος Α', ΕΑΠ, Πάτρα 2000.
- Giddy I., «Παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές», εκδ. Παπαζήση 1996.
- Sinkey J., «Χρηματοοικονομική διοίκηση εμπορικών τραπεζών», εκδ. Παπαζήση 1992.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Belmont D., "Value added risk management in financial institutions, book: leveraging Basel II and risk adjusted performance measurement", Wiley 2004.
- Bessis J., "Risk Management in Banking", ed. J. Wiley & Sons Ltd, 2001.

- Chorafas D., “Operatioanal risk control with Basel II: basic principles and capital requirements”, Elsevier 2004.
- Chorafas D., “The commercial banking handbook: strategic planning for growth and survival in the new decade, Macmillan 1999.
- Fabozzi F., Modigliani F., “ Capital markets: institutions and instruments, Prentice Hall/Pearson 2003.
- Greuning H., Brajovic Bratanovic S., “Analyzing banking risk: a framework for assesing corporate governance and financial risk management”, The world bank 2000.
- Matten C., “Managing bank capital : capital allocation and performance measurement”, Wiley 2001.
- Ong M., “The Basel handbook: a guide for financial practitioners”, Risk Books 2005.
- Rose P., “Commercial bank management”, McGraw-Hill 1999.
- Saunders A., Cornett M., “Financial institutions management: a risk management approach”, McGraw-Hill 2006.
- Scot H., “Capital adequacy beyond Basel: banking, securities and insurance”, Oxford University 2005.

Διαδίκτυο

- www.bis.org
- www.bankofgreece.gr
- www.hba.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΩΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η απελευθέρωση και η παγκοσμιοποίηση των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών μαζί με την ανάπτυξη νέων χρηματοοικονομικών εργαλείων έχουν αυξήσει την έκθεση των τραπεζών στους κινδύνους. Τα πιστωτικά ιδρύματα πλέον καλούνται να αντιμετωπίσουν καίρια επιχειρησιακά θέματα, όπως ο αυξανόμενος ανταγωνισμός στον τραπεζικό κλάδο και οι αυξανόμενες ανάγκες των πελατών. Όλα αυτά δημιουργούν την ανάγκη για καλύτερη διαχείριση των κινδύνων τους και πιο ακριβή υπολογισμό των ελάχιστων κεφαλαίων που πρέπει να έχουν ώστε να αποφύγουν τον κίνδυνο πτώχευσης.

Στην κατεύθυνση αυτή βοήθησαν σημαντικά τα δύο σύμφωνα που εξέδωσε η Επιτροπή της Βασιλείας και υιοθέτησαν όλες σχεδόν οι χώρες. Τα σύμφωνα αυτά δίνουν τις κατευθυντήριες γραμμές και τις τεχνικές γνώσεις στα πιστωτικά ιδρύματα ώστε να υπολογίζουν ορθά τις κεφαλαιακές απαιτήσεις τους δεδομένων των κινδύνων που αντιμετωπίζουν. Επιπλέον, το δεύτερο σύμφωνο της Βασιλείας αίρει την ανάγκη για προληπτική εποπτεία στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, η οποία ενισχύει την εμπιστοσύνη του κοινού και αποβλέπει σε ένα άριστο μίγμα ανταγωνιστικότητας και φερεγγυότητας του συστήματος.

Αρχικά, στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται το πρώτο σύμφωνο της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια, το οποίο βασιζόταν κυρίως στον πιστωτικό κίνδυνο. Κατόπιν, γίνεται λεπτομερής αναφορά ανά Πυλώνα στο Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας II, το οποίο λαμβάνει υπ' όψιν του κι άλλους κινδύνους και αναλύει το ρόλο της προληπτικής εποπτείας και της πειθαρχίας στην αγορά.

2.2. ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

Η Επιτροπή της Βασιλείας έχει σαν κύριο στόχο της την διαμόρφωση ενιαίας εποπτείας των κινδύνων που αντιμετωπίζει το τραπεζικό σύστημα. Από τις αρχές του 1980, όταν οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι και ιδιαίτερα ο πιστωτικός κίνδυνος αναπτύσσονταν με ταχύ ρυθμό, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η κεφαλαιακή επάρκεια πολλών τραπεζών ήταν σε οριακό σημείο. Τότε, αποφάσισε να αναλάβει πρωτοβουλίες για να αποφευχθεί η ανάληψη μεγάλων κινδύνων που θα είχαν ως αποτέλεσμα η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών να μην κάλυπτε τους πραγματικούς κινδύνους που είχαν να αντιμετωπίσουν. Η ανάπτυξη κοινής πεποίθησης από τα μέλη της Επιτροπής για την αναγκαιότητα αποφυγής υποτίμησης του πιστωτικού κινδύνου και σωστής προσέγγισης της μέτρησης αυτού ήταν πλέον γεγονός.

Η αντίληψη αυτή των μελών της Επιτροπής στηρίχθηκε από τις χώρες της Ομάδας των Δέκα και έτσι αποφασίστηκε η υιοθέτηση ενός Διεθνούς Συμφώνου που θα έδινε αναλυτικές κατευθυντήριες οδηγίες για την προσέγγιση και μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου που πρέπει να αναλαμβάνει κάθε τράπεζα ανάλογα με τα στοιχεία του ισολογισμού της. Το Σύμφωνο αυτό θα βοηθούσε στην αποφυγή χρεοκοπιών και στην ανάπτυξη ενός σταθερού και ασφαλούς τραπεζικού συστήματος. Ταυτόχρονα, επειδή οι οδηγίες του Συμφώνου θα υιοθετούνταν από όλες τις χώρες θα εκμηδενίζονταν οι πιθανότητες αθέμιτου ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών.

Το Δεκέμβριο του 1987 δημιουργήθηκε και δημοσιοποιήθηκε το Σύμφωνο (Συνθήκη) της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Basel Capital Accord ή Basel I) με το οποίο οριστικοποιήθηκε ένα σύστημα μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου με τον προσδιορισμό συντελεστών στάθμισης στα εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία των τραπεζών. Η Συνθήκη της Βασιλείας I εγκρίθηκε από τις κυβερνήσεις των χωρών της Ομάδας των Δέκα και δόθηκε για εφαρμογή στις τράπεζες τον Ιούλιο του 1988. Τελικός χρόνος εφαρμογής ορίστηκε η 31η Δεκεμβρίου 1992. Σταδιακά, ως το 1993, όλα τα κράτη – μέλη της Ομάδα των Δέκα εφάρμοσαν της Συνθήκη της Βασιλείας I και είχαν καλύψει τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις με βάση τους κινδύνους που είχαν αναλάβει. Επιπλέον, οι οδηγίες του Συμφώνου είχαν θετικό αντίκτυπο και σε άλλες χώρες πλην αυτών της Ομάδας των Δέκα, οι οποίες υιοθέτησαν τις οδηγίες του.

Η βασική διάταξη της Συμφωνίας του 1988 είναι ότι το σύνολο των κεφαλαίων των τραπεζών πρέπει να ανέρχονται τουλάχιστον στο 8% των σταθμισμένων ως προς τον κίνδυνο στοιχείων του ενεργητικού. Πρέπει, δηλαδή, οι τράπεζες να καλύπτουν διαρκώς μια ελάχιστη κεφαλαιακή απαίτηση 8%. Ο λόγος αυτός ονομάστηκε δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας και έγινε γνωστός ως δείκτης φερεγγυότητας. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Βασιλείας I πρέπει να ισχύει η παρακάτω εξίσωση:

$$\Delta.Φ. = \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Σταθμισμένα Εντός \& Εκτός Ισολογισμού Στοιχεία Ενεργητικού}}$$

όπου Δ.Φ.: δείκτης φερεγγυότητας, η τιμή του οποίου πρέπει να είναι μεγαλύτερη ή ίση του 8%.

Όσον αφορά τον αριθμητή του κλάσματος του δείκτη φερεγγυότητας, τα **Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια** αποτελούνται από δύο είδη κεφαλαίου τα βασικά κεφάλαια Tier I και τα κεφάλαια Tier II:

1. Τα βασικά κεφάλαια Tier I

Τα βασικά κεφάλαια Tier I συμμετέχουν τουλάχιστον κατά 50% στα συνολικά κεφάλαια της τράπεζας και συμπεριλαμβάνουν το καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο και τα αποθεματικά. Τα Tier I κεφάλαια αναφέρονται ουσιαστικά στη άμεση ή έμμεση συνεισφορά των μετόχων της τράπεζας και λογιστικά υπολογίζονται ως εξής σύμφωνα με το ΠΔΤΕ 2053/18.3.1992:

Tier I = Καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο και διαφορά υπέρ το άρτιο με εξαίρεση τις προνομιούχες μετοχές με δικαίωμα σωρευτικού μερίσματος
+ Αποθεματικά (εκτός από αποθεματικά αναπροσαρμογής
+ κέρδη εις νέον (+ προσωρινά κέρδη υπό όρους)
+ Κεφάλαια για γενικούς τραπεζικούς κινδύνους
-Αξία Ιδίων μετοχών
-Ζημιές χρήσης και παρελθουσών χρήσεων
-προσωρινές ζημιές
-έξοδα ίδρυσης και άυλα πάγια στοιχεία (η αναπόσβεστη αξία τους)

Τα κεφάλαια για γενικούς τραπεζικούς κινδύνους είναι τα ποσά που το πιστωτικό ίδρυμα μεταφέρει σε ειδικό λογαριασμό με χρέωση των Αποτελεσμάτων Χρήσεως για κάλυψη κινδύνων από τραπεζικές εργασίες

2. Τα κεφάλαια Tier II

Τα κεφάλαια Tier II είναι ουσιαστικά τα ξένα κεφάλαια της κάθε τράπεζας, δηλαδή, τα αφανή αποθεματικά, τα αποθεματικά από επανεκτίμηση στοιχείων του ενεργητικού, οι προβλέψεις, τα υβριδικά εργαλεία κεφαλαίου και το μη εγγυημένο χρέος (Αγγελόπουλος, 2008). Τα Tier II είναι συμπληρωματικά κεφάλαια της τράπεζας και πρέπει να είναι πάντα μικρότερα από τα Tier I κεφάλαια. Λογιστικά υπολογίζονται ως εξής με βάση το ΠΔΤΕ 2053/18.3.1992:

Tier II = Αποθεματικά αναπροσαρμογής παγίων στοιχείων του Ενεργητικού

- + Διορθώσεις αξίας απαιτήσεων έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων και πελατών καθώς και διορθώσεις αξίας μετοχών, ομολογιών και άλλων τίτλων σταθερής απόδοσης
- + Προνομιούχες μετοχές καθορισμένης και μη διάρκειας με δικαίωμα σωρευτικού μερίσματος
- + Τίτλοι εκδοθέντες από το πιστωτικό ίδρυμα μη καθορισμένης διάρκειας
- + Δάνεια μειωμένης εξασφάλισης ορισμένης διάρκειας

Όσον αφορά τον παρονομαστή του δείκτη φερεγγυότητας, οι **σταθμίσεις των στοιχείων του ενεργητικού** είναι τυποποιημένες και ενιαίες για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα. Τα στοιχεία του ενεργητικού κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες κινδύνου: χαμηλού, μέτριου, μεσαίου και υψηλού και ο συντελεστής στάθμισης των στοιχείων αυτών λαμβάνει τις τιμές 0%, 20%, 50% και 100% αντίστοιχα. Ο Πίνακας 2.1 δείχνει τις βασικές κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων σε κάθε μία κατηγορία κινδύνου που εφαρμόζεται στην Ελλάδα και τις τιμές του συντελεστή στάθμισης αυτών με βάση το Π.Δ./Τ.Ε. 2054/19.3.1992. Για παράδειγμα, ο συντελεστής στάθμισης για στεγαστικά δάνεια είναι 50%, ενώ για μετρητά 0%.

Πίνακας 2.1
Συντελεστές στάθμισης στοιχείων Ενεργητικού

Συντελεστής στάθμισης	Στοιχεία Ενεργητικού
0%	Μετρητά, απαιτήσεις έναντι χωρών του ΟΟΣΑ, απαιτήσεις έναντι κεντρικής τράπεζας, απαιτήσεις καλυπτόμενες με εγγύηση από τις κεντρικές τράπεζες των χωρών του ΟΟΣΑ, κλπ.
20%	Απαιτήσεις από πολυεθνικές τράπεζες, απαιτήσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων και δημοσίων οργανισμών χωρών μελών του ΟΟΣΑ, απαιτήσεις έναντι δήμων και κοινοτήτων, μετρητά σε διαδικασία συλλογής, κλπ.
50%	Στεγαστικά δάνεια, κλπ.
100%	Απαιτήσεις από τράπεζες και κυβερνήσεις εκτός ΟΟΣΑ, απαιτήσεις του ιδιωτικού τομέα, απαιτήσεις από εμπορικές εταιρείες που ανήκουν στο δημόσιο, επενδύσεις σε πάγια, συμμετοχές σε επενδυτικές δραστηριότητες άλλων εταιρειών, όλες οι υπόλοιπες απαιτήσεις.

Πηγή: Π.Δ./Τ.Ε. 2054/19.3.1992

Παράλληλα, υπάρχουν προβλέψεις και για τα έξω-λογιστικά στοιχεία, τα οποία κατατάσσονται και αυτά σε τέσσερις κατηγορίες κινδύνου: α) υψηλού, β) μεσαίου, γ) μέτριου και δ) χαμηλού. Οι συντελεστές στάθμισης των έξω-λογιστικών στοιχείων λαμβάνουν τις τιμές: 100%, 50%, 20%, 0% αντίστοιχα και παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.2.

Πίνακας 2.2
Συντελεστές στάθμισης έξω-λογιστικών στοιχείων

Συντελεστής στάθμισης	Έξω-λογιστικά στοιχεία
100%	Εγγυήσεις που αποτελούν υποκατάστατα πιστώσεων, ανέκκλητες πιστωτικές επιστολές, οπισθογραφήσεις αξιογράφων, <i>geros</i> , κλπ.
50%	Εγγυητικές επιστολές, πιστώσεις έναντι φορτωτικών, κλπ.
20%	Βραχυχρόνια αυτορευστοποιούμενα εμπορικά πιστωτικά βοηθήματα (π.χ. πιστώσεις έναντι φορτωτικών όπου τα εμπορεύματα χρησιμεύουν σαν πρόσθετη εγγύηση)
0%	Μη χρησιμοποιηθείσες πιστωτικές ευχέρειες, κλπ.

Πηγή: Π.Δ./Τ.Ε. 2054/19.3.1992

Το γινόμενο των έξω-λογιστικών στοιχείων με τους συντελεστές στάθμισης αποτελεί το πιστωτικό ισοδύναμο των θέσεων αυτών με τα εντός ισολογισμού στοιχεία. Η κεφαλαιακή επάρκεια υπολογίζεται όπως και στα υπόλοιπα στοιχεία του ισολογισμού επί της σταθμισμένης θέσης βάσει της κατηγορίας που ανήκει ο αντισυμβαλλόμενος. Για παράδειγμα, εγγυητική επιστολή ύψους 1 εκ. ευρώ υπέρ πιστωτικού ιδρύματος χώρας μέλους του ΟΟΣΑ έχει πιστωτικό ισοδύναμο ίσο με: 1 εκ. \times 100% \times 50% = 500.000 ευρώ. Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, το ύψος των χρηματοδοτήσεων μιας τράπεζας είναι συγκεκριμένο και περιορισμένο και εξαρτάται από το συντελεστή στάθμισης και τα εποπτικά ίδια κεφάλαια της τράπεζας.

Δηλαδή ισχύει:

$$\frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Σταθμισμένο Ενεργητικό}} = 8\%$$

και κατά συνέπεια το σταθμισμένο ενεργητικό υπολογίζεται ως ακολούθως:

$$\text{Σταθμισμένο Ενεργητικό} = \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{8\%}$$

ή εναλλακτικά ως:

$$\text{Σταθμισμένο Ενεργητικό} = 12,5 * \text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}$$

Επομένως, η τράπεζα μπορεί να χρηματοδοτήσει ποσό ίσο με αυτό που προκύπτει από το γινόμενο της ακόλουθης σχέσης:

$$12,5 * \text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια} * \text{συντελεστής στάθμισης}$$

γεγονός που φανερώνει ότι οι χρηματοδοτήσεις της τράπεζας εξαρτώνται από τα εποπτικά ίδια κεφάλαια και από το συντελεστή στάθμισης. Μία τράπεζα μπορεί να μεταβάλλει τα εποπτικά ίδια κεφάλαιά της δύσκολα και με συγκεκριμένες διαδικασίες όπως είναι η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου. Επομένως, ο συντελεστής στάθμισης παίζει σημαντικό ρόλο στις αποφάσεις της τράπεζας για χρηματοδοτήσεις.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι οι απαιτήσεις για ύπαρξη κεφαλαιακής επάρκειας για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου όπως προβλέπονται στη συμφωνία του 1988 έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο με το Π.Δ./Τ.Ε. 2054/19.3.1992 (Γεωργούτσος, 2004).

2.2.1 Τροποποίηση του Πρώτου Συμφώνου και κίνδυνος αγοράς

Έπειτα από τη Συνθήκη του 1988, η Επιτροπή της Βασιλείας συνέχισε να εργάζεται στο θέμα της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών με σκοπό την βελτίωση του υπάρχοντος συμφώνου. Έτσι, για παράδειγμα το 1991 γίνονται εκτεταμένες

αναφορές στις προβλέψεις επί επισφαλών δανείων, το 1992 δίνεται έμφαση στον υπολογισμό των χρηματοοικονομικών εργαλείων που χρησιμοποιεί η τράπεζα (επιτόκια, μετοχές, συνάλλαγμα, κλπ) και το 1995 δίνει οδηγίες εκτίμησης πιστωτικού κινδύνου για θέσεις σε παράγωγα που έχει το τραπεζικό ίδρυμα.

Τον Ιανουάριο του 1997, η Επιτροπή εξέδωσε την βελτιωμένη έκδοση των οδηγιών της Βασιλείας I. Με την τροποποίηση αυτή ουσιαστικά ενσωματώνεται ο κίνδυνος αγοράς πέραν του πιστωτικού κινδύνου που αναλύεται στο Σύμφωνο του 1988 και δίνονται οδηγίες και για άλλα πιστωτικά ιδρύματα πέραν των τραπεζών. Στη βελτιωμένη αυτή έκδοση υπάρχει πρόβλεψη για την ύπαρξη κεφαλαιακής επάρκειας σε σχέση με τους κινδύνους αγοράς (market risk) του χαρτοφυλακίου συναλλαγών (trading portfolio) των πιστωτικών ιδρυμάτων που προέρχονται από τις ανοιχτές θέσεις αυτών σε ξένο νόμισμα, διαπραγματεύσιμους τίτλους χρέους, μετοχές, εμπορεύματα και δικαιώματα προαίρεσης.

Τελική ημερομηνία εφαρμογής της τροποποίησης του Πρώτου Συμφώνου ορίστηκε η 31η Δεκεμβρίου 1997. Στην Ελλάδα οι νέες διατάξεις της Βασιλείας I ενσωματώθηκαν στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο με το νόμο 2396/1996 και εξειδικεύτηκαν για τις τράπεζες με το Π.Δ. 2397/1997. Ως το τέλος του 1997, οι τράπεζες ήταν υποχρεωμένες να διαχωρίσουν το χαρτοφυλάκιο τους σε «επενδυτικό χαρτοφυλάκιο» (investment book), δηλαδή, το χαρτοφυλάκιο που κατείχαν για εισόδημα ή επενδύσεις και σε «εμπορικό χαρτοφυλάκιο» (trading book) που αποτελείται από τίτλους προς διαπραγμάτευση στις δευτερογενείς αγορές.

Σύμφωνα με το Π.Δ. 2397/1997 ο δείκτης φερεγγυότητας (Δ.Φ.) υπολογίζεται ως εξής:

$$\Delta.Φ. = \frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος} + \text{Κίνδυνος Αγοράς}}$$

Ο κίνδυνος αγοράς αναφέρεται στα συμβόλαια που έχει η τράπεζα σε συνάλλαγμα, μετοχές, κ.α από το χαρτοφυλάκιο συναλλαγών της και ισούται δε με το συνολικό κόστος αντικατάστασης από το «κλείσιμο» των ανοιχτών θέσεων της τράπεζας σε τρέχουσες τιμές συν τις όποιες μελλοντικές εκθέσεις της τράπεζας από τα παραπάνω συμβόλαια με βάση την υπολειμματική αξία. Όσον αφορά τον ορισμό των ιδίων κεφαλαίων, τα οποία είναι κατάλληλα για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων, αυτά παραμένουν ως έχουν στη συμφωνία του 1988.

Επίσης, για τις μεθόδους υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας σε σχέση με τον κίνδυνο αγοράς υπάρχουν δύο εναλλακτικοί τρόποι υπολογισμού των απαιτήσεων είτε βάσει του τυποποιημένου υποδείγματος είτε με τη χρήση εσωτερικών υποδειγμάτων εκτίμησης κινδύνου. Το τυποποιημένο υπόδειγμα χρησιμοποιεί αυστηρά ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια. Το εσωτερικό υπόδειγμα εκτίμησης (Value at Risk – VaR) χρησιμοποιεί στατιστικές μεθόδους και μετρά την υψηλότερη αναμενόμενη ζημιά λόγω λήψης συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών κινδύνων κάτω από κανονικές συνθήκες, για συγκεκριμένη χρονική περίοδο και με συγκεκριμένο διάστημα εμπιστοσύνης (Αγγελόπουλος, 2008).

2.2.2 Προβλήματα του Πρώτου Συμφώνου

Το Πρώτο Σύμφωνο της Επιτροπής της Βασιλείας βοήθησε τα πιστωτικά ιδρύματα να καλύψουν μεσοπρόθεσμες ανάγκες τους, όπως η αύξηση των ιδίων κεφαλαίων τους, αλλά και μακροπρόθεσμες ανάγκες, όπως η μέτρηση και η διαχείριση κινδύνων. Η εφαρμογή όμως του πλαισίου αυτού δημιούργησε διάφορα προβλήματα τα οποία αποτέλεσαν την αφορμή για περεταίρω έρευνες οι οποίες οδήγησαν στο Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας που θα αναλύσουμε σε επόμενη ενότητα.

Ένα βασικό πρόβλημα που προέκυψε από την εφαρμογή της Βασιλείας I ήταν ότι σε πολλές περιπτώσεις αποτέλεσε αντικίνητρο στη παροχή δανείων σε επιχειρήσεις υψηλής πιστοληπτικής αξιοπιστίας. Αυτό συνέβη γιατί το Πρώτο Σύμφωνο δεν λάμβανε υπόψη του την πιστοληπτική ποιότητα της δανειοδοτούμενης επιχείρησης. Για παράδειγμα, για κάθε επιχειρηματικό δάνειο υπολογίζει συντελεστή 100% για το ίδιο ύψος ιδίων κεφαλαίων ανεξαρτήτου πιστοληπτικής ικανότητας. Κατά συνέπεια, το θεσμικό πλαίσιο του πρώτου συμφώνου επιβάρυνε ουσιαστικά περισσότερα τα πιστωτικά ιδρύματα για δάνεια χαμηλού ρίσκου με αποτέλεσμα το κόστος αυτό να μετακυλίνει στις επιχειρήσεις και αυτές να αναζητούν εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης.

Για τον ίδιο λόγο, δημιουργήθηκε επιπλέον κίνητρο στις τράπεζες να επενδύσουν σε κρατικά χρεόγραφα δεδομένου ότι δεν απαιτείται η ύπαρξη κεφαλαιακής επάρκειας για επενδύσεις σε χρεόγραφα που εκδίδουν κράτη του ΟΟΣΑ. Έτσι πλήττονται πάλι οι επιχειρήσεις που θα πρέπει να πληρώσουν μεγαλύτερο spread σε σχέση με τα κρατικά χρεόγραφα.

Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που προέκυψε είναι η λεγόμενη Ελεγχόμενη Κεφαλαιακή Κερδοσκοπία (Regulatory Capital Arbitrage). Είχαν, δηλαδή, αναπτυχθεί από τα πιστωτικά ιδρύματα μηχανισμοί μείωσης της κεφαλαιακής τους επάρκειας χωρίς πραγματική μείωση της έκθεσης τους σε πιστωτικούς κίνδυνους. Αυτό συμβαίνει όταν το ύψος των απαιτούμενων κεφαλαίων είναι μεγαλύτερο από εκείνο που τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα θεωρούν ικανοποιητικό για τον κίνδυνο στο χαρτοφυλάκιό τους. Η βασική διαδικασία μέσω της οποίας γίνεται αυτό είναι η τιλοποίηση απαιτήσεων (Securitisation of Assets) όπου η τράπεζα μεταβιβάζει μέρος των απαιτήσεων της σε τρίτη επιχείρηση η οποία χρηματοδοτεί την αγορά μέσω έκδοσης ομολόγων. Τα ομόλογα βασίζονται στις εισπράξεις που θα πραγματοποιήσουν τα περιουσιακά στοιχεία και είναι γνωστά σαν Asset Backed Securities. Αν η μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων είναι πραγματική τότε δεν υπάρχει πρόβλημα. Αν η μεταβίβαση είναι πλασματική, τότε το πιστωτικό ίδρυμα ουσιαστικά εγγυάται τα εκδοθέντα χρεόγραφα οπότε δεν έχει μεταβιβαστεί ο πιστωτικός κίνδυνος.

Τέλος, ένα ακόμα λάθος που έκανε η Βασιλεία I ήταν ότι ταξινόμησε τα περιουσιακά στοιχεία σε διαφορετικές κατηγορίες υποθέτοντας ότι υπάρχει τέλεια θετική συσχέτιση ανάμεσα στις αποδόσεις των διαφόρων κατηγοριών. Αυτό οδήγησε σε υπερεκτίμηση του κινδύνου και κατ' επέκταση υπερεκτίμηση της κεφαλαιακής επάρκειας.

2.3 ΤΟ ΝΕΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

Όπως επισημάνθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η Συνθήκη Κεφαλαιακής Επάρκειας του 1988 δεν κάλυπτε πλήρως τις ανάγκες των πιστωτικών ιδρυμάτων, δεδομένου των ραγδαίως μεταβαλλόμενων συνθηκών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα που πραγματοποιήθηκαν τη δεκαετία του '90. Το 1999 η Επιτροπή της Βασιλείας, έχοντας εντοπίσει την ανάγκη τροποποίησης των διατάξεων του αρχικού Συμφώνου, και προκειμένου να εναρμονιστεί με τις τρέχουσες πρακτικές της αγοράς, προχώρησε σε εκτεταμένες διαβουλεύσεις με τους φορείς της αγοράς για την τροποποίηση του αρχικού Συμφώνου. Συγκεκριμένα, εξέδωσε τρία κείμενα διαβούλευσης, το Consultive Paper 1 (CP 1) τον Ιούνιο του 1999, το CP 2 τον Ιανουάριο του 2001 και το CP 3 τον Μάρτιο του 2003, τα οποία αναφέρονταν στο

ανανεωμένο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας. Τον Οκτώβριο του 2003 έγινε ένας πρόσθετος γύρος διαβούλευσης και τον Ιούνιο του 2004 η Επιτροπή της Βασιλείας δημοσίευσε το Νέο Σύμφωνο για την Κεφαλαιακή Επάρκεια γνωστό και ως Basel II, με σκοπό την αντικατάσταση του αρχικού Συμφώνου.

Οι νέες προτάσεις της Επιτροπής διακρίνονται σε τρεις θεματικές ενότητες – πυλώνες:

1. Υπολογισμός των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων.
2. Καθιέρωση διαδικασιών για την εποπτεία της κεφαλαιακής επάρκειας και των εσωτερικών συστημάτων αξιολόγησης των πιστωτικών ιδρυμάτων.
3. Ενημέρωση κοινού και πειθαρχία της αγοράς.

Βασικός στόχος της Επιτροπής είναι η παράλληλη εφαρμογή και τήρηση των τριών πυλώνων. Αναμφίβολα, η αποτελεσματικότητα των κανόνων του πρώτου πυλώνα εξαρτάται από την ικανότητα των εποπτικών αρχών να ελέγχουν την ορθή εφαρμογή τους. Επίσης, η γνωστοποίηση στοιχείων, σύμφωνα με τον τρίτο πυλώνα, διαμορφώνει τα κατάλληλα κίνητρα για τη βελτίωση των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνου που αναπτύσσουν οι τράπεζες.

Με τους πυλώνες αυτούς η Επιτροπή της Βασιλείας επιδιώκει να αναπτύξει και να επεκτείνει τους τυποποιημένους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας που τέθηκαν από το Σύμφωνο του 1988. Μεταξύ των νέων σημαντικών προτάσεων που εμπεριέχονται στη νέα συνθήκη είναι και η δυνατότητα ανάπτυξης εσωτερικών συστημάτων αξιολόγησης πιστωτικού κινδύνου, η εισαγωγή κεφαλαιακών υποχρεώσεων για το λειτουργικό κίνδυνο, ο έλεγχος της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων (πυλώνας II) και οι νέες διατάξεις για την πειθαρχία της αγοράς (πυλώνας III).

Πέρα όμως από τις αλλαγές που φέρνει στο τραπεζικό σύστημα το Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας II, πολλοί κανόνες που εφαρμόστηκαν στην Βασιλεία I παραμένουν ίδιοι ή παρουσιάζουν μικρές αλλαγές. Για παράδειγμα, το ύψος του δείκτη ελαχίστων κεφαλαιακών απαιτήσεων παραμένει στο 8% και ο ορισμός των ιδίων κεφαλαίων δεν έχει μεγάλη απόκλιση από αυτόν που παρουσιάστηκε στο Πρώτο Σύμφωνο.

Επιπλέον, ο υπολογισμός των κατά τον πιστωτικό κίνδυνο σταθμισμένων στοιχείων εκτός ισολογισμού παρουσιάζει μηδαμινές αλλαγές καθώς επίσης και το πλαίσιο υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον κίνδυνο αγοράς. Στις παρακάτω ενότητες παρουσιάζεται αναλυτικά το περιεχόμενο των τριών πυλώνων του Νέου Συμφώνου για την κεφαλαιακή επάρκεια.

2.3.1 Ο Πρώτος Πυλώνας του Νέου Συμφώνου για την κεφαλαιακή επάρκεια

Στον πρώτο πυλώνα της Νέας Συμφωνίας παρουσιάζονται όλες οι μεθόδους υπολογισμού των ελάχιστων κεφαλαιακών υποχρεώσεων έναντι του πιστωτικού και του λειτουργικού κινδύνου που πρέπει να έχει ένα πιστωτικό ίδρυμα. Στην ενότητα αυτή αρχικά θα προσδιοριστεί ο δείκτης φερεγγυότητας συμφώνα με τη νέα συνθήκη και έπειτα θα παρουσιαστούν οι μέθοδοι υπολογισμού των σταθμίσεων για τον πιστωτικό και για τον λειτουργικό κίνδυνο που μπορεί να χρησιμοποιήσει η τράπεζα.

«Ο δείκτης φερεγγυότητας (Δ.Φ.) προκύπτει από το λόγο των εποπτικών ίδιων κεφαλαίων του πιστωτικού ιδρύματος (αριθμητής) προς τα σταθμισμένα ως προς τον κίνδυνο που εμπεριέχουν στοιχεία του ενεργητικού, δηλαδή ως προς τους αναλαμβανόμενους κινδύνους (παρονομαστής). Ο λόγος αυτός δεν μπορεί σύμφωνα με την υφιστάμενη συνθήκη να υπολείπεται του 8%.» (Αγγελόπουλος, 2008). Βάσει, κατά συνέπεια, των διατάξεων της Νέας Συμφωνίας ο Δείκτης Φερεγγυότητας μπορεί να υπολογιστεί από την ακόλουθη σχέση:

$$\Delta.Φ.=\frac{\text{Εποπτικά Ίδια Κεφάλαια}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος}+(12,5*\text{Κίνδυνοι Αγοράς})+\text{Λειτουργικός Κίνδυνος}}$$

όπου στον υπολογισμό του προστίθεται και ο λειτουργικός κίνδυνος.

Ο υπολογισμός του δείκτη φερεγγυότητας γίνεται σε βάση τραπεζικού ομίλου (consolidated basis) και όχι μεμονωμένης θέσης. Τα εποπτικά Ίδια Κεφάλαια και οι Κίνδυνοι Αγοράς προσδιορίζονται όπως αναλύθηκε στο Πρώτο Σύμφωνο του 1988. Η Νέα Συνθήκη της Βασιλείας II εισάγει για πρώτη φορά τον λειτουργικό κίνδυνο και χρησιμοποιεί δύο μεθόδους μέτρησης για τον πιστωτικό όσο και τρεις μεθόδους για τον λειτουργικό κίνδυνο, οι οποίες αναλύονται παρακάτω.

2.3.1.1 Υπολογισμός κεφαλαιακής επάρκειας για τον πιστωτικό κίνδυνο

Σχετικά με τον πιστωτικό κίνδυνο, οι τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν την τυποποιημένη μέθοδο (Standardized Approach) ή τη μέθοδο εσωτερικών συστημάτων διαβάθμισης (Internal Rating Based Approach – IRB) ανάλογα με το κόστος που προκύπτει για αυτές και ανάλογα με τις ανάγκες των κεφαλαιακών απαιτήσεών τους. «Όμως, ασχέτως της μεθόδου που θα επιλεγεί, για λόγους ενεργητικής διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου οι τράπεζες βάσει του πλαισίου της Βασιλείας II είναι υποχρεωμένες να δημιουργήσουν ένα εσωτερικό σύστημα διαβάθμισης, τη μεθοδολογία του οποίου είναι υποχρεωμένες να δημοσιοποιούν σε τακτική βάση και πάντως τουλάχιστον μία φορά το έτος.» (Αγγελόπουλος, 2008).

Παρακάτω παρουσιάζονται οι τρόποι υπολογισμού του **πιστωτικού κινδύνου** βάσει των δύο μεθόδων που πρέπει να επιλέξουν τα πιστωτικά ιδρύματα:

A. Τυποποιημένη Μέθοδος

Η τυποποιημένη μέθοδος (Standardized Approach) είναι η απλούστερη εκ των δύο μεθόδων υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου και περιλαμβάνει προκαθορισμένους συντελεστές στάθμισης κινδύνου. Ουσιαστικά, καθορίζει ένα συντελεστή κινδύνου για όλα τα εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία του ενεργητικού, όπως ίσχυε και στη Βασιλεία I. Παραδείγματος χάριν ένας συντελεστής 20% σημαίνει ότι το 1/5 της αξίας του στοιχείου θα ληφθεί υπ' όψιν και η κεφαλαιακή επιβάρυνση θα είναι 1,6% ($8\% * 20\%$). Στην πραγματικότητα δηλαδή, αποτελεί μια βελτίωση της μεθόδου της πρώτης Συμφωνίας. Η διαφορά είναι ότι η κατάταξη των διαφόρων στοιχείων του ενεργητικού σε κατηγορίες κινδύνου γίνεται κατόπιν αξιολόγησης από ανεξάρτητους εκτιμητές αναγνωρισμένους από τις εποπτικές αρχές της κάθε χώρας. Οι συντελεστές στάθμισης για απαιτήσεις ανά κατηγορία αξιολόγησης του Οίκου Moody's και του Οίκου Standard and Poor's παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.3.

Πίνακας 2.3

Συντελεστές στάθμισης για απαιτήσεις ανά κατηγορία αξιολόγησης

Κατηγορίες αξιολόγησης	Οίκος Moody's	Aaa ως Aa3	A1 ως A3	Baa1 ως Baa3	Ba1 ως Ba3	B1 ως B3	Κάτω από B3	Μη αξιολογημένο
	Οίκος Standard & Poor's	AAA ως AA-	A+ ως A-	BBB+ ως BBB-	B+ ως B-	B+ ως B-	Κάτω από B-	Μη αξιολογημένο
απαιτήσεις	Κεντρικές κυβερνήσεις	0%	20%	50%	100%	100%	150%	100%
	Τράπεζες Επιλογή 1	20%	50%	100%	100%	100%	150%	100%
	Τράπεζες Επιλογή 2	20%	50%	50%	100%	100%	150%	50%
	Επιχειρήσεις	20%	50%	100%	100%	150%	150%	100%
	Τιτλοποιημένες απαιτήσεις	20%	50%	100%	350%	1250%	1250%	1250%
	Λιανική							75%*
	Λιανική & υποθήκη							35%**

Πηγή: www.bankofgreece.gr

*Για απαιτήσεις που έχουν λήξει για παραπάνω από 90 ημέρες ο συντελεστής γίνεται 100% ή 150% ανάλογα με την πρόβλεψη για το ανείσπρακτο τμήμα της απαίτησης

** Για απαιτήσεις που έχουν λήξει για παραπάνω από 90 ημέρες ο συντελεστής γίνεται 100%

Ειδικότερα, η λιανική τραπεζική που εμφανίζεται στον Πίνακα 2.3 περιλαμβάνει δάνεια προς μικρές επιχειρήσεις, προσωπικά δάνεια, καταναλωτικά δάνεια, συμβάσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης, κάρτες, υπεραναλήψεις, κ.α. Επίσης, ένα άνοιγμα για να συμπεριληφθεί στη λιανική τραπεζική δεν πρέπει να υπερβαίνει το 1 εκατομμύριο ευρώ και το συνολικό άνοιγμα προς τον ένα αντισυμβαλλόμενο δεν πρέπει να υπερβαίνει το 0,2% του εποπτικού κεφαλαίου της λιανικής.

Όπως φαίνεται από τον Πίνακα 2.3 οι κεντρικές κυβερνήσεις χάνουν την προνομιακή μεταχείριση του Πρώτου Συμφώνου και μπορούν να τύχουν οποιουδήποτε συντελεστή στάθμισης. Οι τράπεζες έχουν δύο επιλογές. Μπορούν να επιλέξουν είτε να τύχουν ενός συντελεστή στάθμισης μία βαθμίδα χειρότερο από εκείνο που έχει η κεντρική κυβέρνηση της χώρας τους ή να αξιολογηθούν, όμως σε αυτή την περίπτωση δεν μπορεί να τύχουν συντελεστή μικρότερου του 20%. Οι απαιτήσεις από επιχειρήσεις μπορεί να έχουν συντελεστές 20%, 50%, 100% και 150% από το 100% που είχαν στη Βασιλεία Ι. Το ποσοστό που αφορά μη αξιολογημένες επιχειρήσεις είναι το μικρότερο που μπορεί να εφαρμοστεί και είναι στη διακριτική ευχέρεια των εποπτικών αρχών να εφαρμόσουν μεγαλύτερο συντελεστή. Τέλος, όσον αφορά τις τιτλοποιημένες απαιτήσεις ο σκοπός είναι να επιβαρύνονται οι τράπεζες για υψηλού κινδύνου περιουσιακά στοιχεία που αποτελούν το αντικείμενο της τιτλοποίησης έτσι ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία μιας junk αγοράς δανείων.

Όσον αφορά τα εξωλογιστικά στοιχεία, όπως εγγυητικές επιστολές, υποσχετικές, συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, ανταλλαγές swaps, κλπ, αυτά πρέπει να μετατραπούν σε ισοδύναμα με βάση τον πιστωτικό κίνδυνο με τη χρήση συντελεστών μετατροπής (conversion factors). Για παράδειγμα, οι υποσχετικές διάρκειας μέχρι ένα έτος έχουν συντελεστή στάθμισης 20%, για διάρκεια μεγαλύτερη του ενός έτους 50% και αυτές που μπορούν να ανακληθούν ανά πάσα στιγμή έχουν μηδενικό συντελεστή.

B. Μέθοδος Εσωτερικών Συστημάτων Διαβάθμισης

Η δεύτερη μέθοδος υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα πιστωτικά ιδρύματα είναι η μέθοδος Εσωτερικών Συστημάτων Διαβάθμισης (Internal Rating Based Approach – IRB), η οποία αποτέλεσε μεγάλη καινοτομία της Νέας Συνθήκης. Η μέθοδος αυτή έχει υψηλότερο βαθμό ευαισθησίας σε σχέση με την τυποποιημένη μέθοδο που αναλύσαμε παραπάνω, καθώς παρέχει

ακριβέστερη διαφοροποίηση του πιστωτικού κινδύνου. Σε αντίθεση με την τυποποιημένη που χρησιμοποιεί πέντε συντελεστές κινδύνου, η δεύτερη μέθοδος εξατομικεύει τον κίνδυνο ανά αντισυμβαλλόμενο μέλος και εκτιμά τις απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας για κάθε βασικό συστατικό κινδύνου.

Η προσέγγιση εσωτερικών συστημάτων διαβάθμισης IRB περιλαμβάνει δύο διαφορετικές εκδοχές, τη Θεμελιώδη (Foundation) και την Εξελιγμένη (Advanced) οι οποίες θα αναλυθούν παρακάτω. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται στη χρήση των ποσοτικών δεδομένων που έχει η τράπεζα τα τελευταία πέντε τουλάχιστον χρόνια και στην υιοθέτηση των μαθηματικών τύπων που έχουν εξειδικευτεί από την Επιτροπή. Για να εφαρμόσει μια τράπεζα τη μέθοδο IRB θα πρέπει πρώτα να τεκμηριώσει τη μέθοδο που χρησιμοποιεί, να την πιστοποιήσει και να πάρει έγκριση από την αρμόδια τοπική αρχή, που στην Ελλάδα είναι η Τράπεζα της Ελλάδος (ΠΔΤΕ 2589/2007). Αφού μια τράπεζα επιλέξει τη μέθοδο IRB οφείλει να την εφαρμόσει αφενός για όλες τις κατηγορίες και αφετέρου σε όλες τις επιχειρήσεις του ομίλου. Επιπλέον θα πρέπει να πληροί τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Οι εσωτερικές μονάδες αξιολόγησης του κινδύνου της κάθε τράπεζας θα πρέπει να είναι σε θέση να ομαδοποιούν τις απαιτήσεις της τράπεζας σε κατηγορίες κινδύνου.
- Θα πρέπει να υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση των κινδύνων (credit exposures).
- Θα πρέπει να είναι σε θέση να υπολογίζει την πιθανότητα πτώχευσης για ένα έτος για κάθε κατηγορία κινδύνου.

Η μέθοδος Εσωτερικών Συστημάτων Διαβάθμισης ακολουθεί την παρακάτω διαδικασία για να υπολογίσει τον πιστωτικό κίνδυνο. Πρώτα, ταξινομεί το χαρτοφυλάκιο του πιστωτικού ιδρύματος σε έξι κατηγορίες απαιτήσεων: επιχειρήσεις, τράπεζες, κράτη, λιανικές πωλήσεις, μετοχές και εξειδικευμένες χρηματοδοτήσεις προς επιχειρήσεις¹. Έπειτα για κάθε μία από τις έξι κατηγορίες απαιτήσεων η επιτροπή προτείνει συνεχείς συναρτήσεις για τον υπολογισμό των συντελεστών

¹ Οι εξειδικευμένες χρηματοδοτήσεις προς επιχειρήσεις περιλαμβάνουν τη χρηματοδότηση έργου (Project Finance), τη χρηματοδότηση αντικειμένου (object Finance), τη χρηματοδότηση εμπορευμάτων – αποθεμάτων – απαιτήσεων (Commodities Finance), τη χρηματοδότηση ακινήτων για εκμετάλλευση και τη χρηματοδότηση εμπορικών ακινήτων υψηλής διακύμανσης (HVCRE), (Αγγελόπουλος, 2008).

στάθμισης έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η μέγιστη δυνατή ευελιξία στους διάφορους παράγοντες προσδιορισμού του κινδύνου (ΠΔΤΕ 2589/2007 & Αγγελόπουλος, 2008).

Οι ποσοτικές παράμετροι που προσδιορίζουν τον πιστωτικό κίνδυνο **χρηματοδοτήσεων - ανοιγμάτων προς επιχειρήσεις, κράτη και τράπεζες** είναι:

- Η **πιθανότητα αθέτησης (probability of Default – PD)**, δηλαδή η πιθανότητα αδυναμίας εκπλήρωσης της υποχρέωσης του αντισυμβαλλόμενου μέσα σε δεδομένο χρονικό διάστημα.
- Η **αναμενόμενη ζημιά (Loss Given Default – LGD)**, δηλαδή η ζημιά σε περίπτωση αδυναμίας εκπλήρωσης της υποχρέωσης του αντισυμβαλλόμενου και μετρά το ποσοστό ανάκτησης σε περίπτωσης αθέτησης της υποχρέωσης.
- Η **αδυναμία χρηματοδότησης (Exposure At Default – EAD)**, που είναι η έκθεση έναντι του αντισυμβαλλόμενου και ισούται με το υπόλοιπο της χρηματοδότησης κατά τη χρονική στιγμή που διαπιστώνεται αδυναμία του αντισυμβαλλόμενου.
- Η **διάρκεια χρηματοδότησης (Maturity – M)**, που είναι η διάρκεια μέχρι τη λήξη του ανοίγματος.

Στην περίπτωση της Θεμελιώδους μεθόδου, η τράπεζα προσδιορίζει αυτή την πιθανότητα αθέτησης ενώ όλοι οι υπόλοιποι παράγοντες κινδύνου παρέχονται από την Επιτροπή. Στην Εξελιγμένη μέθοδο όλοι οι παραπάνω παράμετροι υπολογίζονται από την τράπεζα, γεγονός που καθιστά τη μέθοδο αυτή ακόμα πιο ευαίσθητη απέναντι στον πιστωτικό κίνδυνο.

Οι μαθηματικές φόρμουλες που προτείνονται για τον υπολογισμό των σταθμίσεων του ενεργητικού είναι οι ακόλουθες:

- Υπολογισμός κεφαλαιακής απαίτησης ως ποσοστό

$$K = \left\{ LGD * N \left[\frac{G(PD)}{(1-R)^{0,5}} + \left(\frac{R}{1-R} \right)^{0,5} * G(0,999) \right] - PD * LGD \right\} * \frac{1 + (M - 2,5) * b}{1 - 1,5 * b}$$

όπου:

$N(x)$: η αθροιστική συνάρτηση κατανομής μιας τυποποιημένης κανονικής τυχαίας μεταβλητής

$G(z)$: η αντίστροφη αθροιστική συνάρτηση κατανομής μιας τυποποιημένης κανονικής τυχαίας μεταβλητής

- Υπολογισμός συντελεστή συσχέτισης για ανοίγματα έναντι τραπεζών, επιχειρήσεων και κρατών.

$$R = 0,12 * \left(\frac{1 - e^{-50*PD}}{1 - e^{-50}} \right) + 0,24 * \left(1 - \frac{1 - e^{-50*PD}}{1 - e^{-50}} \right)$$

- Υπολογισμός συντελεστή εξομάλυνσης για ανοίγματα έναντι τραπεζών, επιχειρήσεων και κρατών.

$$b = [0,11852 - 0,05478 * (\ln PD)]^2$$

- Υπολογισμός στοιχείων ενεργητικού σταθμισμένων ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο.

$$RWA = K * 12,5 * BAD$$

- Υπολογισμός κεφαλαιακής απαίτησης ως ποσό.

$$CC = CR_{\min} * RWA$$

όπου:

CR_{\min} : ελάχιστη κεφαλαιακή απαίτηση (8%).

Όσο αφορά τις **χρηματοδοτήσεις της τράπεζας σε λιανική τραπεζική**, προσδιορίζονται οι ποσοτικές παράμετροι (PD, LGD, EAD, M) που αναλύθηκαν παραπάνω και υπολογίζεται ο πιστωτικός κίνδυνος με βάση μόνο την Εξελιγμένη

μέθοδο και όχι τη Θεμελιώδη. Στις χρηματοδοτήσεις αυτές σε αντίθεση με τα ανοίγματα προς επιχειρήσεις, τράπεζες και κράτη, που αναφέραμε πριν, οι υπολογισμοί μπορούν να αφορούν όχι σε μεμονωμένα ανά πιστούχο ανοίγματα αλλά σε ομάδες ανοιγμάτων, όπως για παράδειγμα στο συνολικό άνοιγμα ενός προϊόντος καταναλωτικής πίστης. (Αγγελόπουλος, 2008). Επιπλέον, σύμφωνα με τη Νέα Συνθήκη τα ανοίγματα λιανικής τραπεζικής χωρίζονται σε ανοίγματα εξασφαλισμένα με βάρη σε κατοικίες, ανακυκλούμενες πιστώσεις και λοιπά μη καλυμμένα ανοίγματα.

Οι εξισώσεις υπολογισμού των παραμέτρων του πιστωτικού κινδύνου είναι όπως οι προαναφερόμενες με διαφορά των δύο παρακάτω εξισώσεων:

- Υπολογισμός κεφαλαιακής απαίτησης ως ποσοστό

$$K = \left\{ LGD * N \left[\frac{G(PD)}{(1-R)^{0,5}} + \left(\frac{R}{1-R} \right)^{0,5} * G(0,999) \right] - PD * LGD \right\}$$

- Υπολογισμός συντελεστή συσχέτισης για ανοίγματα έναντι τραπεζών, επιχειρήσεων και κρατών.

$$R = 0,03 * \left(\frac{1 - e^{-35*PD}}{1 - e^{-35}} \right) + 0,16 * \left(1 - \frac{1 - e^{-35*PD}}{1 - e^{-35}} \right)$$

Ακόμα ισχύει:

- Αξία έκθεσης σε περίπτωση αθέτησης υποχρέωσης αντισυμβαλλόμενου

$$EAD = EL * AV$$

Όπου: AV είναι η αξία ανοίγματος

Σχετικά με τα **ανοίγματα των τραπεζών προς εξειδικευμένες χρηματοδοτήσεις**, η Νέα Συνθήκη προβλέπει πως αν η τράπεζα δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει την IRB μέθοδο τότε χρησιμοποιεί τυποποιημένες διαδικασίες. Έτσι, κατατάσσει τις χρηματοδοτήσεις σε πέντε κατηγορίες ανάλογα με το βαθμό εξωτερικής διαβάθμισής τους όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.4:

Πίνακας 2.4
Συντελεστές στάθμισης για ανοίγματα τραπεζών προς εξειδικευμένες
χρηματοδοτήσεις

Κατηγορίες χρηματοδοτήσεων	Strong	Good	Satisfactory	Weak	Deafult
Εξωτερικές διαβαθμίσεις	BBB- ή λιγότερο	BB+ ή BB	BB- ή b+	B έως C	N/A
Ποσοστό στάθμισης*	75%	100%	150%	350%	625%

*Το ποσοστό αυτό για χρηματοδοτήσεις εμπορικών ακινήτων υψηλής διακύμανσης γίνεται αντίστοιχα 100%, 125%, 175%, 350% και 625%.

Αφού υπολογίσουν το σταθμισμένο έναντι του πιστωτικού κινδύνου ενεργητικό όπως μόλις αναλύθηκε, τα πιστωτικά ιδρύματα υπόκεινται σε έλεγχο συμμόρφωσης από τις εποπτικές αρχές. Σύμφωνα με τον έλεγχο αυτό, οι τράπεζες θα πρέπει να πληρούν κατ' ελάχιστο συγκεκριμένες προϋποθέσεις ώστε να γίνουν αποδεκτά τα κριτήρια που έχουν επιλέξει, ιδιαίτερα δε στην περίπτωση της Εξελιγμένης μεθόδου.

2.3.1.2 Υπολογισμός κεφαλαιακής επάρκειας για το λειτουργικό κίνδυνο

Όπως έχουμε προαναφέρει, το νέο σύμφωνο της Βασιλείας II απαιτεί για πρώτη φορά από τις τράπεζες τη διατήρηση εποπτικών κεφαλαίων για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου. Δεδομένων των εξελίξεων στο χρηματοπιστωτικό χώρο τόσο στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει τα πιστωτικά ιδρύματα όσο και σε επίπεδο ανάπτυξης και εφαρμογής νέας τεχνολογίας σε αυτά, το ύψος του λειτουργικού κινδύνου που καλούνται να διαχειριστούν οι τράπεζες αυξάνεται και έτσι γίνεται πλέον επιτακτική η ανάγκη ακριβέστερης μέτρησης του κινδύνου αυτού. Πλέον, η διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου αποτελεί μέρος της γενικότερης εταιρικής διακυβέρνησης της τράπεζας. Ο ρόλος του κινδύνου αυτού στη στρατηγική της τράπεζας θα παρουσιαστεί αναλυτικά στο τρίτο κεφάλαιο.

Η Επιτροπή της Βασιλείας προτείνει τρεις μεθόδους υπολογισμού της κεφαλαιακή απαίτησης από τον λειτουργικό κίνδυνο. Κάθε πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να επιλέξει όποια εκ τω τριών μεθόδων κρίνει πως το συμφέρει περισσότερο με την προϋπόθεση ότι θα κρατήσει αυτή τη μέθοδο μέτρησης του λειτουργικού κινδύνου σε βάθος χρόνου. Για να μεταβεί ένα πιστωτικό ίδρυμα σε άλλη μέθοδο από αυτή που χρησιμοποιεί, χρειάζεται την έγκριση των εποπτικών αρχών. Αυτό γίνεται για να αποφευχθεί το κεφαλαιακό arbitrage, ιδιαίτερα σε περίπτωση που μια τράπεζα κινείται σε μια πιο απλή μέθοδο. «Οι αναφερόμενες στη συνέχεια προτεινόμενες μέθοδοι απαιτούν τη διακράτηση κεφαλαίων για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου που υπολογίζονται βάσει συγκεκριμένου σταθερού ποσοστού επί του κύκλου εργασιών.» (Αγγελόπουλος, 2008).

A. Μέθοδος Βασικού Δείκτη

Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου, σύμφωνα με τη μέθοδο του βασικού δείκτη (Basic Indicator Approach – BAA) είναι ίσες με το γινόμενο του αριθμητικού μέσου όρου του ακαθάριστου εισοδήματος των τριών τελευταίων ετών επί ένα συντελεστή α που έχει καθοριστεί από την Επιτροπή σταθερός και ίσος με 15%. Δηλαδή, ισχύει:

$$K_{BIA} = \frac{\sum_{i=1}^n GI_i}{n} * 15\%$$

όπου: K_{BIA} : οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου

GI : το ετήσιο ακαθάριστο εισόδημα

Τα ακαθάριστα έσοδα υπολογίζονται ως εξής:

Ακαθάριστα έσοδα = Τόκοι και εξομοιούμενα έσοδα

-Τόκοι και εξομοιούμενα έσοδα

+Έσοδα από τίτλους

+Έσοδα προμηθειών

-Έσοδα προμηθειών

+Αποτέλεσμα που προκύπτει από χρηματοδοτικές πράξεις

+Άλλα έσοδα εκμεταλλεύσεως

Σημειώνεται ότι στην παραπάνω εξίσωση για τον προσδιορισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων δεν συμπεριλαμβάνονται τα έτη για τα οποία τα ακαθάριστα έσοδα είναι αρνητικά ή μηδέν. Επίσης, τα έσοδα από τίτλους προέρχονται από τα έσοδα από συμμετοχές, τα έσοδα από μερίδια σε συνδεδεμένες επιχειρήσεις και τα έσοδα από μετοχές, μερίδια και άλλους τίτλους μεταβλητής απόδοσης.

B. Τυποποιημένη Μέθοδος

Στην τυποποιημένη μέθοδο (Standardized Approach – STA), οι τραπεζικές δραστηριότητες του πιστωτικού ιδρύματος ταξινομούνται σε οκτώ προκαθορισμένα τμήματα (business lines). Σε κάθε τμήμα αντιστοιχεί συγκεκριμένος συντελεστής β. Ο συντελεστής αυτός πολλαπλασιάζεται με το μέσο όρο του ακαθάριστου εισοδήματος των τελευταίων τριών ετών δίνει τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για το συγκεκριμένο τμήμα. Το άθροισμα των κεφαλαιακών απαιτήσεων ανά τμήμα δίνει τις συνολικές απαιτήσεις για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου.

Συγκεκριμένα ισχύει η μαθηματική εξίσωση:

$$K_{SA} = \left(\sum_{k=-}^8 \left(\sum_{i=1}^3 GI_{ik} / 3 \right) * \beta_k \right)$$

όπου:

K_{sa} : οι κεφαλαιακές απαιτήσεις σύμφωνα με την τυποποιημένη μέθοδο,

GI_k : ο αντίστοιχος δείκτης ανά τμήμα και

β : ο προκαθορισμένος συντελεστής β ανά τμήμα επιχειρηματικής δραστηριότητας (business line) ο οποίος λαμβάνει τις τιμές που φαίνονται στον Πίνακα 2.5:

Πίνακας 2.5

Τιμές συντελεστή β ανά τμήμα επιχειρηματικής δραστηριότητας

Τομείς δραστηριότητας	Συντελεστής β
Εταιρική χρηματοδότηση (β_1)	18%
Πωλήσεις & διαπραγματεύσεις (β_2)	18%
Λιανική Τραπεζική (β_3)	12%
Εμπορική Τραπεζική (β_4)	15%
Πληρωμές και διακανονισμοί (β_5)	18%
Υπηρεσίες αντιπροσώπευσης (β_6)	18%
Διαχείριση περιουσιακών στοιχείων (β_7)	18%
Λιανική χρηματομεσιτεία (β_8)	12%

Πηγή: www.bis.org

Για να μπορεί ένα πιστωτικό ίδρυμα να χρησιμοποιήσει την τυποποιημένη μέθοδο θα πρέπει να έχει κάποιες προϋποθέσεις. Βασικότερη προϋπόθεση είναι η διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού συστήματος διαχείρισης λειτουργικού κινδύνου. Το σύστημα αυτό πρέπει να ελέγχεται από τα διευθυντικά στελέχη και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, οι οποίοι θα έχουν ενεργό ρόλο στη διαχείριση του κινδύνου. Επιπλέον, κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη ειδικών διαδικασιών για την αντιστοίχιση των εσόδων σε κάθε τμήμα επιχειρηματικής δραστηριότητας της τράπεζας.

Πέραν της τυποποιημένης μεθόδου που αναλύθηκε, ένα πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να εφαρμόσει και την **Εναλλακτική Τυποποιημένη Μέθοδο** έπειτα από έγκριση της Τράπεζας της Ελλάδος. Στην εναλλακτική τυποποιημένη μέθοδο εφαρμόζεται η ίδια μεθοδολογία για τα έξι από τα οχτώ τμήματα (business lines) επιχειρηματικής δραστηριότητας. Για τα υπόλοιπα δύο τμήματα, και συγκεκριμένα για το τμήμα Retail

Banking και το τμήμα Commercial Banking, οι κεφαλαιακές απαιτήσεις υπολογίζονται ως εξής:

$[(\text{Μέσος όρος 3 τελευταίων ετών χρηματοδοτήσεων Retail}) * 0,035 * \beta_3] + [(\text{Μέσος όρος 3 τελευταίων ετών χρηματοδοτήσεων Commercial}) * 0,035 * \beta_4]$

Οι κεφαλαιακές αυτές απαιτήσεις προστίθενται στις απαιτήσεις των άλλων τμημάτων, που υπολογίζονται όπως περιγράφεται στην τυποποιημένη μέθοδο, και δίνουν τις συνολικές απαιτήσεις κεφαλαίου για την κάλυψη του λειτουργικού κινδύνου. Τέλος, προϋπόθεση για την εφαρμογή της μεθόδου αυτής είναι τα έσοδα από το τμήμα Λιανικής τραπεζικής (Retail Banking) και το τμήμα Εμπορικής τραπεζικής (Commercial Banking) θα πρέπει να ανέρχονται στο 90% του συνόλου των εσόδων της τράπεζας.

C. Μέθοδος της Προηγμένης Μέτρησης

Η μέθοδος της Προηγμένης Μέτρησης ή μέθοδος της Εσωτερικής Μέτρησης (Advanced Measurement Approach_ AMA) όπως αλλιώς λέγεται, στηρίζεται στον τρόπο κατανομής των τραπεζικών δραστηριοτήτων σύμφωνα με την προηγούμενη μέθοδο. Οι κατηγορίες αυτές διαιρούνται σε υποκατηγορίες ανάλογα με τις περιπτώσεις ζημιών (loss events).

Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιεί ιστορικά δεδομένα, καταγράφει τις ζημιές και χρησιμοποιώντας ένα υπόδειγμα υπολογισμού ζημιών, υπολογίζει τις απαραίτητες παραμέτρους με σκοπό τον προσδιορισμό της κεφαλαιακής απαίτησης. Αρχικά, καθορίζεται ο δείκτης έκθεσης της τράπεζας στο λειτουργικό κίνδυνο (exposure indicator – EI) για κάθε υποκατηγορία δραστηριότητας – ζημιάς. Έπειτα, από τα ιστορικά δεδομένα της τράπεζας υπολογίζεται η πιθανότητα να συμβούν ανάλογες περιπτώσεις στο επόμενο έτος (probability of event – PE) και η μέση απώλεια ανά περίπτωση (loss given event – LGE). Η αναμενόμενη ζημιά (Expected Loss – EL) για κάθε υποκατηγορία είναι το γινόμενο των παραπάνω τριών παραμέτρων, δηλαδή

$$EL = EI * PE * LGE$$

όπου:

EI: καθορίζεται από την εποπτική αρχή

PE: αριθμός ή αξία των περιστατικών / αριθμός ή αξία των συναλλαγών

LGE: η μέση τιμή του λόγου (ύψος ζημιών / ύψος συναλλαγών)

Η συνολική κεφαλαιακή απαίτηση υπολογίζεται χρησιμοποιώντας έναν παράγοντα γ (gamma term), ο οποίος ορίζεται από την εποπτική αρχή και ισχύει για όλα τα πιστωτικά ιδρύματα, ως εξής:

$$K_{IMA} = \sum_{i=1}^n \left(\sum_{j=1}^m \gamma_{ij} * EL_{ij} \right)$$

Οι προϋποθέσεις για να ακολουθήσει μια τράπεζα αυτή τη μέθοδο υπολογισμού του λειτουργικού κινδύνου αφορούν τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά κριτήρια, γεγονός που την κάνει πιο δημοφιλή σε μεγάλα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν τις κατάλληλες υποδομές. Κάποια από τα ποιοτικά κριτήρια είναι η ενσωμάτωση του εσωτερικού συστήματος μέτρησης του λειτουργικού κινδύνου στην καθημερινή διαχείριση του λειτουργικού κινδύνου, η ανεξαρτητοποίηση του τμήματος διαχείρισης κινδύνων με σαφή κατανομή των αρμοδιοτήτων, η ύπαρξη μεθοδολογιών κατανομής κεφαλαίων για την κάλυψη του λειτουργικού κεφαλαίου, η ύπαρξη τεχνικών μείωσης αυτού, το σύστημα να είναι πιστοποιημένο από την Τράπεζα της Ελλάδος και να υπόκεινται σε συχνό έλεγχο από εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές, κλπ. Τα ποσοτικά κριτήρια περιλαμβάνουν κριτήρια σχετικά με την καταλληλότητα του συστήματος μέτρησης του λειτουργικού κινδύνου σχετικά με τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων ώστε να καλύπτεται η αναμενόμενη ζημιά αλλά και η μη αναμενόμενη ζημιά. Ουσιαστικά αναφέρονται στην ακρίβεια των μεθοδολογιών που χρησιμοποιούν οι τράπεζες για να υπολογίσουν τις απαραίτητες παραμέτρους που αναλύθηκαν παραπάνω.

2.3.2 Ο Δεύτερος Πυλώνας του Νέου Συμφώνου

Ο Πυλώνας II της Νέας Συνθήκης αναφέρεται αφενός στις βασικές αρχές του εποπτικού ελέγχου μέσω του οποίου διασφαλίζεται η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών και αφετέρου στη βελτίωση των στρατηγικών διαχείρισης κινδύνου πάνω στα χαρτοφυλάκια τους. Όσον αφορά τις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων, θα γίνει λεπτομερής αναφορά στο τρίτο κεφάλαιο.

Σχετικά με την εποπτεία της κεφαλαιακής επάρκειας, στη Βασιλεία II αναγνωρίζεται πλήρως η ευθύνη που έχει η διοίκηση της τράπεζας σε ότι αφορά την εξασφάλιση της επάρκειας του κεφαλαίου της τράπεζας ώστε να καλυφθεί το υπάρχον επίπεδο κινδύνου αλλά και αν είναι δυνατό να υπερκαλυφθεί. Ρόλος των εποπτικών αρχών είναι να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα του τρόπου με τον οποίο τα πιστωτικά ιδρύματα καθορίζουν τις κεφαλαιακές τους ανάγκες. Έτσι, μέσω της εποπτικής ανασκόπησης επιδιώκεται η καλύτερη δυνατή συνεργασία μεταξύ των εποπτικών αρχών και του πιστωτικού ιδρύματος ώστε η τράπεζα να λάβει τα κατάλληλα μέτρα που θα της μειώσουν τον κίνδυνο ή θα της αυξήσουν τα ίδια κεφάλαιά της. Όπως θα δούμε και στο επόμενο κεφάλαιο, η μείωση του κινδύνου δεν αναφέρεται μόνο σε ποσοτικά κριτήρια αλλά και σε ποιοτικά. Για παράδειγμα, η διαχείριση κινδύνου μπορεί να γίνει αποτελεσματική και μέσω των εποπτικών διαδικασιών και την ύπαρξη ελέγχου στις τραπεζικές διαδικασίες.

Γενικά, ο Πυλώνας II καλείται να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προκύπτουν από τους κινδύνους που δεν αντιμετωπίστηκαν πλήρως στα πλαίσια του Πυλώνα I (όπως κίνδυνος συγκέντρωσης από τις τραπεζικές τοποθετήσεις), από τους κινδύνους που δεν εξετάστηκαν καθόλου στον Πυλώνα I (όπως ο στρατηγικός κίνδυνος) και από άλλους εξωγενείς παράγοντες (όπως οι επιπτώσεις των διακυμάνσεων του οικονομικού κύκλου). Τέλος, ο Πυλώνας II εστιάζει στη συμμόρφωση των τραπεζών με τις απαιτήσεις (standards) που επιβάλλονται από τη χρήση των εξελιγμένων μεθόδων αποτίμησης κινδύνου που εξετάσαμε στον Πυλώνα I.

2.3.3 Ο τρίτος Πυλώνας του Νέου Συμφώνου

Ο τρίτος Πυλώνας του Συμφώνου αναφέρεται στην πειθαρχία της αγοράς και έχει συμπληρωματικό ρόλο απέναντι στις κεφαλαιακές απαιτήσεις του Πυλώνα I και στον εποπτικό έλεγχο του Πυλώνα II. Σύμφωνα με τον Πυλώνα III κάθε τράπεζα υποχρεούται να δημοσιοποιεί τα στοιχεία της που σχετίζονται με την κεφαλαιακή επάρκεια. Αυτό συμβάλλει στην ασφαλέστερη και υγιέστερη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, καθώς επιτυγχάνεται αφενός η πληροφόρηση των επενδυτών σε θέματα κινδύνων που αναλαμβάνουν οι τράπεζες και αφετέρου η αποτελεσματικότερη εποπτεία από μέρους των εποπτευουσών αρχών. Με αυτόν τον τρόπο οι συμμετέχοντες στην αγορά είναι ενήμεροι για τον κίνδυνο που αναλαμβάνει η τράπεζα και για τις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων που ακολουθεί και είναι σε θέση να αξιολογήσουν σωστά την κεφαλαιακή επάρκεια του πιστωτικού ιδρύματος.

Στις απαιτήσεις δημοσιοποίησης του Πυλώνα αυτού, η Επιτροπή έχει λάβει υπόψη της τη χρήση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων. Έχει καταβληθεί κάθε προσπάθεια ώστε οι δημοσιοποιήσεις του πυλώνα να μην συγκρούονται με τα λογιστικά πρότυπα. Επιπλέον, η Επιτροπή παρακολουθεί τις εξελίξεις της χρηματοοικονομικής τραπεζικής και προβαίνει σε αναθεωρήσεις όπου το κρίνει απαραίτητο.

Η διοίκηση της τράπεζας έχει το δικαίωμα να επιλέξει η ίδια το μέσο και τον τόπο που δημοσιεύονται τα στοιχεία που απαιτεί το Νέο Σύμφωνο. Για δημοσίευση στοιχείων που επιβάλλονται από τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (όπως οι Ετήσιες Οικονομικές Καταστάσεις) ακολουθούνται οι διαδικασίες που προτείνουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα αφού δοθούν πρώτα οι απαραίτητες διευκρινίσεις για τυχόν διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των στοιχείων. Η δημοσιοποίηση των πληροφοριών γίνεται είτε απευθείας από τις τράπεζες είτε παρέχονται οι πληροφορίες στις εποπτικές αρχές. Και στις δύο περιπτώσεις η διοίκηση της τράπεζας επαληθεύει ότι υλοποιήθηκε η δημοσίευση των πληροφοριών.

Σχετικά με το ποιες πληροφορίες θα δημοσιευτούν, η Επιτροπή δεν θέτει κάποιους περιορισμούς ούτε προβαίνει σε συγκεκριμένες υποδείξεις. Απλά καλεί τις τράπεζες να κάνουν μια ποιοτική επιλογή πληροφοριών που αυτές θεωρούν σημαντικές. Η επιλογή αυτή γίνεται μέσω του ελέγχου σημαντικότητας (materiality tests) που πραγματοποιούν οι τράπεζες σε ότι αφορά πληροφορίες δημοσίευσης σχετικά με την πορεία της. Σύμφωνα με την αρχή της σημαντικότητας, μια πληροφορία θεωρείται σημαντική όταν η παράλειψή της ή η λανθασμένη διατύπωσή της μπορεί να αλλοιώσει τις οικονομικές αποφάσεις του χρήστη της πληροφορίας.

Κάθε πιστωτικό ίδρυμα είναι υποχρεωμένο να δημοσιεύει τις πληροφορίες που προβλέπει ο Πυλώνας III μέσα στα χρονικά όρια που του θέτει η τοπική αρχή. Συνήθως οι δημοσιεύσεις κρίνεται απαραίτητο να έχουν μια εξαμηνιαία συχνότητα δημοσίευσης πλην κάποιων εξαιρέσεων. Για παράδειγμα, ποιοτικά στοιχεία που αφορούν την πολιτική διαχείρισης κινδύνων της τράπεζας καθώς και τον τρόπο υποβολής στοιχείων μπορούν να δημοσιοποιούνται σε ετήσια βάση. Επίσης, η δημοσίευση στοιχείων για τα Tier I κεφάλαια των μεγάλων διεθνών τραπεζών και για τους λόγους κεφαλαιακής τους επάρκειας είναι απαραίτητο να γίνεται σε τετραμηνιαία βάση. Αν οι πληροφορίες που αφορούν έκθεση της τράπεζας σε ρίσκο πρόκειται να μεταβληθούν σημαντικά, τότε δημοσιεύονται και αυτές σε τετραμηνιαία βάση.

Ένα θέμα που προκύπτει σχετικά με τη δημοσίευση των πληροφοριών είναι το ζήτημα των εμπιστευτικών πληροφοριών. Εμπιστευτικές πληροφορίες είναι εκείνες οι πληροφορίες της τράπεζας – ποιοτικές ή ποσοτικές – που είτε έχουν σχέση με τους πελάτες της τράπεζας και από νομικής άποψης δεν μπορούν να δημοσιευτούν είτε σχετίζονται με τη στρατηγική και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της τράπεζας και αν δημοσιευτούν θα μειωθεί η αξία επένδυσης της τράπεζας έναντι του ανταγωνισμού. Σε αυτή την περίπτωση, η Επιτροπή δίνει το δικαίωμα στη διοίκηση του πιστωτικού ιδρύματος να μην ανακοινώσει όλες αυτές τις πληροφορίες αλλά να κάνει μόνο μια γενική μη λεπτομερή παρουσίαση της συγκεκριμένης πληροφορίας και να εξηγήσει το λόγο για τον οποίο δεν παρέχονται αναλυτικότερες λεπτομέρειες. Σε κάθε περίπτωση πάντως θα πρέπει να δημοσιεύονται οι πληροφορίες που απαιτούν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα.

Σε ότι αφορά το ζήτημα της κοινοποίησης πληροφοριών, το Διοικητικό Συμβούλιο της τράπεζας έχει την ευθύνη να εγκρίνει τις πληροφορίες που θα δημοσιευτούν ως προς το περιεχόμενό τους και ως προς τη συχνότητά τους. Οι πληροφορίες που αναφέραμε παραπάνω είναι απαραίτητο να δημοσιοποιούνται για τον όμιλο συνολικά και όχι για κάθε θυγατρική εταιρεία ξεχωριστά. Οι μόνες πληροφορίες που πρέπει να γνωστοποιούνται ξεχωριστά για κάθε πιστωτικό ίδρυμα είναι αυτές που αφορούν στοιχεία για το συνολικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας και για τα Tier I κεφάλαια. Κάποιες από τις πληροφορίες που πρέπει να δημοσιεύονται είναι η ονομασία της μητρικής εταιρείας (όταν πρόκειται για θυγατρικές), ο τρόπος διεξαγωγής εσωτερικού ελέγχου, οι διαφορές της λογιστικής και της εποπτικής ενοποίησης, η μεταφορά εποπτικών ή λοιπών κεφαλαίων μεταξύ των εταιρειών του ομίλου και στοιχεία για τα κεφάλαια των θυγατρικών εταιρειών. Όσον αφορά τα κεφάλαια του τραπεζικού ομίλου, πρέπει να δημοσιοποιούνται όλες οι πληροφορίες ποσοτικές και ποιοτικές που σχετίζονται με την κεφαλαιακή διάρθρωση και την κεφαλαιακή επάρκεια του ομίλου. Σχετικά με την έκθεση σε κίνδυνο και την εκτίμησή της, πρέπει να δημοσιεύονται όλες οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την μέτρηση, παρακολούθηση και έλεγχο των κινδύνων. Για το ζήτημα του κινδύνου, προβλέπεται η δημοσίευση ιδιαίτερα αναλυτικών ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων που πρέπει απαραίτητα να περιλαμβάνουν τις στρατηγικές που ακολουθεί η τράπεζα, τις πολιτικές αντιστάθμισης κινδύνου, τη δομή και οργάνωση του σχετικού τμήματος διαχείρισης κινδύνων και τα συστήματα μέτρησης κινδύνων. Όλες αυτές οι πληροφορίες θα παρατεθούν αναλυτικά στο τέταρτο κεφάλαιο που θα εξεταστεί η περίπτωση της τράπεζας Αττικής.

2.4 Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ

Το πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας διαμορφώθηκε αρχικά από την Επιτροπή της Βασιλείας το 1988 με τη δημοσίευση του Πρώτου Συμφώνου. Σταδιακά εξελίχθηκε και τροποποιήθηκε έτσι ώστε να αντανάκλα σε μεγαλύτερο βαθμό τις πρακτικές της αγοράς. Οι τροποποιήσεις και οι προτάσεις της Επιτροπής στηρίχτηκαν στην ευρεία συνεργασία των τραπεζών και των επιχειρήσεων του χρηματοοικονομικού κλάδου γενικότερα με την Επιτροπή. Οι απόψεις της αγοράς παραδόθηκαν στην Επιτροπή το 2001 και το 2004, ολοκληρώθηκαν οι εργασίες και δημοσιεύτηκε η Νέα Συνθήκη. Οι κανόνες της Συνθήκης αυτής διαμορφώθηκαν έτσι που να μπορούν να εφαρμοστούν από όλες τις χώρες.

Η Επιτροπή οριοθέτησε την έναρξη εφαρμογής της Νέας Συνθήκης, τουλάχιστον από τις χώρες της Ομάδας των Δέκα, έως το τέλος του 2006. Οι υπόλοιπες χώρες εφαρμόζαν τις προτάσεις σταδιακά τα επόμενα έτη. Στην Ελλάδα, το νέο σύμφωνο για την κεφαλαιακή επάρκεια εφαρμόζεται από τον Ιανουάριο του 2007.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης το νέο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας ενσωματώθηκε στο κοινοτικό τραπεζικό δίκαιο με τις Οδηγίες 2006/48/EK και 2006/49/EK. Οι οδηγίες αυτές αναφέρονται στην ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων και στον υπολογισμό της επάρκειας των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων αντίστοιχα. Οι γενικές αρχές των εν λόγω οδηγιών ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο με τον νέο βασικό τραπεζικό νόμο 3601/2007. Οι διατάξεις τεχνικού χαρακτήρα ενσωματώθηκαν με Πράξεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. Στον Πίνακα 2.6 παρουσιάζονται οι σχετικές με την κεφαλαιακή επάρκεια προτάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας, οι οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι σχετικές νομοθετικές διατάξεις που ισχύουν στην Ελλάδα.

Πίνακας 2.6

Παρουσίαση των σχετικών με τη κεφαλαιακή επάρκεια νομοθετικών διατάξεων

	Επιτροπή Βασιλείας	Ε.Ε.	Ελλάδα
Πιστωτικός Κίνδυνος	<p>The treatment of Credit risk associated with certain off balance-sheet items (1994)</p> <p>The treatment of potential exposure for off balance-sheet items (1995)</p> <p>New Basel Capital Accord (2004)</p>	<p>Οδηγία 2006/48/EK</p>	<p>ν. 3601/2007 «Ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, επάρκεια ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και λοιπές διατάξεις»</p> <p>ΠΔ/ΤΕ 2588/20.8.2007 «Τυποποιημένη προσέγγιση υπολογισμού σταθμισμένων κατά πιστωτικό κίνδυνο ανοιγμάτων»</p> <p>ΠΔ/ΤΕ 2589/20.8.2007 «Προσέγγιση Εσωτερικών Διαβαθμίσεων για τον υπολογισμό των σταθμισμένων κατά πιστωτικό κίνδυνο ανοιγμάτων»</p> <p>ΠΔ/ΤΕ 2594/20.8.2007 «Κίνδυνος αντισυμβαλλομένου»</p> <p>ΠΔ/ΤΕ 2593/20.8.2007 «Υπολογισμός Σταθμισμένων Ανοιγμάτων για Θέσεις σε Τιτλοποίηση»</p>
Κίνδυνος αγοράς	<p>Ammendment to the capital Accord to incorporate Market risks (1996)</p> <p>Modifications to the Market risk amendment (1997)</p> <p>New Basel Capital Accord (2004)</p>	<p>Οδηγία 2006/49/EK</p>	<p>ν. 3601/2007</p> <p>ΠΔ/ΤΕ 2591/20.8.2007 «Υπολογισμός κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον κίνδυνο αγοράς του χαρτοφυλακίου συναλλαγών»</p> <p>ΠΔ/ΤΕ 2594/20.8.2007 «Κίνδυνος αντισυμβαλλομένου»</p>

Πίνακας 2.6 (συνέχεια)

	Επιτροπή Βασιλείας	Ε.Ε.	Ελλάδα
Λειτουργικός κίνδυνος	New Basel Capital Accord (2004)	Οδηγία 2006/48/EK	v. 3601/2007 ΠΔ/ΤΕ 2590/20.8.2007 «Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι λειτουργικού κινδύνου»
Ορισμός Ιδίων Κεφαλαίων	Amendment of the capital accord in respect of the inclusion of general provisions /general loan loss reserves in capital (1991) New Basel Capital Accord (2004)	Οδηγία 2006/48/EK Οδηγία 2006/49/EK	v. 3601/2007 ΠΔ/ΤΕ 2587/20.8.2007 «Ορισμός των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα»
Πυλώνας II	New Basel Capital Accord (2004)	Οδηγία 2006/48/EK	v. 3601/2007 ΠΔ/ΤΕ 2595/20.8.2007 «Καθορισμός των κριτηρίων που πρέπει να διέπουν τη διαδικασία αξιολόγησης επάρκειας εσωτερικού κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων και της διαδικασίας εποπτικής αξιολόγησης από την Τράπεζα της Ελλάδος» Εγκύκλιος διοίκησης «Εφαρμογή των διαδικασιών εποπτικής αξιολόγησης»
Πυλώνας III	New Basel Capital Accord (2004)	Οδηγία 2006/49/EK	v. 3601/2007 ΠΔ/ΤΕ 2592/20.8.2007 «Δημοσιοποίηση από τα πιστωτικά ιδρύματα εποπτικής φύσεως πληροφοριών σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια, τους κινδύνους που αναλαμβάνουν καθώς και τη διαχείρισή τους»

Η εφαρμογή των παραπάνω διατάξεων του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας από τα πιστωτικά ιδρύματα απαίτησε μια σειρά αλλαγών στην εσωτερική δομή των τραπεζών. Πλέον, ακόμα και αποφάσεις στρατηγικής σημασίας για την τράπεζα δεν μπορούν να λαμβάνονται ανεξέλεγκτα και χωρίς να είναι σύμφωνες με το νέο πλαίσιο. Η οργανωτική διάρθρωση των τραπεζών άλλαξε έτσι ώστε να εξυπηρετεί την καλύτερη εφαρμογή των νέων διατάξεων. Η διεύθυνση διαχείρισης κινδύνων έχει πλέον εξέχουσα θέση στο οργανόγραμμα των περισσότερων τραπεζών. Πολλές από αυτές έχουν δημιουργήσει και τμήμα ελέγχου των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνου. Η υποδομή τους έχει βελτιωθεί σημαντικά τόσο σε οργανωτικό όσο και σε τεχνικό επίπεδο. Προσάρμοσαν τα συστήματα διαχείρισης κινδύνων στις νέες ανάγκες και εφάρμοσαν τις σύγχρονες πρακτικές διαχείρισης κινδύνων. Με τον τρόπο αυτό αυξήθηκε ουσιαστικά η ευαισθησία των κεφαλαιακών απαιτήσεων των τραπεζών στους αναλαμβανόμενους κινδύνους και τέθηκαν οι προϋποθέσεις για την εποπτεία και την πειθαρχία της αγοράς.

2.5 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Το κεφάλαιο αυτό εξέτασε το ρόλο του κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων απέναντι στους κινδύνους που αντιμετωπίζουν. Η επιβολή ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων επιφέρει την ανάγκη θεώρησης των τραπεζικών κινδύνων από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Το Νέο Σύμφωνο της Βασιλείας που περιγράφηκε στο κεφάλαιο αυτό έδωσε τις οδηγίες και τις τεχνικές γνώσεις στις τράπεζες για τον καλύτερο υπολογισμό των απαιτούμενων κεφαλαίων. Ταυτόχρονα τέθηκε πλέον κάτω από συγκεκριμένα πρότυπα, ο ρόλος της προληπτικής εποπτείας από τις κεντρικές τράπεζες των χωρών και η ανάγκη για πειθαρχία της αγοράς. Το Σύμφωνο της Βασιλείας II εφαρμόζεται στην Ελλάδα από το 2007 και ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο μέσα από το νέο βασικό τραπεζικό νόμο και μέσα από μια σειρά προεδρικά διατάγματα. Η εφαρμογή του επέφερε σημαντικές αλλαγές στη δομή των τραπεζών και στον σχεδιασμό των στρατηγικών τους.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αγγελόπουλος Π., «Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα», εκδ. Σταμούλης 2008.
- Γεωργούτσος, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις «Κριτική επισκόπηση των νέων οδηγιών της Επιτροπής της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών», Οικονομικό Πανεπιστήμιο 2004.
- Παναγόπουλος Γ. – Πελετίδης Γ., «Βασιλεία II: Περιγραφή και συνέπειες για το τραπεζικό σύστημα», ΚΕΠΕ 2007.
- Παπαδέας Π., «Μονογραφία στην τραπεζική λογιστική: Σύγχρονες προσεγγίσεις στις κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη κινδύνων και τη γνωστοποίηση τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις τραπεζών», ΕΒΕΠ 2008.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Belmont D., “Value added risk management in financial institutions, book: leveraging Basel II and risk adjusted performance measurement”, Wiley 2004.
- Chorafas D., “Operatioanal risk control with Basel II: basic principles and capital requirements”, Elsevier 2004.
- Deventer D., Imai K., « Credit risk models and the basel accords », Wiley 2003.
- Greuning H., Brajovic Bratanovic S., “Analyzing banking risk: a framework for assesing corporate governance and financial risk management”, The world bank 2000.

- Marrison C., “The Fundamentals of risk measurement”, McGraw-Hill 2002.
- Matten C., “Managing bank capital : capital allocation and performance measurement”, Wiley 2001.
- Ong M., “The Basel handbook: a guide for financial practitioners”, Risk Books 2005.
- Saunders A., “Credit risk measurement”, Wiley 1999.
- Saunders A., Cornett M., “Financial institutions management: a risk management approach”, McGraw-Hill 2006.
- Scot H., “Capital adequacy beyond Basel: banking, securities and insurance”, Oxford University 2005.

Διαδίκτυο

- www.bis.org
- www.bankofgreece.gr
- www.hba.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Τράπεζες, όπως και η μεγάλη πλειοψηφία των κερδοσκοπικών επιχειρήσεων, καλούνται να αντιμετωπίσουν μια πληθώρα κινδύνων, προκειμένου να εξασφαλίσει την επιτυχή της πορεία και την εδραίωση της στον κλάδο. Οι κίνδυνοι αυτοί μπορεί να προέρχονται τόσο από την ίδια την επιχείρηση όσο και από εξωτερικούς παράγοντες, οι οποίοι εντάσσονται στο ευρύτερο περιβάλλον δραστηριοποίησης της.

Προκειμένου οι τράπεζες να αντιμετωπίσουν τους επιμέρους κινδύνους, τα διοικητικά τους στελέχη καλούνται να λάβουν αποφάσεις σχετικά με τη διαμόρφωση των κατάλληλων στρατηγικών, με τις οποίες θα μπορούσε να επιτευχθεί η αποτελεσματική διαχείριση του κινδύνου. Οι στρατηγικές αυτές κατά κύριο λόγο έχουν χρηματοοικονομικό χαρακτήρα, ενώ ανά πάσα περίπτωση μπορούν να επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα και άλλες επιχειρηματικές στρατηγικές.

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει αρχικά αναφορά στους λόγους που καθιστούν αναγκαία τη διαχείριση του κινδύνου στις επιχειρήσεις γενικά, αλλά και στις τράπεζες ειδικότερα. Ακολούθως, θα παρουσιαστούν οι στρατηγικές διαχείρισης κινδύνου, οι οποίες θα διακριθούν σε χρηματοοικονομικές και λοιπές στρατηγικές. Τέλος, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στα αποτελέσματα που επέρχονται στην επιχείρηση από την διαχείριση του κινδύνου.

3.2 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Οι επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και οι Τράπεζες, επιδιώκοντας την μεγιστοποίηση της κερδοφορίας τους καλούνται να αντιμετωπίσουν πληθώρα κινδύνων. Έτσι, η Τράπεζα καλείται να αντιμετωπίσει τον πιστωτικό κίνδυνο, τον λειτουργικό κίνδυνο, τον κίνδυνο του επιτοκίου, τον κίνδυνο της αγοράς, τον κίνδυνο λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας, τον κίνδυνο ρευστότητας, τον κίνδυνο του συναλλάγματος και αρκετές ακόμη μορφές κινδύνου. Για να μπορέσει η Τράπεζα να προφυλάξει τη θέση της, θα πρέπει να δράσει άμεσα, αλλά παράλληλα με μια στρατηγική, η οποία να έχει λάβει υπ' όψιν της όλες τις κρίσιμες παραμέτρους προκειμένου να είναι αποτελεσματική. Η στενή σύνδεση μεταξύ των υψηλών αποδόσεων και του υψηλού κινδύνου είναι εκείνη που αναμφίβολα δυσχεραίνει τη θέση της Τράπεζας και την περιορίζει σημαντικά ως προς τα μέσα και τις δράσεις που μπορεί να επιστρατεύσει.

Ο βασικότερος ρόλος τον οποίο καλείται να επιτελέσει η διαχείριση κινδύνου είναι η μέτρηση του κινδύνου προκειμένου να μπορέσει να ελεγχθεί. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται μια πληθώρα επιμέρους παραμέτρων στις οποίες συμβάλει, μεταξύ των οποίων η εφαρμογή της στρατηγικής, η ανάπτυξη ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, η βοήθεια στη λήψη αποφάσεων, η διαχείριση των χαρτοφυλακίων συναλλαγών και άλλες. Ακολούθως, θα γίνει μία σύντομη αναφορά στους τομείς συμβολής της διαχείρισης κινδύνου (Bessis J., 2001).

Εφαρμογή της στρατηγικής

Η διαχείριση κινδύνου βοηθά τις Τράπεζες να εκτιμήσουν καλύτερα τις συνθήκες που θα επικρατήσουν στο μέλλον και αναλόγως να διαμορφώσουν την επιχειρησιακή τους πολιτική. Καθώς η αβεβαιότητα δεν μπορεί να αγνοηθεί, πρέπει να βρεθούν εκείνοι οι τρόποι οι οποίοι θα βοηθήσουν ώστε να ξεκαθαρίσει η εικόνα και να εξασφαλιστεί ότι η επιχείρηση θα είναι βιώσιμη. Εξάλλου οι τραπεζικοί και οι υπόλοιποι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί, πλήττονται από υψηλό επίπεδο αβεβαιότητας και απαιτείται περισσότερο προσεκτική δράση. Χωρίς την διαχείριση του κινδύνου, δεν θα μπορούσε να γίνει εκτίμηση των ενδεχόμενων αποτελεσμάτων και των πιθανών αυξομειώσεων στην κερδοφορία, ούτε έλεγχος της αβεβαιότητας όσον αφορά στα αναμενόμενα κέρδη. Σύμφωνα με όσα στοιχεία προαναφέρθηκαν, προκύπτει ότι με τη διαχείριση κινδύνου επιτρέπεται η εφαρμογή της στρατηγικής της επιχείρησης, καθώς και η εκτίμηση των πιθανών εξελίξεων.

Απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος

Η διαχείριση κινδύνου βοηθά στην πρόβλεψη μελλοντικών πηγών κόστους, με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται έγκαιρα οι κατάλληλες πολιτικές και οι κατάλληλες δράσεις ώστε να μην απαιτείται η λήψη διορθωτικών μέτρων στη συνέχεια. Έτσι, προλαμβάνονται οι μελλοντικές ζημιές προτού να λάβουν χώρα. Ο έλεγχος του κόστους είναι ένας παράγοντας καθοριστικής σημασίας για την κερδοφορία και την απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος από τις Τράπεζες, καθώς αυτές θα μπορούν να διαθέτουν τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους υπό ευνοϊκότερους όρους, σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές τους. Αυτό οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στο γεγονός ότι η εκτίμηση του κινδύνου επιτρέπει στην Τράπεζα να διαμορφώσει ανάλογα την τιμολογιακή της πολιτική, ακόμα και να εφαρμόσει στρατηγικές διαφοροποίησης ως προς την τιμολόγηση, ανάλογα με τα διαφορετικά είδη και επίπεδα κινδύνου για επιμέρους ομάδες πελατών της. Για παράδειγμα, χωρίς τη διαχείριση κινδύνου, οι χαμηλού κινδύνου πελάτες θα χρεώνονταν με υψηλότερα επιτόκια από εκείνα που πραγματικά τους αντιστοιχούν, ενώ οι πελάτες υψηλού κινδύνου με χαμηλότερα, με αποτέλεσμα όχι μόνο αρκετοί πελάτες να βρίσκονται σε δυσμενή θέση, αλλά και η ίδια η Τράπεζα να αυξάνει τον κίνδυνο, αλλά και να αμαυρώνει πιθανώς την εικόνα της μέσω των δυσανεσθημένων πελατών της.

Φερεγγυότητα

Η διαχείριση κινδύνου διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στον προσδιορισμό των πιθανών μελλοντικών ζημιών. Η παραδοσιακή διαχείριση ασχολήθηκε με τον μέσο κίνδυνο, δηλαδή τον στατιστικό μέσο των κερδών και των ζημιών, τα οποία όμως είναι αβέβαια και μπορεί να παρουσιάσουν ανεξέλεγκτες ή απρόβλεπτες διακυμάνσεις για τις οποίες η Τράπεζα να μην έχει λάβει προληπτικά μέτρα. Επομένως, θα έπρεπε να αναθεωρηθούν οι σχετικές απόψεις, καθώς οι προβλέψεις που βασίζονται στο μέσο όρο δεν μπορούν να εξηγήσουν αποτελεσματικά τη μεταβλητότητα και τη διακύμανση κάθε μεγέθους.

Η φερεγγυότητα εξαρτάται από διάφορα αποτελέσματα. Πάντα θα υπάρχουν ζημιές οι οποίες θα κυμαίνονται πάνω από το μέσο όρο και προκειμένου να αποφευχθεί η χρεοκοπία, αυτές θα καλύπτονται από το κεφάλαιο, όταν αυτό βέβαια είναι δυνατόν. Πρέπει, λοιπόν, να ληφθούν μέτρα έστω και σε έναν ελάχιστο βαθμό για να καλυφθούν οι ζημιές, καθώς το κόστος του κινδύνου είναι μεγαλύτερο από το μέσο επίπεδο ζημιάς.

Λήψη Αποφάσεων

Σημαντικός είναι και ο ρόλος της διαχείρισης κινδύνου στη λήψη αποφάσεων, καθώς η διαχείριση κινδύνου προσφέρει πλήρη αναφορά σχετικά με τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η Τράπεζα καθώς και με τους τρόπους αντιμετώπισης των κινδύνων αυτών. Η σημαντικότητα της έγκειται κυρίως στο ότι βοηθά την τράπεζα να λάβει υπ' όψιν της τους κινδύνους κατά τη διαδικασία της λήψης αποφάσεων και όχι μετά το πέρας της διαδικασίας αυτής. Έτσι, εξασφαλίζεται η λήψη ορθότερων αποφάσεων, ενώ σε καμία περίπτωση η διαχείριση κινδύνου δεν επιδιώκει να υποκαταστήσει τη διαδικασία αυτή.

Αναφορά κινδύνου και έλεγχος

Χωρίς τη μέτρηση του κινδύνου είναι αδύνατο να συγκριθούν τα χρηματικά κέρδη αλλά και τα λοιπά οφέλη που αποκομίζονται από τα προϊόντα, τους πελάτες και τα επιμέρους τμήματα της Τράπεζας. Βραχυχρόνια, μπορεί να γίνουν κινήσεις για αύξηση του περιθωρίου κέρδους π.χ. μέσω της χορήγησης δανείων σε πελάτες υψηλού ρίσκου. Μακροχρόνια όμως θα πρέπει οι αποφάσεις που λαμβάνονται να είναι περισσότερο συνετές και να μην συνδέονται με υψηλό βαθμό κινδύνου.

Οι αναφορές σχετικά με τον κίνδυνο, καθώς και ο έλεγχος αυτού, δεν επιδιώκουν τον περιορισμό ανάληψής του, αλλά αντίθετα μπορεί να ενθαρρύνουν κάποια επένδυση υψηλού ρίσκου, προσφέροντας όσο το δυνατό πληρέστερη γνώση σχετικά με τις επιμέρους συνθήκες. Όταν τα στοιχεία που σχετίζονται με την υψηλού ρίσκου απόφαση δεν είναι γνωστά, μπορεί να ληφθούν αποφάσεις οι οποίες να αποβούν ζημιογόνες.

Διαχείριση χαρτοφυλακίου

Ακόμα και αν οι Τράπεζες ακολουθούν σχεδόν πάντα στρατηγικές διαφοροποίησης, η ενεργός διαχείριση των χαρτοφυλακίων τους θα μπορούσε να χαρακτηριστεί περιορισμένη. Η διαχείριση χαρτοφυλακίου εφαρμόζεται ευρέως στις συναλλαγές της αγοράς, καθώς τα αποτελέσματα από τη διαφοροποίηση είναι εμφανή, η αντιστάθμιση του κινδύνου είναι εφικτή με τη χρήση χρηματοοικονομικών εργαλείων, καθώς και γιατί ο κίνδυνος της αγοράς μπορεί εύκολα και με επιτυχία να ποσοτικοποιηθεί.

Η διαχείριση χαρτοφυλακίου πρόσφατα εντάχθηκε στο αντικείμενο της διαχείρισης κινδύνου, ενώ χρησιμοποιείται σε σημαντικό βαθμό. Αυτό συμβαίνει γιατί η ανάγκη για νέα εργαλεία διαχείρισης του πιστωτικού κινδύνου (π.χ. παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα) είναι πλέον επιτακτική, όπως επίσης και η ανάγκη για μια αγορά διαπραγμάτευσης δανείων, στο πλαίσιο της οποίας τα δάνεια θα μπορούν να αξιολογηθούν, να τιμολογηθούν, να κατηγοριοποιηθούν και να πουληθούν μέσα από ένα κατάλληλα οργανωμένο δίκτυο. Επιπλέον, με αυτό τον τρόπο βελτιώθηκαν οι όροι ανάληψης κινδύνου μέσα από τη διαχείριση ολόκληρου του χαρτοφυλακίου και όχι μέσα από την εστίαση σε συγκεκριμένες τραπεζικές συναλλαγές. Τέλος, τα αποτελέσματα της διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου είναι πιο συγκεκριμένα και μετρήσιμα με τη σωστή διαχείριση.

Γενικότερα, η διαχείριση κινδύνου προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα και δημιουργεί σημαντικές προκλήσεις για τις Τράπεζες. Αν και βασίζεται στην ικανότητα ποσοτικοποίησης του κινδύνου, η αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει τα επιμέρους μέτρα ήταν αυτή που συνέβαλε στο να μην λάβει γρήγορα έκταση η ευρεία χρήση της διαχείρισης κινδύνου. Το πέρασμα από την ποιοτική ανάλυση του κινδύνου στην ποσοτική, απαιτούσε νέες τεχνικές και πολιτικές. Για να επιτευχθεί αυτό θα έπρεπε να βελτιωθεί ο προσδιορισμός της έννοιας του κινδύνου ώστε να μπορεί να αντιμετωπίζεται πιο αποτελεσματικά, να παρουσιαστούν ως απτά τα οφέλη από τη διαχείριση κινδύνου και να συνδεθούν αυτά, τόσο με εσωτερικά, όσο και με εξωτερικά κίνητρα για τους τραπεζικούς οργανισμούς.

Το σύμφωνο της Βασιλείας II πρότεινε ένα ενοποιημένο πλαίσιο λειτουργίας της διαχείρισης κινδύνου για τα πιστωτικά ιδρύματα. Το πλαίσιο αυτό αναφέρεται στις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνου που μπορεί να ακολουθήσει ένα πιστωτικό ίδρυμα, στην υποδομή που πρέπει να έχει και στις πολιτικές που μπορεί να ακολουθήσει. Απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική διαχείριση και αντιμετώπιση του κινδύνου είναι η σωστή μέτρηση του κινδύνου (Greuning H., Brajovic Bratanovic S., 2000).

3.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Οι τραπεζικοί οργανισμοί, αναγνωρίζοντας τη σημαντικότητα των διαφόρων μορφών κινδύνου που μπορούν να αντιμετωπίσουν, έδωσαν ιδιαίτερη προσοχή στα ζητήματα διαχείρισης κινδύνου. Στην κατεύθυνση αυτή εργάσθηκε η Επιτροπή της Βασιλείας και εξέδωσε προτάσεις με σκοπό τη σωστή λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων και του τραπεζικού συστήματος γενικότερα. Στο πλαίσιο αυτό, τα στελέχη των τραπεζών αναζητούσαν τρόπους προκειμένου να μπορούν ανά πάσα στιγμή να αντιμετωπίσουν και να αναστρέψουν τις αρνητικές συνέπειες που ενδεχομένως ήδη να είναι ορατές, αλλά και να μπορούν να προλάβουν μια ανεπιθύμητη, σχετική με τον κίνδυνο, εξέλιξη.

Προκειμένου να γίνει αποτελεσματική η διαχείριση των επιμέρους κινδύνων και των συνεπειών τους, διαμορφώνονται και τίθενται σε εφαρμογή διάφορες στρατηγικές. Οι στρατηγικές αυτές θα μπορούσαν να χωριστούν σε δύο ευρείες κατηγορίες: στις καθαρά χρηματοοικονομικές στρατηγικές και σε εκείνες που υιοθετούν λύσεις οι οποίες εντάσσονται στο πεδίο ενδιαφέροντος της στρατηγικής διοίκησης των επιχειρήσεων. Στην πρώτη κατηγορία, όπως θα παρουσιαστεί αναλυτικά στη συνέχεια, εντάσσονται κατά κύριο λόγο τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα (συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, συμβόλαια δικαιωμάτων προαίρεσης κλπ.), ενώ στη δεύτερη εντάσσονται διάφορες επιχειρηματικές στρατηγικές (π.χ. διαφοροποίηση).

3.3.1 Χρηματοοικονομικές Στρατηγικές

Η πληθώρα κινδύνων, η οποία χαρακτηρίζει την χρηματοοικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως, οδήγησε στην ανάπτυξη της αγοράς παραγώγων, προκειμένου να μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά οι επιμέρους πολιτικοί κίνδυνοι, η αυξημένη μεταβλητότητα, η κινητικότητα των κεφαλαίων κλπ. (Συριόπουλος Κ., 2000). Τα παράγωγα μέσα αποτελούν χρηματοοικονομικά εργαλεία, τα οποία δημιουργούνται από τους συμμετέχοντες στην αγορά, προκειμένου αυτοί να είναι σε θέση να διαπραγματευτούν αλλά και να διαχειριστούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το περιουσιακό στοιχείο στο οποίο αναφέρονται.

Ο βασικός ρόλος ο οποίος δικαιολογεί την μεγάλη ανάπτυξη των παραγώγων προϊόντων και υπηρεσιών είναι η αναδιανομή του κινδύνου, ενώ δευτερευόντως

αναφέρονται και φορολογικοί και θεσμικοί λόγοι. Οι λόγοι αυτοί επέφεραν μια μεγάλη έκταση ανάπτυξη των προϊόντων αυτών στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Κατά το 1995, η συνολική ονομαστική αξία των αγορών παραγώγων προϊόντων (οργανωμένα χρηματιστήρια και εξωχρηματιστηριακή αγορά) της χώρας έφτανε τα 50 τρισεκατομμύρια δολάρια, ενώ το ετήσιο εθνικό προϊόν ήταν μόλις 7 δισεκατομμύρια δολάρια και η συνολική αξία των μετοχών και των ομολόγων ήταν 35 δισεκατομμύρια δολάρια (Συριόπουλος Κ., 2000). Η αυξημένη ζήτηση των προϊόντων αυτών αποδίδεται στην αυξανόμενη μεταβλητότητα στην παγκόσμια οικονομία και την παγκοσμιοποίηση, στην απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και την μεταβλητότητα ισοτιμιών και επιτοκίων, στην τεχνολογική εξέλιξη και στις πολιτικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 στην παγκόσμια σκηνή.

Η χρησιμότητα των παραγώγων προϊόντων και υπηρεσιών εκτείνεται πέρα από τη διαχείριση του κινδύνου σε πληθώρα χρήσιμων εφαρμογών και σε πολλούς και διαφορετικούς χρήστες. Οι πιο σημαντικές από τις εφαρμογές αυτές είναι η μείωση του κόστους, η είσοδος και η έξοδος από την αγορά, η κερδοσκοπική αντιστάθμιση, η κερδοσκοπία και η ενίσχυση αποδόσεων. Ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στις εφαρμογές αυτές προκειμένου να αναδειχθεί η σπουδαιότητα του ρόλου των παραγώγων (Δημητρόπουλος Π., 1999).

Μείωση Κινδύνου – Αντιστάθμιση

Η διαχείριση κινδύνου, με τη χρήση των παραγώγων, επιδιώκει την ελαχιστοποίηση των μεταβολών των χρηματοροών. Η αντιστάθμιση γενικά αποτελεί την προσπάθεια για εξάλειψη ή μείωση του κινδύνου, μέσω της παρακράτησης ενός περιουσιακού στοιχείου και την πώληση του σε μελλοντική χρονική στιγμή ή μέσω της αναμονής για αγορά ενός περιουσιακού στοιχείου στο μέλλον. Στην περίπτωση των παραγώγων, η αντιστάθμιση αναφέρεται στην κατάληψη μιας αντίθετης θέσης με υποκείμενο μέσο το περιουσιακό στοιχείο που αντισταθμίζεται.

Πιο συγκεκριμένα, όταν ένα άτομο έχει ένα περιουσιακό στοιχείο και ανησυχεί για μελλοντική πτώση της τιμής του, τότε λαμβάνει μια αντίθετη ή αρνητική θέση πώλησης, ώστε εάν η πτώση όντως συμβεί, να αντισταθμιστεί με το κέρδος το οποίο θα προκύψει από τη θέση στο παράγωγο προϊόν. Όταν, αντίθετα, ένα άτομο επιθυμεί να αποκτήσει ένα περιουσιακό στοιχείο στο μέλλον και ανησυχεί για την αύξηση της τιμής του στο ενδιάμεσο διάστημα, θα πρέπει να λάβει μια αντίθετη ή θετική θέση

αγοράς, ώστε η απώλεια από την ενδεχόμενη αύξηση να αντισταθμιστεί από τη θέση στο παράγωγο προϊόν. Η υιοθέτηση του τρόπου αυτού για αντιστάθμιση του κινδύνου απαιτεί την κατανόηση των επιμέρους τύπων παραγώγων ώστε να μπορέσει να ληφθεί σωστή απόφαση σχετικά με το καταλληλότερο προϊόν και τον τρόπο χρήσης του, ενώ θα πρέπει να γίνεται πάντα αντιληπτό ότι ο υψηλότερος κίνδυνος συνδέεται και με υψηλότερη απόδοση.

Μείωση Κόστους

Τα παράγωγα προϊόντα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μείωση του κόστους ενός νέου και ενός υπάρχοντος χρέους, κατά κύριο λόγο μέσα από τη χρήση των συμφωνιών ανταλλαγής επιτοκίων ή συναλλάγματος (swaps). Βασικός εδώ είναι ο ρόλος τους συγκριτικού πλεονεκτήματος. Πιο συγκεκριμένα, όταν δύο εταιρείες κατέχουν συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, αυτές μπορούν να συμβληθούν σε μια τέτοια συμφωνία.

Είσοδος και έξοδος από την αγορά

Κατά την είσοδο ή την έξοδο από μια αγορά τα κόστη τα οποία προκύπτουν για κάποιον μπορεί να ανέλθουν σε υψηλά επίπεδα. Λόγω της ρευστότητας του οικονομικού περιβάλλοντος, οι διαχειριστές των κεφαλαίων συχνά επιθυμούν να μετακινούν τα κεφάλαια αυτά σε διαφορετικά χρηματοπιστωτικά μέσα, σε διαφορετικές αγορές, ακόμη και σε διαφορετικές χώρες. Οι μετακινήσεις αυτές μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να έχουν προσωρινό χαρακτήρα. Έτσι, αντί για την πραγματοποίηση μιας άμεσης συναλλαγή αγοράς ή πώλησης, θεωρείται περισσότερο αποτελεσματική αλλά και οικονομικά συμφέρουσα η χρήση παραγώγων για την αλλαγή ή τη μεταφορά των κεφαλαίων.

Ενίσχυση της απόδοσης

Η σύνδεση μεταξύ της απόδοσης και του κινδύνου που επιφυλάσσει μια επενδυτική προσπάθεια είναι αδιαμφισβήτητη. Παρ' όλα αυτά η απόδοση μιας τέτοιας προσπάθειας μπορεί να αποφέρει ενισχυμένες αποδόσεις χωρίς της παράλληλη συνύπαρξη του υψηλού κινδύνου. Έτσι, ακόμη και στο πλαίσιο μιας κερδοσκοπικής προσπάθειας, η επένδυση δεν είναι απαραίτητο να επωμιστεί του υψηλό κίνδυνο.

Κερδοσκοπία

Η κερδοσκοπία ως πράξη, μπορεί να αποσκοπεί στο μεγαλύτερο δυνατό κέρδος, παράλληλα όμως αυξάνει σε σημαντικό βαθμό τον κίνδυνο. Οι κερδοσκόποι, στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους, μπορούν να χρησιμοποιήσουν χρεόγραφα, συνάλλαγμα, εμπορεύματα και άλλα στοιχεία. Τα παράγωγα προϊόντα έρχονται να διευκολύνουν τις σχετικές συναλλαγές καθώς χαρακτηρίζονται από την ταχύτητα και το χαμηλό κόστος, ενώ και από το γεγονός ότι απαιτούν χαμηλές ή μηδενικές αρχικές επενδύσεις. Η κερδοσκοπία, βέβαια, εάν δεν ληφθούν οι κατάλληλες αποφάσεις μπορεί να οδηγήσει σε μεγάλες ζημιές.

Κερδοσκοπική αντιστάθμιση

Υπάρχει πληθώρα περιπτώσεων στο πλαίσιο των οποίων το περιουσιακό στοιχείο ή κάποιο εμπόρευμα διαπραγματεύεται με διαφορετικές τιμές και σε διαφορετικές αγορές. Οι δραστηριότητες της κερδοσκοπικής αντιστάθμισης έχουν ως πυρήνα τους την αγορά ενός στοιχείου στην φθηνή τιμή και στην πώληση τους σε υψηλότερη τιμή. Στο πλαίσιο αυτό μάλιστα γίνεται λόγος και για την έννοια του arbitrage, το οποίο αναφέρεται σε κερδοσκοπικές διαπραγματευτικές δραστηριότητες οι οποίες περιλαμβάνουν μηδενική επένδυση και μηδενικό κίνδυνο.

Τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα ήρθαν να καλύψουν όχι μόνο τα ζητήματα διαχείρισης κινδύνου, αλλά και τόσες άλλες πτυχές που αφορούν άμεσα τις επιχειρήσεις και τους τραπεζικούς οργανισμούς ειδικότερα. Μπορεί τα παράγωγα προϊόντα να φαίνονται απρόσιτα και δυσνόητα στους μη γνώστες, αλλά οι Τράπεζες, έχοντας πλήρη γνώση όλων των επιμέρους θεμάτων και των σχετικών λεπτομερειών, μπορούν να τα αξιοποιήσουν και να τα εντάξουν στις στρατηγικές και τις πολιτικές τους.

Τα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα διακρίνονται στις δύο μεγάλες κατηγορίες των προθεσμιακών παραγώγων μέσων και των παραγώγων μέσων δικαιωμάτων. Με κριτήρια το αν είναι χρηματιστηριακά ή έξω-χρηματιστηριακά μέσα, καθώς και το υποκείμενο μέσο τους, μπορούν να διακριθούν στις επιμέρους μορφές που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.1.

Πίνακας 3.1
Χρηματοπιστωτικά Παράγωγα Μέσα

Υπο-κείμενο Μέσο	Προθεσμιακά Παράγωγα Μέσα		Παράγωγα Μέσα Δικαιωμάτων	
	Χρηματιστηριακά	Εξωχρηματιστηριακά	Χρηματιστηριακά	Εξωχρηματιστηριακά
Επιτόκια & Ομόλογα	-προθεσμιακά συμβόλαια (futures) επιτοκίου -προθεσμιακά συμβόλαια (futures) ομολόγων	-προθεσμιακές πράξεις επιτοκίων -συμφωνίες ανταλλαγής (swaps) επιτοκίων	-δικαιώματα αγοράς (calls) επιτοκίων -δικαιώματα πώλησης (puts) επιτοκίων	-caps -collars -floors -barrier options
Μετοχές & Δείκτες	-προθεσμιακά συμβόλαια (futures) μετοχών -προθεσμιακά συμβόλαια (futures) επί μετοχικού δείκτη	-προθεσμιακές πράξεις μετοχών -συμφωνίες ανταλλαγής (swaps) δείκτη	-δικαιώματα αγοράς (calls) μετοχών ή δείκτη -δικαιώματα πώλησης (puts) μετοχών ή δείκτη	
Συναλλάγμα	-προθεσμιακά συμβόλαια (futures) συναλλάγματος	-προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος -συμφωνίες ανταλλαγής (swaps) συναλλάγματος -συμφωνίες ανταλλαγής (swaps) επιτοκίων	-δικαιώματα αγοράς (calls) συναλλάγματος -δικαιώματα πώλησης (puts) συναλλάγματος	-δικαιώματα αγοράς (calls) συναλλάγματος -δικαιώματα πώλησης (puts) συναλλάγματος

Πηγή: Δημητρόπουλος Π., 1999.

Τόσο τα προθεσμιακά παράγωγα μέσα όσο και τα παράγωγα μέσα δικαιωμάτων, αποτελούν σημαντικά εργαλεία διαχείρισης κινδύνων για τα πιστωτικά ιδρύματα. Χρησιμοποιούνται κυρίως για να αντισταθμίσουν τους κινδύνους από τα ανοίγματά τους αλλά και για να επενδύσουν σε νέες θέσεις. Ακολουθως, γίνεται μια παρουσίαση αυτών των χρηματοπιστωτικών παράγωγων μέσων.

3.3.1.1 Προθεσμιακά Παράγωγα μέσα

Οι σημαντικότερες κατηγορίες προθεσμιακών παραγώγων μέσων είναι τα προθεσμιακά συμβόλαια (forwards), τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (futures) και οι συμφωνίες ανταλλαγής (swaps). Τα προϊόντα αυτά διαπραγματεύονται στο Χρηματιστήριο Παραγώγων και μπορεί να αναφέρονται σε μετοχές, δείκτες μετοχών, ομόλογα, συνάλλαγμα, εμπορεύματα κλπ.

Προθεσμιακά Συμβόλαια

Τα Προθεσμιακά Συμβόλαια (Forward Contracts) αποτελούν την πιο απλή μορφή παραγώγων. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για μια συμφωνία μεταξύ δύο αντισυμβαλλομένων, εκ των οποίων ο ένας συμφωνεί να αγοράσει το υποκείμενο αγαθό (εμπόρευμα, ομόλογο, δείκτης κλπ) σε κάποια μελλοντική χρονική στιγμή, ενώ ο άλλος συμφωνεί να του πουλήσει το υποκείμενο αγαθό (Μπούτσικας Μ., 2007).

Η χρονική στιγμή στην οποία θα λάβει χώρα η αγοραπωλησία του υποκείμενου μέσου είναι η ημερομηνία λήξης του συμβολαίου και η τιμή για την οποία γίνεται η συμφωνία είναι η τιμή με την οποία διαπραγματεύονται παρόμοια συμβόλαια στην αγορά παραγώγων την παρούσα χρονική στιγμή. Όπως είναι αναμενόμενο, αν η τιμή του συμβολαίου μέχρι την ημερομηνία λήξης του ακολουθήσει ανοδική πορεία, τότε ο αγοραστής θα είναι κερδισμένος καθώς θα είχε εξασφαλίσει χαμηλότερη τιμή αγοράς, ενώ εάν η τιμή ακολουθήσει πτωτική πορεία, τότε θα έχει κερδίσει ο πωλητής, ο οποίος θα έχει εξασφαλίσει υψηλότερη τιμή πώλησης.

Τα Προθεσμιακά Συμβόλαια συνήθως πραγματοποιούνται μεταξύ δύο χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων και στην πλειοψηφία των περιπτώσεων δεν γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης στην χρηματιστηριακή αγορά. Οι όροι του συμβολαίου αυτού (ημερομηνία παράδοσης, ποσότητα αγαθού κλπ.) συμφωνούνται απευθείας μεταξύ των δύο συναλλασσόμενων με βάση τις εκάστοτε ανάγκες τους. Η χρησιμότητα των προθεσμιακών συμβολαίων έγκειται στο γεγονός ότι τα συμβόλαια αυτά επιτρέπουν στους συμβαλλόμενους να προγραμματίσουν εκ των προτέρων τη δράση και τις αποφάσεις τους, γνωρίζοντας απαραίτητα στοιχεία όπως είναι η τιμή, η ποσότητα, ο χρόνος παράδοσης, ο χρόνος πληρωμής κλπ. (Μυλωνάς Ν., 2001).

Συμβόλαια Μελλοντικής Εκπλήρωσης

Ένα Συμβόλαιο Μελλοντικής Εκπλήρωσης (future contract), όπως και το Προθεσμιακό Συμβόλαιο, είναι μια συμφωνία μεταξύ δύο συμβαλλομένων, εκ των οποίων ο ένας υπόσχεται να αγοράσει (θέση long) και ο άλλος να πουλήσει (θέση short) μια συγκεκριμένη ποσότητα από ένα αγαθό σε προκαθορισμένη τιμή και σε προκαθορισμένη ημερομηνία. Το άτομο το οποίο παίρνει θέση long προσδοκά άνοδο της τιμής του υποκείμενου τίτλου, ενώ εκείνος ο οποίος λαμβάνει θέση short προσδοκά πτώση της τιμής του υποκείμενου τίτλου (Μπούτσικας Μ., 2007). Ο υποκείμενος τίτλος μπορεί να είναι εμπόρευμα (π.χ. ζάχαρη, μαλλί, χαλκός, χρυσός κλπ.) ή χρηματοοικονομικό αγαθό (μετοχές, ομόλογα, συνάλλαγμα κλπ.).

Τα Συμβόλαια Μελλοντικής Εκπλήρωσης διαπραγματεύονται στο Χρηματιστήριο Παραγώγων, επομένως έχουν κάποια προκαθορισμένα και τυποποιημένα χαρακτηριστικά, ενώ υπάρχει και εγγύηση του χρηματιστηρίου για την εκπλήρωση των εν λόγω συμβολαίων. Επιπλέον, υπάρχει η πιθανότητα οι δύο συμβαλλόμενοι να μην γνωρίζουν ο ένας τον άλλο, επομένως το χρηματιστήριο θα πρέπει να αναλάβει το ρόλο του μεσολαβητή προκειμένου να εξασφαλιστεί το ότι το συμβόλαιο θα εκπληρωθεί. Για το λόγο αυτό μάλιστα υπάρχουν οι λογαριασμοί περιθωρίου ασφάλισης (margin), στους οποίους κατατίθεται από τον αγοραστή και από τον πωλητή του συμβολαίου ένα ποσό ως εγγύηση.

Η τιμή του Συμβολαίου Μελλοντικής Εκπλήρωσης μεταβάλλεται καθημερινά, ανάλογα με τις μεταβολές της τιμής του υποκείμενου τίτλου αλλά και σύμφωνα με τις προσδοκίες των επενδυτών. Τόσο οι αγοραστές όσο και οι πωλητές έχουν τη δυνατότητα ανά πάσα στιγμή, ακόμα και πριν από τη λήξη του συμβολαίου, να κλείσουν τη θέση τους, κάνοντας της αντίστροφη κίνηση. Εάν η θέση παραμείνει ανοικτή μέχρι και την ημερομηνία λήξης της, την αμέσως επόμενη μέρα θα πρέπει να γίνει για τελευταία φορά ο διακανονισμός του κέρδους ή της ζημιάς ώστε στη συνέχεια η θέση να πάψει να υφίσταται. Όταν η θέση κλείσει, το περιθώριο ασφάλισης (margin) αποδεδεσμεύεται.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των Συμβολαίων Μελλοντικής Εκπλήρωσης είναι ότι πρόκειται για ένα «παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος» (“zero-sum game”), στο οποίο τα κέρδη του ενός συμβαλλόμενου είναι ίσα με τις απώλειες του άλλου. Γενικότερα, οι απώλειες από την σύναψη ενός Συμβολαίου Μελλοντικής Εκπλήρωσης δεν είναι

στην πλειοψηφία των περιπτώσεων υπέρογκα, επομένως ο έλεγχος των ζημιών είναι ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο (Bodie Z., Kane A. και Marcus A., 2005).

Συμφωνίες Ανταλλαγής

Οι Συμφωνίες Ανταλλαγής (swaps) αποτελούν έξω-χρηματοπιστηριακά προθεσμιακά συμβόλαια. Σε αντίθεση με τα Προθεσμιακά Συμβόλαια και τα Συμβόλαια Μελλοντικής Εκπλήρωσης που προαναφέρθηκαν, οι Συμφωνίες Ανταλλαγής δεν έχουν μια συγκεκριμένη ημερομηνία πληρωμής, αλλά μια σειρά προκαθορισμένων ημερομηνιών πληρωμής. Επίσης, οι περισσότερες συμφωνίες ανταλλαγής περιλαμβάνουν μια πληρωμή από τον χαμένο στον κερδισμένο συμβαλλόμενο την ημερομηνία πληρωμής, η οποία υπολογίζεται με σχετικά απλό τρόπο σε σύγκριση με τις συνηθισμένες προθεσμιακές συμφωνίες (Δημητρόπουλος Π., 1999).

Ο πιο συνηθισμένος τύπος Συμφωνίας Ανταλλαγής είναι εκείνος που αφορά σε επιτόκια (interest rate swap). Πιο συγκεκριμένα, ο ένας συμβαλλόμενος συμφωνεί να πληρώσει στον άλλο χρηματοροές ίσες με τον τόκο που υπολογίζεται με ένα προκαθορισμένο επιτόκιο επάνω σε ένα αρχικό κεφάλαιο. Ο άλλος συμβαλλόμενος, ως αντάλλαγμα συμφωνεί να πληρώνει επιτόκιο το οποίο υπολογίζεται ως κυμαινόμενο στο ίδιο αρχικό κεφάλαιο. Το swap αυτής της μορφής μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μετατροπή ενός ήδη υπάρχοντος βραχυχρόνιου δανείου ή περιουσιακού στοιχείου ή μπορεί να είναι ανεξάρτητο. Επίσης, αναπτύχθηκαν ως ένας τρόπος εκμετάλλευσης των διαφορών ανάμεσα στην αγορά ομολόγων και την αγορά βραχυχρόνιου δανεισμού. Έτσι, το ένα μέρος καταβάλει πληρωμές σταθερού επιτοκίου και το άλλο πληρωμές κυμαινόμενου, αν και δεν αποκλείονται οι πληρωμές κυμαινόμενου ή σταθερού επιτοκίου και από τα δύο μέρη.

Ένας ακόμη συχνά εμφανιζόμενος τύπος Συμφωνίας Ανταλλαγής είναι το swap συναλλάγματος. Στο πλαίσιο της συμφωνίας αυτής οι συμβαλλόμενοι ανταλλάσσουν χρηματοροές που αποτιμώνται σε διαφορετικά νομίσματα, ενώ μπορούν να σχεδιαστούν κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ανταλλάσσονται δύο πληρωμές σταθερού ή δύο πληρωμές κυμαινόμενου επιτοκίου. Επίσης, περιλαμβάνει την ανταλλαγή του αρχικού κεφαλαίου στη σύναψη της συμφωνίας και την επιστροφή του στη λήξη της (Δημητρόπουλος Π., 1999).

Τα swaps αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο μιας προσπάθειας να ξεπεραστούν τα προβλήματα που προέκυπταν από τα δικαιώματα ανταπαίτησης και τα πολυάριθμα

και πολύπλοκα δικαιολογητικά τα οποία απαιτούνταν για την εξασφάλιση χρηματοδότησης από το εξωτερικό, αλλά κυρίως στην προσπάθεια διαχείρισης των κινδύνων επιτοκίου και συναλλάγματος. Επίσης, η χρήση τους ήρθε να δώσει λύσεις σε προβλήματα όπως οι ασφυκτικοί έλεγχοι συναλλάγματος, ειδικά στον επαναπατρισμό των κερδών των διεθνών εταιρειών και των τραπεζών, ενώ επιτρέπουν και τη διεξαγωγή συναλλαγών με όρους πιο συμφέροντες από εκείνους τους οποίους δικαιολογεί η πιστοληπτική ικανότητα μιας επιχείρησης.

3.3.1.2 Παράγωγα Μέσα Δικαιωμάτων

Τα χρηματοοικονομικά δικαιώματα, ή δικαιώματα προαίρεσης (options) είναι συμβόλαια τα οποία δίνουν στον κάτοχο τους το δικαίωμα να αγοράσει ή να πουλήσει ένα περιουσιακό στοιχείο σε κάποια προκαθορισμένη τιμή μέσα σε ορισμένη χρονική περίοδο. Η βασικότερη διάκριση μεταξύ των δικαιωμάτων είναι σε εκείνα του Αμερικάνικου και του Ευρωπαϊκού τύπου. Στην πρώτη περίπτωση επιτρέπεται η εξάσκηση του δικαιώματος δηλαδή η πώληση του εάν πρόκειται για δικαίωμα πώλησης και η αγορά του αν πρόκειται για δικαίωμα αγοράς πριν από την ημερομηνία λήξης του, ενώ στην δεύτερη περίπτωση το δικαίωμα μπορεί να εξασκηθεί μόνο στην ημέρα λήξης του (Δημητρόπουλος Π., 1999). Το υποκείμενο μέσο ενός δικαιώματος μπορεί να είναι μετοχές, χρηματιστηριακοί δείκτες, συνάλλαγμα, εμπορεύματα κλπ. Γενικότερα, τα δικαιώματα προαίρεσης χαρακτηρίζονται από τα εξής στοιχεία:

- το είδος του δικαιώματος: δικαίωμα αγοράς ή δικαίωμα πώλησης,
- ο υποκείμενος τίτλος: χρηματιστηριακός δείκτης, μετοχή κλπ.,
- το μέγεθος του συμβολαίου π.χ. ένα συμβόλαιο αντιστοιχεί σε 100 μετοχές,
- η ημερομηνία λήξης: αν είναι αμερικανικού τύπου εξασκείται οποιαδήποτε χρονική στιγμή ως τη λήξη του, ενώ αν είναι ευρωπαϊκού τύπου μπορεί να εξασκηθεί μόνο στην ημερομηνία λήξης του,
- η τιμή εξάσκησης: δηλαδή η προκαθορισμένη τιμή στην οποία ο αγοραστής του δικαιώματος αγοράς/πώλησης θα αγοράσει/πουλήσει το συγκεκριμένο αγαθό στο οποίο αναφέρεται το δικαίωμα.
- το αντίτιμο (ασφάλιστρο ή τιμή δικαιώματος) το οποίο καταβάλλει ο αγοραστής στον πωλητή του δικαιώματος.

Τα δικαιώματα είναι πιο σύνθετη μορφή παραγώγων σε σχέση με τα προθεσμιακά συμβόλαια και τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, καθώς ο αγοραστής του

δικαιώματος δεν φέρει την υποχρέωση για εξάσκηση του δικαιώματος του είτε να αγοράσει είτε να πουλήσει τον υποκείμενο τίτλο, παρά μόνο εάν αυτό πραγματικά τον συμφέρει. Αντιθέτως, ο πωλητής του δικαιώματος πρέπει να ακολουθήσει την απόφαση που θα λάβει ο αγοραστής. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο αγοραστής απολαμβάνει περισσότερα πλεονεκτήματα, για τον λόγο αυτό καλείται να καταβάλει στον πωλητή του δικαιώματος ένα αντίτιμο για να μπορέσει να αποκτήσει το δικαίωμα (Μπούτσικας Μ., 2007).

3.3.2 Επιχειρησιακές και Επιχειρηματικές Στρατηγικές

Πέρα από τις στρατηγικές που χαρακτηρίζονται από τα σαφή χρηματοοικονομικά τους στοιχεία, υπάρχουν και εκείνες που αποσκοπούν στη διαχείριση του κινδύνου μέσα από τη δραστηριοποίηση σε τομείς που αφορούν στη γενικότερη επιχειρηματική δράση. Οι στρατηγικές αυτές συνήθως διαχωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: τις επιχειρησιακές, τις επιχειρηματικές και τις λειτουργικές στρατηγικές.

Η επιχειρησιακή στρατηγική έχει ως αντικείμενό της τον προσδιορισμό εκείνων των επιχειρηματικών της δραστηριοτήτων τις οποίες θα πρέπει ο οργανισμός να αναλάβει, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο οι δραστηριότητες αυτές θα είναι καλό να οργανωθούν και να διαχειριστούν. Πρόκειται για τη στρατηγική που παρουσιάζει τη συνολική κατεύθυνση της επιχείρησης ή του οργανισμού, προκειμένου να είναι σε θέση να κατέχει ένα ισορροπημένο χαρτοφυλάκιο προϊόντων και υπηρεσιών (Γεωργόπουλος Ν., 2006). Στο πλαίσιο της κατηγορίας αυτής των στρατηγικών εντάσσονται οι ακόλουθες επιμέρους στρατηγικές:

Πρώτη κατηγορία είναι οι στρατηγικές που αφορούν στον γενικό προσανατολισμό του οργανισμού, δηλαδή στο αν επιδιώκει την ανάπτυξη του (συγχωνεύσεις, εξαγορές, στρατηγικές συμμαχίες, συγκέντρωση, οριζόντια ή κάθετη ολοκλήρωση, συσχετισμένη ή ασυσχέτιστη διαφοροποίηση – διαποίκιση), την σταθερότητα του (παύση ή συνέχιση με προσοχή της επιχειρηματικής δραστηριότητας, συνέχιση χωρίς καμία αλλαγή), ή την περισυλλογή (διάσωση – αναστροφή, αιχμαλώτιση της επιχείρησης, αποεπένδυση, χρεοκοπία, ρευστοποίηση). Οι στρατηγικές αυτές, γενικότερα, αντανakλούν στις αποφάσεις τις οποίες έχει λάβει η διοίκηση της επιχείρησης σχετικά με το εάν αυτή θα αναλάβει νέες δραστηριότητες, αν θα συνεχίσει με τις ήδη υπάρχουσες ή εάν θα τις περιορίσει.

Κατά δεύτερον, υπάρχουν οι στρατηγικές οι οποίες σχετίζονται με τις αγορές ή τους κλάδους στους οποίους ο οργανισμός ανταγωνίζεται. Οι στρατηγικές αυτές χαρακτηρίζονται ως στρατηγικές χαρτοφυλακίου και τα πιο αντιπροσωπευτικά κριτήρια για τη διαμόρφωση τους παρουσιάζονται ο Πίνακας Ρυθμού Ανάπτυξης – Μεριδίου Αγοράς του Boston Consulting Group και ο Πίνακας Ελκυστικότητας Αγοράς – Ανταγωνιστικής Θέσης της εταιρείας General Electric (Wheelen T., Hunger D. 2005). Με τον τρόπο αυτό ο οργανισμός μπορεί να βοηθηθεί ως προς τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρει ώστε να επιτυγχάνονται τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα.

Στην τρίτη κατηγορία επιχειρησιακών στρατηγικών ανήκουν οι στρατηγικές που ασχολούνται με τον τρόπο κατά τον οποίο η Διοίκηση του οργανισμού ή της επιχείρησης συντονίζουν τις επιμέρους ενέργειες, μεταφέρουν τους απαραίτητους πόρους και καλλιεργούν τις ικανότητες που απαιτούνται μεταξύ των γραμμών προϊόντων και των διαφόρων επιχειρηματικών μονάδων. Πρόκειται, λοιπόν, για την αποκαλούμενη ως «γονική» στρατηγική, η οποία προσπαθεί να προσδώσει τόσο στην επιχείρηση όσο και στις επιμέρους δραστηριότητες της, μεγαλύτερη αξία σε σύγκριση με εκείνη που χαρακτηρίζει τους ανταγωνιστές. Επίκεντρο του ενδιαφέροντος της είναι οι Στρατηγικές Επιχειρηματικές Μονάδες. Μέσα από σχετικές αναλύσεις, προκύπτει εάν αυτές οι Στρατηγικές Επιχειρηματικές Μονάδες είναι σημαντικές για την μελλοντική ανάπτυξη του οργανισμού, εάν δεν έχουν μέλλον, εάν αποτελούν «παγίδες αξίας» κ.α.

Η επιχειρηματική στρατηγική, η οποία χαρακτηρίζεται και ως ανταγωνιστική στρατηγική, αποσκοπεί στη δημιουργία και τη διατήρηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για την επιχείρηση και τις επιμέρους δραστηριότητες της. Ως διακρίσεις της επιχειρηματικής στρατηγικής αναφέρονται οι στρατηγικές Ηγεσίας Κόστους, Διαφοροποίησης και Εστίασης.

Μια επιχείρηση υιοθετεί την στρατηγική Ηγεσίας Κόστους όταν επιθυμεί να ξεπεράσει τους ανταγωνιστές της μέσα από την επίτευξη χαμηλότερου κόστους στην παραγωγή των προϊόντων και των υπηρεσιών που προσφέρει, γεγονός που θα της επιτρέψει να διαθέσει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της σε χαμηλότερες τιμές (Παπαδάκης Β., 2007). Αυτό μπορεί να το επιτύχει, σύμφωνα με τον Grant (Παπαδάκης Β., 2007) μέσω οικονομιών κλίμακας, μάθησης, εκμετάλλευσης της δυναμικότητας της, ελέγχου του κόστους εισροών, έμφαση στην τεχνολογία παραγωγής, ελέγχου της αποδοτικότητας της Διοίκησης κ.α.

Στην περίπτωση της στρατηγικής της διαφοροποίησης, το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα προκύπτει από την παραγωγή και διάθεση προϊόντων ή υπηρεσιών τα οποία γίνονται αντιληπτά από τους καταναλωτές ως μοναδικά. λόγω των ιδιαιτεροτήτων που χαρακτηρίζουν το προϊόν ή την υπηρεσία, αυτό μπορεί να τιμολογηθεί σε υψηλότερη τιμή από τη μέση τιμή της αγοράς, γεγονός όμως το οποίο δεν επηρεάζει την επιθυμία της αγοράς να εξασφαλίσει το «ανώτερο» αυτό προϊόν.

Οι στρατηγικές εστίασης βασίζονται στην ικανοποίηση ενός συγκεκριμένου μέρους της αγοράς. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να επιλεγεί ένα συγκεκριμένο τμήμα το οποίο να ταιριάζει με τις υπάρχουσες ή τις δυνητικές ικανότητες της επιχείρησης αλλά και το οποίο να έχει την κατάλληλη ελκυστικότητα (Παπαδάκης Β., 2007). Η εστίαση αυτή μπορεί να αφορά είτε στο χαμηλό κόστος για την εκτέλεση ενός συγκεκριμένου έργου (στρατηγική εστίασης στο κόστος) είτε στην καλύτερη αντιμετώπιση του έργου αυτού (στρατηγική εστίασης στη διαφοροποίηση). Πρόκειται στην ουσία για μια στρατηγική ηγεσίας κόστους ή διαφοροποίησης, η οποία όμως εστιάζεται σε ένα συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς (Γεωργόπουλος Ν., 2006).

Τέλος, οι λειτουργικές στρατηγικές αποσκοπούν στην μεγιστοποίηση της παραγωγικότητας των πόρων που χρησιμοποιούνται από την επιχείρηση και σχετίζονται με τα επιμέρους λειτουργικά τμήματα της επιχείρησης (τμήμα παραγωγής, marketing, έρευνας και ανάπτυξης, χρηματοοικονομικών κλπ.) (Γεωργόπουλος Ν., 2006). Η λειτουργική στρατηγική καλείται να συντονίσει τις δράσεις και τις ενέργειες σε κάθε τμήμα της επιχείρησης για να βελτιώσει την αποδοτικότητα του, ενώ θα πρέπει να ακολουθεί όσα προβλέπονται από την επιχειρησιακή και την επιχειρηματική της στρατηγική.

3.3.2.1 Επιχειρηματικές στρατηγικές για τους Τραπεζικούς Οργανισμούς

Οι Τράπεζες, στο πλαίσιο της προσπάθειάς τους για τη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και την εξασφάλιση της προτίμησης τόσο των ιδιωτών πελατών όσο και των επιχειρήσεων, καλούνται να δημιουργήσουν αξία γι' αυτούς, έτσι ώστε να τους προσεγγίσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Ένα από τα σημαντικότερα μέρη της προσπάθειας αυτής των Τραπεζών είναι η επιλογή της καταλληλότερης στρατηγικής, ανάλογα βέβαια με τους στόχους, το όραμα και τη φάση του κύκλου ζωής στην οποία βρίσκεται κατά την συγκεκριμένη χρονική στιγμή ο οργανισμός.

Ανάλογα με το αν ο τραπεζικός οργανισμός επιδιώκει την ανάπτυξη, τη σταθερότητα ή την περισυλλογή του, καλείται να διαμορφώσει τη στρατηγική εκείνη που θα τον βοηθήσει να επιτύχει τους στόχους του. Οι πιο συνηθισμένες στρατηγικές αφορούν στην ανάπτυξη και σπανιότερα στη σταθερότητα του οργανισμού. Πιο συγκεκριμένα, έντονο είναι το φαινόμενο παγκοσμίως, στο πλαίσιο του οποίου λαμβάνουν χώρα συγχωνεύσεις, εξαγορές ή στρατηγικές συμμαχίες μεταξύ τραπεζών, προκειμένου να εκμεταλλευτούν τις συνθήκες και να επιταχύνουν την αναπτυξιακή τους πορεία. Με τον τρόπο αυτό οι Τράπεζες περιορίζουν την ένταση του ανταγωνισμού, επεκτείνουν χωρίς υψηλό κόστος τη δυναμικότητα τους (π.χ. δεν απαιτείται η δημιουργία νέων καταστημάτων, καθώς υπάρχει ήδη ένα διαμορφωμένο δίκτυο το οποίο ενσωματώνεται σε εκείνο της Τράπεζας κλπ.) και μπορούν να δημιουργήσουν το υπόβαθρο για αποτελεσματικότερη διαχείριση του κινδύνου.

Κάποιες φορές οι τραπεζικοί οργανισμοί δεν έχουν τη δυνατότητα να αναπτυχθούν, αλλά καλούνται να υιοθετήσουν στρατηγικές σταθερότητας ή περισυλλογής προκειμένου να ορθοποδήσουν ή να ανταπεξέλθουν σε δυσμενείς εσωτερικές ή εξωτερικές συνθήκες. Η προσεκτική συνέχιση της λειτουργίας, καθώς και η σταδιακή αναδιαμόρφωση των διαδικασιών και της γενικότερης δράσης της Τράπεζας θα τη βοηθούσε να σταθεροποιηθεί, περιορίζοντας κινδύνους που θα απέβαιναν καταστροφικοί για την περαιτέρω πορεία της. Επίσης, σε περίπτωση που η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο οργανισμός είναι ιδιαίτερα σοβαρή και τα προβλήματα φαίνεται να είναι μη αναστρέψιμα, θα μπορούσε ο οργανισμός να υιοθετήσει μια στρατηγική διάσωσης, επικαλούμενος και την βοήθεια αρμόδιων αρχών σχετικών με τον τραπεζικό και γενικότερα με τον χρηματοοικονομικό κλάδο. Στην περίπτωση αυτή, οι κίνδυνοι για τον οργανισμό είναι πολύ κρίσιμοι και θα πρέπει να διαγνωστούν άμεσα καθώς η χρεοκοπία μπορεί να ελλοχεύει ως κίνδυνος.

3.3.2.2 Επιχειρηματικές στρατηγικές για τους τραπεζικούς οργανισμούς

Όσον αφορά στις επιχειρηματικές στρατηγικές τις οποίες θα μπορούσε να υιοθετήσει ένας Τραπεζικός Οργανισμός, αυτές κατά κύριο λόγο αναφέρονται στην διαφοροποίηση των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσαν να διαμορφωθούν και να προσφερθούν καινοτόμα προϊόντα, τα οποία να ανταποκρίνονται στις ραγδαία εξελισσόμενες και αυξανόμενες ανάγκες, τόσο των ιδιωτών όσο και των επιχειρήσεων. Έτσι, θα μπορούσαν να μετεξελιχθούν τα ήδη υπάρχοντα προϊόντα ή και να δημιουργηθούν εξ' ολοκλήρου νέα, κάποια τέτοια

προϊόντα θα μπορούσαν να είναι, για παράδειγμα, κάποιοι προνομιακοί καταθετικοί λογαριασμοί, δανειακά προϊόντα τα οποία να χαρακτηρίζονται από ευνοϊκότερους όρους, χωρίς βέβαια να αυξάνουν τον κίνδυνο για την Τράπεζα κλπ. Επίσης, θα μπορούσε να ακολουθηθεί στρατηγική εστίασης στη διαφοροποίηση, έτσι ώστε να δημιουργηθούν τραπεζικά προϊόντα για ιδιαίτερες κατηγορίες τραπεζικών πελατών π.χ. να δημιουργηθούν ειδικά δανειακά προγράμματα για πολύ μικρές ή μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων, επομένως αποτελούν μια αγορά με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ανάγκες που θα μπορούσαν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των τραπεζικών οργανισμών.

Οι στρατηγικές κόστους και εστίασης στο κόστος είναι πιθανότατα πιο δύσκολο να εφαρμοστούν στους τραπεζικούς οργανισμούς, καθώς δεν υπάρχει σαφής συσχετισμός ανάμεσα στο κόστος παραγωγής και στην τιμολόγηση των προϊόντων. Η ιδιαιτερότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, λοιπόν, δυσχεραίνει την εφαρμογή σχετικών στρατηγικών.

3.4 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Η διαχείριση του κινδύνου, όπως προκύπτει και από όσα έχουν ήδη αναφερθεί, είναι καθοριστικής σημασίας, επομένως πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο των σχεδίων εργασιών των χρηματοοικονομικών οργανισμών, όπως επίσης αποτελεί αντικείμενο ενδιαφέροντος και για τα διεθνή θεσμικά όργανα εποπτείας των Τραπεζών. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα και να υιοθετηθούν οι πολιτικές εκείνες οι οποίες θα μπορέσουν να αναδιαρθρώσουν τις διαδικασίες και τις επιμέρους λειτουργίες του οργανισμού, ώστε να τον ενδυναμώσουν και να τον βοηθήσουν να εξαλείψει ή έστω να περιορίσει τον κίνδυνο. Ακολούθως θα παρουσιαστούν πολιτικές οι οποίες προτείνονται από την Επιτροπή της Βασιλείας προκειμένου να υιοθετηθούν από τους τραπεζικούς οργανισμούς:

Δημιουργία διεύθυνσης διαχείρισης κινδύνου

Οι τράπεζες θα πρέπει να εντάσσουν στο οργανόγραμμά τους μια ανεξάρτητη διεύθυνση διαχείρισης κινδύνων, η οποία να στελεχώνεται από άτομα με βαθιά γνώση του αντικειμένου και αποκλειστική ενασχόληση με αυτό. Στην ελληνική τραπεζική αγορά, αρκετές είναι οι Τράπεζες οι οποίες έχουν δημιουργήσει το εν λόγω τμήμα και το έχουν εντάξει σε σημαντική θέση στο οργανόγραμμά τους, μεταξύ των οποίων η Εμπορική Τράπεζα (Τμήμα διαχείρισης κινδύνων & διαρκούς ελέγχου), η Τράπεζα Alpha (Τμήμα διαχείρισης κινδύνων με τα υποτμήματα «Κινδύνων αγοράς και λειτουργικών κινδύνων», «πιστωτικών κινδύνων επιχειρήσεων», «πιστωτικών κινδύνων λιανικής τραπεζικής» και «καθυστερήσεων λιανικής τραπεζικής»), η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Διεύθυνση διαχείρισης κινδύνων της Τράπεζας και του Ομίλου) και πολλές άλλες.

Χρήση αυστηρών διαδικασιών αποτίμησης κινδύνου

Τα αρμόδια τραπεζικά στελέχη θα πρέπει να αποδίδουν ιδιαίτερη έμφαση στην αποτίμηση του κινδύνου, όχι υπό την μορφή της απλής εκτίμησης, αλλά ως λογική στάθμιση των κινδύνων και των αποδόσεων μέσα από την αξιοποίηση μαθηματικών μοντέλων. Όπως μάλιστα αναφέρει και ο Γενικός Διευθυντής της Τράπεζας EFF Eurobank και επικεφαλής του τμήματος διαχείρισης κινδύνων Χ. Κύρκος (2001), «πολλά προϊόντα, κυρίως σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα, δεν θα μπορούσαν να προσφερθούν στο κοινό χωρίς την εφαρμογή μοντέλων διαχείρισης κινδύνων, γιατί δεν θα ήταν δυνατή η τιμολόγηση τους, ώστε η Τράπεζα να έχει εκείνο το περιθώριο κέρδους που θα της επιτρέψει να παραμείνει στην παραγωγή των προϊόντων αυτών για όσο χρονικό διάστημα επιθυμεί, ενώ ταυτόχρονα να ικανοποιεί και τον πελάτη που τα επιλέγει».

Μέτρηση – Ποσοτικοποίηση του κινδύνου

Τα στελέχη της διεύθυνσης διαχείρισης κινδύνου θα πρέπει να έχουν τη γνώση και την ικανότητα να ποσοτικοποιούν και να μετρούν τον κίνδυνο, καθώς αυτό θα είναι καθοριστικής σημασίας για τη λήψη μέτρων διαχείρισης του. Στο Σύμφωνο της Βασιλείας II υπάρχουν όλες οι κατευθυντήριες γραμμές για τη σωστή μέτρηση του κινδύνου, οι οποίες παρουσιάστηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Ανάπτυξη συστημάτων αξιολόγησης

Κάθε Τράπεζα θα πρέπει να διαμορφώσει ένα αποτελεσματικό σύστημα κριτηρίων και διαδικασιών που να της επιτρέπουν να αξιολογεί επιτυχώς την πιστοληπτική ικανότητα των πελατών. Με τη διαμόρφωση και την αναδιάρθρωση των κριτηρίων δανειοδότησης θα αποδοθεί η δέουσα σημασία στην εγκριτική διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτό θα είναι δυνατή η παρακολούθηση των χαρακτηριστικών κινδύνου των πελατών ώστε να περιορίζονται όσο το δυνατό περισσότερο οι επισφάλειες.

Μια μέθοδος που χρησιμοποιείται ευρέως για το σκοπό αυτό είναι τα «πιστωτικά scorecards». Τα scorecards είναι μαθηματικά πρότυπα που προσπαθούν να παρέχουν μια ποσοτική μέτρηση της πιθανότητας ότι ένας πελάτης θα επιδείξει μια καθορισμένη συμπεριφορά (π.χ. μη αποπληρωμή δανείου) όσον αφορά την τρέχουσα, ή προτεινόμενη, πιστωτική του θέση με έναν δανειστή. Συνήθως χρησιμοποιούν παρατηρήσεις ή στοιχεία από τους πελάτες που αθέτησαν την πληρωμή του δανείου τους και παρατηρήσεις από έναν μεγάλο αριθμό πελατών που εκπλήρωσαν την πληρωμή του δανείου τους. Στατιστικά, οι τεχνικές εκτίμησης όπως η λογιστική απόκλιση της εξαρτημένης στατιστικής μεταβλητής (logistic regression) ή η ποσοστιαία στατιστική κλίμακα (probit) χρησιμοποιούνται για να δημιουργήσουν τις εκτιμήσεις της πιθανότητας μη αποπληρωμής του δανείου για τις παρατηρήσεις βασισμένες σε ιστορικά δεδομένα. Αυτό το πρότυπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να προβλέψει την πιθανότητα της μη αποπληρωμής για τους νέους πελάτες χρησιμοποιώντας τα ίδια χαρακτηριστικά παρατήρησης (π.χ. ηλικία, εισόδημα, ιδιοκτήτης σπιτιών). Οι πιθανότητες αθέτησης της υποχρέωσης πληρωμής του δανείου ταξινομούνται έπειτα σε ένα «πιστωτικό αποτέλεσμα». Αυτό το αποτέλεσμα ταξινομεί τους πελάτες με βάση την πιθανότητα αθέτησης της πληρωμής του ή όχι χωρίς να προσδιορίσει ρητά την πιθανότητα που έχει να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του.

Άλλα σημαντικά εργαλεία που βοηθούν στην παρακολούθηση των πελατών είναι οι Αποτιμήσεις Αξίας σε Κίνδυνο (Value at risk), Κερδών σε Κίνδυνο (Earnings at risk), Αποτελέσματα προσομοιώσεων καταστάσεων κρίσης (Stress Tests) και Δεικτών Ευαισθησίας που χρησιμοποιεί και η Attica bank όπως θα δούμε στο τέταρτο κεφάλαιο. Η Εμπορική Τράπεζα από την άλλη αναπτύσσει για το λόγο αυτό ένα σύστημα πιστοληπτικής διαβάθμισης για τις μικρομεσαίες αλλά και τις μεγάλες επιχειρήσεις.

Η σημαντικότερη προϋπόθεση για να είναι αποτελεσματικά τα παραπάνω εργαλεία είναι να καθοριστεί με σαφήνεια η πιστωτική πολιτική της τράπεζας, δηλαδή πόσο πίστωση μπορεί να παρέχει, για πόση διάρκεια, για ποιες κατηγορίες πελατών, και τα λοιπά. Η διοίκηση της τράπεζας είναι αυτή που πρέπει να προσδιορίσει το βαθμό ανοχής της στον πιστωτικό κίνδυνο και να οριοθετήσει τις απώλειες που μπορεί να έχει από τα δάνεια (σε όρους πιθανότητας). Οι εποπτικές αρχές έπειτα πρέπει να εγκρίνουν την πιστωτική πολιτική της τράπεζας ανάλογα με το μέγεθος και την έκθεση αυτής στον κίνδυνο.

Ενίσχυση των διαδικασιών και συστημάτων

Οι Τράπεζες θα πρέπει να διαμορφώσουν και να ενεργοποιήσουν άμεσα ένα πλήρες σχέδιο δράσης ώστε να ενισχυθούν οι διαδικασίες, τα συστήματα και η οργάνωση. Έτσι, θα μπορούσαν να αναπτυχθούν και να αξιοποιηθούν προτάσεις ρύθμισης, να εφαρμοστεί ένα σύστημα κινήτρων το οποίο να χαρακτηρίζεται για την άμεση σύνδεση του με την απόδοση της ανάκτησης των δανείων κλπ. Καθοριστικός είναι ο ρόλος τον οποίο μπορούν να διαδραματίσουν τα πληροφοριακά συστήματα, τόσο για την εσωτερική λειτουργία της Τράπεζας και την αποτελεσματικότερη και ταχύτερη διακίνηση των πληροφοριών, όσο και για την προσφορά σχετικών υπηρεσιών προς τους πελάτες, μέσα από εφαρμογές όπως είναι το internet banking, το mobile banking, το phone banking κ.α., μειώνοντας καθοριστικά το κόστος για την Τράπεζα, αλλά προσφέροντας και πληθώρα πλεονεκτημάτων στους πελάτες της.

Έλεγχος του κόστους και των λειτουργικών δαπανών

Η Τράπεζα θα πρέπει να θέτει ως έναν από τους βασικούς της στόχους τον περιορισμό των δαπανών λειτουργίας της. Λόγω της ιδιαίτερης φύσης των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, ο ανθρώπινος παράγοντας είναι καθοριστικής σημασίας και μάλιστα η αμοιβή του αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι του συνολικού κόστους. Η αποτελεσματική αξιοποίηση των εργαζομένων, λοιπόν, κυρίως μέσα από την καλύτερη εκπαίδευση και την εξειδίκευση τους, θα βοηθήσει στον έλεγχο και τον περιορισμό του κόστους, όσο αυτό βέβαια επιτρέπεται ώστε να μην πλήττεται η ποιότητα των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Επίσης, θα πρέπει να περιοριστούν οι υπέρογκες διοικητικές δαπάνες, οι οποίες θα δικαιολογούνται από αντίστοιχης αξίας παροχή υπηρεσιών. Τέλος, θα πρέπει να αξιολογηθεί προσεκτικά και να αντιμετωπιστεί ανάλογα κάθε παράγοντας ο οποίος

θα μπορούσε να επιφέρει ή να εντείνει τον κίνδυνο ρευστότητας και τον λειτουργικό κίνδυνο.

Δημιουργία προϊόντων με βάση τις πελατειακές ανάγκες

Η Τράπεζα, αξιολογώντας την ήδη υπάρχουσα πελατειακή της βάση, θα πρέπει να κατηγοριοποιήσει τους πελάτες της και να δημιουργήσει και να προσφέρει σε αυτούς προϊόντα και υπηρεσίες που να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες των πελατών της κάθε κατηγορίας. Παράλληλα, εξετάζοντας τις γενικότερες τάσεις της αγοράς, τις ανάγκες του κοινού γενικότερα και τις υπηρεσίες και τα προϊόντα που προσφέρονται από τους ανταγωνιστές, θα πρέπει να δημιουργεί και εκείνη τα δικά της με τέτοιο τρόπο ώστε να προσελκύει νέους πελάτες.

Περιορισμός του λειτουργικού κινδύνου

Πέρα από όσες πολιτικές προαναφέρθηκαν, θα μπορούσαν να τονιστούν και κάποιες άλλες οι οποίες θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του κινδύνου και των προβλημάτων που ενδέχεται να απειλήσουν την τράπεζα. Αυτές αφορούν στην αναδιάρθρωση των τμημάτων και του οργανογράμματος της γενικότερα, στη απόδοση έμφασης σε διαδικασίες έρευνας και ανάπτυξης (R & D), στην επιδίωξη της αποτελεσματικότητας και τον περιορισμό του κόστους, στην συστηματική και τακτική αξιολόγηση ατόμων και διαδικασιών κλπ. Στο πλαίσιο αυτό κάθε τράπεζα θα μπορεί να θωρακιστεί ώστε να είναι ικανή να αντιμετωπίσει τις απειλές, τόσο από το εξωτερικό όσο και από το εσωτερικό της περιβάλλον.

3.5 ΟΙ ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Στο πλαίσιο της προσπάθειας της Τράπεζας να εφαρμόσει στρατηγικές διαχείρισης κινδύνου, πολλοί είναι εκείνοι οι φορείς που καλούνται να λάβουν κάποιο ρόλο προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος αυτός. Κάποιοι από τους φορείς αυτούς είναι φυσικό να προσφέρουν περισσότερα πράγματα από κάποιους άλλους, εκείνο όμως που έχει σημασία είναι να μπορεί να καλυφθεί ένα πιθανώς αναδυόμενο χάσμα στη σχετική προσπάθεια. Οι σημαντικότεροι από τους φορείς αυτούς είναι οι νομοθέτες,

οι μέτοχοι, οι διευθυντές, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές, το κοινό γενικότερα κλπ.

Όλοι οι προαναφερόμενοι φορείς, αναλαμβάνοντας ο καθένας τον ρόλο που πρέπει, στο πλαίσιο βέβαια των αρμοδιοτήτων και των ικανοτήτων τους, μπορούν να ασκήσουν σημαντική επιρροή στη διαχείριση κινδύνου. Η συλλογική προσπάθεια βέβαια είναι εκείνη που θα καθορίσει το τελικό αποτέλεσμα, αλλά αναμφίβολα η εμπειρία του κάθε φορέα έχει σημαντικό ρόλο στην επιτυχή προσπάθεια για την εφαρμογή των κατάλληλων στρατηγικών διαχείρισης κινδύνου. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά οι φορείς αυτοί και οι ευθύνες τους ως προς τη διαχείριση κινδύνου στις Τράπεζες, όπως φαίνονται στον Πίνακα 3.2:

Πίνακας 3.2
Οι αρμοδιότητες των φορέων ως προς τη διαχείριση κινδύνου

<u>Φορείς</u>	<u>Αρμοδιότητες</u>
Συστηματικοί:	
Νομοθετικές και Κανονιστικές Αρχές	Βελτιστοποίηση
Επόπτες Τραπεζών	Επίβλεψη
Θεσμικοί:	
Μέτοχοι	Διορισμός των αρμόδιων φορέων
Διοικητικό Συμβούλιο	Διαμόρφωση πολιτικής
Ανώτατη Διοίκηση	Εφαρμογή πολιτικής
Ελεγκτικό Συμβούλιο/ Εσωτερικός Έλεγχος	Συμμόρφωση με τους κανονισμούς και τους νόμους
Εξωτερικοί Ελεγκτές	Εκτίμηση και διατύπωση γνώμης και συστάσεων
Καταναλωτές:	
Λοιποί ενδιαφερόμενοι, κοινό	Υπεύθυνη δράση

Πηγή: H.V.Greuning & S.Brajanovic Bratanovic, 1999

Νομοθετικές και Κανονιστικές Αρχές

Οι Νομοθετικές και Κανονιστικές Αρχές διαδραματίζουν πολύ σημαντικό ρόλο, καθώς διαμορφώνουν μια γενική φιλοσοφία και βασικές αρχές οι οποίες κατευθύνουν τόσο

το περιεχόμενο όσο και την εφαρμογή των συγκεκριμένων κανονισμών. Σε γενικές γραμμές μπορούν να υιοθετήσουν μια καθοδηγητική προσέγγιση ή μια προσέγγιση προσανατολισμένη στην αγορά (H.V.Greuning & S.Brajonovic Bratanovic, 1999).

Η καθοδηγητική προσέγγιση συνήθως περιορίζει τις δραστηριότητες των τραπεζικών οργανισμών και προσπαθεί να διαδώσει τους επιμέρους κανονισμούς. Το μειονέκτημα της είναι ότι πολύ συχνά γίνεται ξεπερασμένη και δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες τάσεις και τις ανάγκες που απαιτούν τη λήψη μέτρων για τη διαχείριση του κινδύνου.

Αντίθετα, οι φορείς που ακολουθούν την προσέγγιση η οποία προσανατολίζεται στην αγορά είναι περισσότερο ικανοί να διαχειριστούν τις διάφορες μορφές κινδύνου. Στην προσπάθεια τους αυτή λαμβάνουν υπόψη τους τις απόψεις όσων συμμετέχουν στην σχετική αγορά, προκειμένου να αποφευχθούν μη πρακτικοί και αναποτελεσματικοί κανονισμοί.

Σε γενικές γραμμές, οι προσπάθειες των αρχών εστιάζουν στη διατήρηση της εμπιστοσύνης του κοινού προς τον τραπεζικό τομέα και στη δημιουργία μιας δίκαιης αγοράς για τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Επίσης, επιθυμούν την επικράτηση ενός κλίματος ελεύθερης αγοράς όσον αφορά στην επίβλεψη, καθώς και την εξασφάλιση της κατανόησης της κοινής γνώμης σχετικά με την ευθύνη των τραπεζών στην διαδικασία διαχείρισης του κινδύνου.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι ανωτέρω στόχοι, οι νομοθετικές και κανονιστικές αρχές προτείνουν μέτρα όπως είναι τα ακόλουθα (H.V.Greuning & S.Brajonovic Bratanovic, 1999):

- Να τεθούν πιο αυστηρά κριτήρια για ένταξη και δραστηριοποίηση στον τραπεζικό κλάδο, θέτοντας αυστηρούς ελέγχους αδειοδότησης και ελάχιστες απαιτήσεις σε κεφάλαιο, καθώς και ειδικούς κανόνες για την κεφαλαιακή επάρκεια,
- Να γίνουν πιο αυστηρά τα κριτήρια για τους τραπεζίτες, τους διευθυντές και το διοικητικό προσωπικό των Τραπεζών, καθώς και οι πιστωτικές τους ευθύνες,
- Να δοθούν κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη διαχείριση κινδύνου και τις σχετικές πολιτικές,

- Να γίνεται αποτελεσματική εκτίμηση του κινδύνου, τόσο για τις Τράπεζες μεμονωμένα, όσο και για τον τραπεζικό τομέα στο σύνολο του.

Εποπτικές αρχές

Η τραπεζική εποπτεία, λανθασμένα πολλές φορές, ταυτίζεται με νομικές και διοικητικές λειτουργίες της Τράπεζας, επηρεάζοντας σε σημαντικό βαθμό τη λειτουργία και τη διαχείριση της, θέτοντας τις επιζήμιες απαιτήσεις, αποτρέποντας την από την αξιοποίηση καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.

Οι επόπτες, προκειμένου να επιτύχουν το σκοπό τους, θα πρέπει να κατανοήσουν ότι δεν είναι δυνατόν από μόνοι τους να παρεμποδίσουν την αποτυχία μιας Τράπεζας. Έτσι, θα μπορέσουν να ξεκαθαρίσουν το ρόλο τους και τι είναι αυτό το οποίο θα μπορούσαν να προσφέρουν και έτσι να εστιάσουν τις προσπάθειες τους στην συγκεκριμένη πλέον αποστολή.

Οι επόπτες, προκειμένου να επιτύχουν το σκοπό τους, θα πρέπει να κατανοήσουν ότι δεν είναι δυνατόν από μόνοι τους να παρεμποδίσουν την αποτυχία μιας τράπεζας. Έτσι θα μπορέσουν να ξεκαθαρίσουν το ρόλο τους και τι είναι αυτό το οποίο θα μπορούσαν να προσφέρουν και έτσι να εστιάσουν τις προσπάθειες τους στη συγκεκριμένη πλέον αποστολή. Οι Greuning και Bratanovic (1999), προσδιόρισαν την αποστολή των εποπτικών αρχών ως εξής: «Να δημιουργήσουν ένα ρυθμιστικό και νομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα στη διαχείριση του κινδύνου των τραπεζών να γίνει βέλτιστη προκειμένου αυτές με τη σειρά τους να συμβάλλουν στη δημιουργία ενός ισχυρού και έμπιστου τραπεζικού συστήματος». Έτσι, η τραπεζική εποπτεία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί για την επίβλεψη, την αξιολόγηση και, εάν κριθεί αναγκαίο, την ενδυνάμωση της διαδικασίας διαχείρισης κινδύνου στο πλαίσιο της σχετικής προσπάθειας της Τράπεζας. Στην Ελλάδα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το ρόλο της τραπεζικής εποπτείας κατέχει η Τράπεζα της Ελλάδος η οποία έχει εκδώσει σχετικές οδηγίες προς αυτή την κατεύθυνση που πρέπει να τηρούνται από τις τράπεζες.

Μέτοχοι

Οι μέτοχοι διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην εταιρική διακυβέρνηση. Με την ιδιότητα τους να εκλέγουν το Διοικητικό Συμβούλιο, το ελεγκτικό συμβούλιο και τους εξωτερικούς ελεγκτές, οι μέτοχοι μπορεί να θεωρηθεί ότι καθορίζουν σε σημαντικό

βαθμό την πορεία της Τράπεζας. Για το λόγο αυτό τίθενται συγκεκριμένοι κανόνες και προδιαγραφές όχι μόνο για τον ιδρυτή της Τράπεζας αλλά και για τους μεγαλομετόχους της. Μάλιστα οι διαδικασίες αδειοδότησης για τη λειτουργία μιας Τράπεζας περιλαμβάνουν υποχρεωτικά τον προσδιορισμό των κύριων μετόχων και θέτουν έναν ελάχιστο αριθμό μετόχων που θα πρέπει να τη χρηματοδοτήσουν.

Προκειμένου να δοθεί έγκριση για τον ιδρυτή της Τράπεζας και τους μεγαλομετόχους της, είναι απαραίτητη η σχετική αποδοχή τους από τις κανονιστικές και επιβλέπουσες αρχές. Τα βασικότερα από τα κριτήρια τα οποία εξετάζονται είναι (H.V.Greuning & S.Brajonovic Bratanovic, 1999):

- η κατοχή ενός ποσοστού που κυμαίνεται μεταξύ 10-15% του συνολικού αριθμού των μετοχών,
- η ικανότητα τους να ανταποκρίνονται στις πιστωτικές υποχρεώσεις που τους αναλογούν και
- η ικανότητα τους να προσφέρουν πρόσθετο κεφάλαιο εάν η τράπεζα το χρειαστεί, δ) να μην αντιμετωπίζουν την τράπεζα ως έναν πάροχο κεφαλαίων για την επίτευξη των προσωπικών τους στόχων.

Για να εξεταστεί κατά πόσο μπορούν αυτά τα κριτήρια να τηρηθούν, εξετάζονται στοιχεία όπως είναι κάποιες ιδιαίτερες πτυχές της λειτουργίας της Τράπεζας, η συχνότητα πραγματοποίησης συναλεύσεων των μετόχων, ο αριθμός των μετόχων που συμμετέχουν σε αυτές και το ποσοστό ως προς το σύνολο των μετοχών που αυτοί εκπροσωπούν.

Διοικητικό Συμβούλιο

Κατά κοινή ομολογία, το Διοικητικό Συμβούλιο έχει τη μεγαλύτερη ευθύνη για την πορεία της Τράπεζας και λογοδοτεί στους καταθέτες και τους μετόχους της για την προστασία των συμφερόντων τους, μέσα από την νόμιμη και αποτελεσματική διοίκηση του οργανισμού. Παρόλα αυτά δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις στις οποίες επιλέγονται ως μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου εξωγενείς φορείς, με ελάχιστη γνώση για τον οργανισμό. Ακόμα, όμως, και αν ο διευθυντής είναι ισχυρός και ικανός, ένα αδύναμο Διοικητικό Συμβούλιο θα οδηγήσει την Τράπεζα στην καταστροφή.

Ένας τραπεζικός οργανισμός χρειάζεται ένα Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο να είναι ισχυρό και να διαθέτει γνώση. Είναι απαραίτητο να ενθαρρύνει τις ανοικτές

συζητήσεις και να ρυθμίζει τις διαμάχες αποτελεσματικά, λαμβάνοντας υπόψη του τις αντικρουόμενες απόψεις. Επίσης, πρέπει να συμβάλει στην αποφυγή των οικονομικών και νομικών λαθών, τα οποία μπορεί να απειλήσουν ακόμα και την «ζωή» της Τράπεζας. Για το λόγο αυτό πρέπει κάθε πρόβλημα ή δυσλειτουργία η οποία παρατηρείται από τους εσωτερικούς ή τους εξωτερικούς ελεγκτές να λαμβάνεται άμεσα υπ' όψιν.

Γενικότερα, οι βασικότερες ευθύνες που καλείται να αναλάβει και να φέρει σε πέρας το Διοικητικό Συμβούλιο όσον αφορά στη διαχείριση του χρηματοπιστωτικού κινδύνου είναι οι ακόλουθες (H.V.Greuning & S.Brajonovic Bratanovic, 1999):

- Η διαμόρφωση μιας σαφούς φιλοσοφίας για τα ζητήματα διαχείρισης κινδύνου,
- Να καθορίσουν αρχές σχετικά τις δομές και την κατανομή των ευθυνών και της εξουσίας,
- Να επιβλέπουν και να αποδέχονται πολιτικές που ποσοτικοποιούν και περιορίζουν τον κίνδυνο, αλλά παράλληλα προσδιορίζουν το απαιτούμενο κεφάλαιο για την ασφαλή λειτουργία της Τράπεζας.
- Να διεξάγουν ελέγχους για τις επιμέρους πολιτικές ώστε να εξασφαλίζεται ότι δεν είναι ξεπερασμένες.
- Να εξετάζουν την αποτελεσματικότητα του εσωτερικού ελέγχου,
- Να προσδιορίζουν το περιεχόμενο και τη συχνότητα προετοιμασίας εκθέσεων και αναφορών,
- Να εξετάζουν και να αναθεωρούν, εάν κριθεί σκόπιμο, τις πολιτικές που αφορούν στο προσωπικό και τις αμοιβές του, ώστε να εξασφαλίζεται ότι δημιουργούνται οι συνθήκες για πλήρη αποδοτικότητα.
- Να κάνουν ετήσια αξιολόγηση της απόδοσης του διευθύνοντος συμβούλου
- Να εκλέγουν μια επιτροπή η οποία κατά κύριο λόγο θα συντίθεται από άτομα που δεν είναι διευθυντές, για να προσδιορίζει το επίπεδο αμοιβών των στελεχών της ανώτατης διοίκησης.

Ο πιο βασικός όμως ρόλος του Διοικητικού Συμβουλίου είναι να εξασφαλίσει ότι τα διοικητικά στελέχη έχουν την απαραίτητη γνώση, ικανότητα, εμπειρία και αίσθημα δικαιοσύνης ώστε να διαχειρίζονται τα ζητήματα της Τράπεζας με σωστό και υπεύθυνο τρόπο (H.V.Greuning & S.Brajonovic Bratanovic, 1999). Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει όλα τα μέλη του να έχουν κατανοήσει πλήρως τη φύση των εργασιών και λειτουργιών της Τράπεζας και με τον τρόπο αυτό να είναι ικανοί να κρίνουν αν τα

συστήματα εντοπισμού και ελέγχου του κινδύνου που διαμορφώνονται από τα διοικητικά στελέχη είναι αποτελεσματικά.

Διοικητικά Στελέχη

Τα διοικητικά στελέχη της Τράπεζας, πολλές φορές από κοινού με το Διοικητικό Συμβούλιο, λαμβάνουν σημαντικές αποφάσεις, οι οποίες μπορεί να σχετίζονται με ζητήματα όπως είναι το προφίλ κινδύνου της Τράπεζας, η επάρκεια των συστημάτων για τον προσδιορισμό, τον έλεγχο και τη διαχείριση του κινδύνου κλπ. Ο ρόλος, λοιπόν, της Διοίκησης είναι βασικό συστατικό στοιχείο της πολιτικής για τη διαχείριση του κινδύνου. Για το λόγο αυτό κρίνεται αναγκαίο τα διοικητικά στελέχη να διαθέτουν γνώσεις και εμπειρίες που θα τους βοηθήσουν να ανταποκριθούν επιτυχώς στις ευθύνες που καλούνται να αναλάβουν.

Τα διοικητικά στελέχη πρέπει να μεριμνούν ώστε οι εργασίες που λαμβάνουν χώρα καθημερινά να συμβαδίζουν με όσα προβλέπονται από τις πολιτικές, τους νόμους και τους κανονισμούς. Επίσης θα πρέπει να παρέχει στο Διοικητικό Συμβούλιο την απαραίτητη πληροφόρηση αλλά και να ανταποκρίνεται άμεσα σε κάθε ανάγκη που προκύπτει. Όπως προβλέπεται και στη Συνθήκη της Βασιλείας, η Διοίκηση θα πρέπει να προσδιορίζει, να εκτιμά, να αποτιμά και να διαχειρίζεται τον χρηματοπιστωτικό κίνδυνο. Πιο συγκεκριμένα, οι ευθύνες που καλείται να αναλάβει σχετικά με τη διαχείριση του χρηματοπιστωτικού κινδύνου είναι οι ακόλουθες (H.V.Greuning & S.Brajonovic Bratanovic, 1999):

- Η ανάπτυξη του στρατηγικού σχεδίου της Τράπεζας καθώς και πολιτικών για τη διαχείριση κινδύνου, τα οποία στη συνέχεια θα εγκριθούν από το Διοικητικό Συμβούλιο,
- Η εφαρμογή του στρατηγικού σχεδίου και των πολιτικών διαχείρισης κινδύνου μετά την σχετική έγκριση,
- Η δημιουργία των κατάλληλων πληροφοριακών στοιχείων σχετικά με τις πολιτικές, τις διαδικασίες και τα πρότυπα που αφορούν στις βασικές λειτουργίες της επιχείρησης, αλλά και στους κινδύνους που καλείται να διαχειριστεί,
- Η εξασφάλιση της εφαρμογής των ελέγχων που αφορούν στα όρια κινδύνου,
- Η εξασφάλιση της άμεσης αναφοράς στη Διοίκηση όταν εντοπίζονται δυσλειτουργίες,

- Η εξασφάλιση για το ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές επιβλέπουν αποτελεσματικά την επάρκεια ελέγχου και την τήρηση των ορίων και των διαδικασιών,
- Η ανάπτυξη που η εφαρμογή συστημάτων αναφορών για τη διοίκηση που να αντανακλούν τους επιχειρηματικούς κινδύνους.

Ελεγκτικό Συμβούλιο & Εσωτερικοί Ελεγκτές

Το Ελεγκτικό Συμβούλιο αποτελεί στην ουσία την επέκταση των διαχειριστικών λειτουργιών του κινδύνου από το Διοικητικό Συμβούλιο, ενώ βοηθά τη Διοίκηση στον προσδιορισμό και τον χειρισμό ζητημάτων κινδύνου σε πολύπλοκους οργανισμούς και επιχειρήσεις. Για το λόγο αυτό, οι βασικοί στόχοι των φορέων εσωτερικού ελέγχου αφορούν στα εξής (H.V.Greuning & S.Brajonvic Bratanovic, 1999):

- Παροχή βοήθειας στα διοικητικά στελέχη για να προσδιορίσουν και να διαχειριστούν τους επιχειρηματικούς κινδύνους,
- Παροχή μιας ανεξάρτητης και αντικειμενικής εκτίμησης,
- Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας, της αποδοτικότητας και της οικονομίας των λειτουργιών,
- Αξιολόγηση της συμμόρφωσης με τους νόμους, τις πολιτικές και τις λοιπές οδηγίες,
- Αξιολόγηση της αξιοπιστίας των πληροφοριών που δημιουργούνται από τη λογιστική και τα πληροφοριακά συστήματα,
- Παροχή ερευνητικών υπηρεσιών στη Διοίκηση

Σε γενικές γραμμές, οι ελεγκτικοί φορείς σε έναν οργανισμό αξιολογούν όλες τις λαμβανόμενες μεθόδους και τα μέτρα για την προστασία των περιουσιακών του στοιχείων και τη διαχείριση των κινδύνων του και συμβάλλουν στη λειτουργική αποτελεσματικότητα και τη συνέπεια ως προς τις ακολουθούμενες πολιτικές από τη Διοίκηση.

Τέλος, οι εσωτερικοί ελεγκτές επιβλέπουν και ελέγχουν τα ετήσια οικονομικά στοιχεία προτού αυτά να σταλούν στο Διοικητικό Συμβούλιο, ενώ αξιολογούν και τις διαδικασίες και λειτουργίες εξωτερικού ελέγχου. Επίσης, μεριμνούν ώστε να εξασφαλίζεται η γνώση της διοίκησης για τυχόν προβλήματα, καθώς και η λήψη μέτρων από τα αρμόδια στελέχη για ελλείψεις και προβλήματα που γίνονται αντικείμενο ενδιαφέροντος σε σχετικές αναφορές.

Εξωτερικοί Ελεγκτές

Οι αναφορές των εξωτερικών ελεγκτών απευθύνονται συνήθως στους μετόχους αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από άλλους φορείς, όπως είναι οι επιβλέποντες μιας επιχείρησης, οι δανειστές της κλπ. Ως βασική τους αρμοδιότητα ορίζεται ο έλεγχος των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου ενός οργανισμού και η διαπίστωση κάθε πιθανής δυσλειτουργίας ή λάθος χειρισμού.

Ο ρόλος τους όμως είναι πολύ πιο σημαντικός, καθώς ενισχύουν την ικανότητα της αγοράς να προσδιορίζει τις τράπεζες με τις οποίες μπορεί να συνεργαστεί. Πρόκειται επιπλέον για μια ασπίδα προστασίας για τον απλό καταναλωτή – πελάτη. Γενικότερα, οι βασικές αρμοδιότητες των εξωτερικών ελεγκτών είναι οι ακόλουθες (H.V.Greuning & S.Brajonovic Bratanovic, 1999):

- Επίβλεψη της συμμόρφωσης της Διοίκησης με τις πολιτικές και τις διαδικασίες που έχουν οριστεί από το Διοικητικό Συμβούλιο,
- Επίβλεψη των πληροφοριών που παρέχονται στο Διοικητικό Συμβούλιο, τους μετόχους και τις νομικές αρχές,
- Αναφορά στο Συμβούλιο, τους μετόχους και τους νομοθέτες για τη δίκαιη παρουσίαση των πληροφοριών που λαμβάνονται,
- Επίβλεψη της προσκόλλησης στις νομοθετικές και κανονιστικές απαιτήσεις.

Κοινό

Υπό στενή έννοια, το «κοινό» αναφέρεται στους επενδυτές, των οποίων τα συμφέροντα δεν προστατεύονται πλήρως ούτε από τη Διοίκηση ούτε από τις επιμέρους νομοθετικές και κανονιστικές αρχές. Ο μόνος τρόπος για να προστατευθούν στο άρτιο τα συμφέροντα του κοινού είναι να γίνει κατανοητό ποιος αναλαμβάνει πραγματικά τον κίνδυνο: τα μεμονωμένα άτομα ως επενδυτές διαμέσου διαχειριστών χαρτοφυλακίου ή χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, οι οποίοι συγκεντρώνουν τα κεφάλαια των ατόμων και δρουν με δική τους πρωτοβουλία (π.χ. τράπεζες).

Εάν το «κοινό» ληφθεί υπό την ευρεία έννοια και συμπεριλάβει τα μέσα ενημέρωσης χρηματοοικονομικού περιεχομένου και τους αναλυτές, τους χρηματοοικονομικούς συμβούλους και τις εταιρείες με σχετικό αντικείμενο δραστηριοποίησης, τα συμφέροντα των επενδυτών θα μπορούσαν να προστατευθούν με πολλούς τρόπους

(H.V.Greuning & S.Brajonvic Bratanovic, 1999). Αυτό οφείλεται προφανώς στην καλύτερη γνώση που έχουν οι οργανισμοί και οι φορείς αυτοί για τους κινδύνους, καθώς και στα εργαλεία που κατέχουν για την αντιμετώπιση τους.

3.6 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάστηκαν οι στρατηγικές διαχείρισης κινδύνου που καλείται ένα πιστωτικό ίδρυμα να ακολουθήσει προκειμένου κατ' αρχήν να εξασφαλίσει τη ρευστότητά του, έπειτα να διαχειριστεί και να επιλύσει διάφορες κρίσεις που θα προκύψουν και τέλος να αναπτύξει εκείνες τις πολιτικές που θα του δώσουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Η διαχείριση κινδύνου απασχολεί όλο το φάσμα οργάνωσης του πιστωτικού ιδρύματος από την Ανώτατη Διοίκηση που διαμορφώνει τις πολιτικές έως τα εκτελεστικά στελέχη που καλούνται να την εφαρμόσουν. Επιπλέον, οι στρατηγικές διαχείρισης κινδύνου που αναπτύσσει μία τράπεζα απασχολούν και άλλους φορείς όπως είναι οι ελεγκτές και οι εποπτικές αρχές, οι οποίες καλούνται να εξετάσουν αν η τράπεζα εφαρμόζει τις κανονιστικές προτάσεις του Συμφώνου της Βασιλείας

Παράλληλα με τις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνου που ένα πιστωτικό ίδρυμα ακολουθεί, κρίνεται αναγκαίο να υιοθετηθούν πολιτικές που θα αναδιαρθρώσουν κάποιες διαδικασίες του οργανισμού ώστε να τον ενδυναμώσουν και να τον βοηθήσουν να περιορίσει τον κίνδυνο. Οι πολιτικές αυτές αναφέρονται στις επιμέρους λειτουργίες του οργανισμού και προτείνονται από την Επιτροπή της Βασιλείας.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αγγελόπουλος Π., «Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα», εκδ. Σταμούλης 2008.
- Γεωργόπουλος Ν. «Στρατηγικό Μάνατζμεντ», Μπένου 2006.
- Δημητρόπουλος Π., «Τα παράγωγα στο Ελληνικό Χρηματιστήριο», Φυκίρης 1999.
- Κόντος Γ., «Τραπεζική Διοίκηση, Τόμος Γ: Στρατηγικές τραπεζικής ανάπτυξης», ΕΑΠ 2000.
- Μελάς Κ., «Εισαγωγή στην τραπεζική χρηματοοικονομική διοικητική», Εξάντας 2002.
- Μπούτσικας Μ., Σημειώσεις μαθήματος «Παράγωγα Χρηματοοικονομικά Προϊόντα», τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2007.
- Μυλωνάς Ν., «Χρηματοοικονομική Διοίκηση: Παράγωγα - Αξιόγραφα», ΕΑΠ, 2001.
- Παπαδάκης Β., «Στρατηγική των επιχειρήσεων: ελληνική και διεθνής εμπειρία», εκδ. Μπένου 2007.
- Παπούλιας Γ., «Τραπεζική διοίκηση: Μέθοδος Ενεργητικών Υποχρεώσεων», Παπούλιας 2003.
- Συριόπουλος Κ., «Στρατηγική Τραπεζών: Διαχείριση τραπεζικού κινδύνου», Τόμος Α', ΕΑΠ 2000.
- Giddy I., «Παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές», εκδ. Παπαζήση 1996.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Belmont D., “Value added risk management in financial institutions, book: leveraging Basel II and risk adjusted performance measurement”, Wiley 2004.
- Bessis J., “Risk Management in Banking”, ed. J. Wiley & Sons Ltd, 2001.
- Bodie Z., Kane A., Marcus A., “Investments”, 6th ed., Mc GrawHill International Edition 2005.
- Channon D., “Global banking strategy”, Wiley 1988.
- Chorafas D., “The commercial banking handbook: strategic planning for growth and survival in the new decade, Macmillan 1999.
- Elsenbeis R., Aspinwall R., “Handbook for banking strategy”, Wiley/Interscience 1985.
- Greuning H., Brajovic Bratanovic S., “Analyzing banking risk: a framework for assesing corporate governance and financial risk management”, The world bank 2000.
- Hogan W., :Management of Financial Institutions”, Wiley 2004.
- Hull J., “Fundamentals of futures and options markets”, Prentice Hall Finance 2002.
- Panopoulou M., “Technological change and corporate strategy in the greek banking industry”, CEPE 2005.
- Pezzulo M., “Marketing for bankers”, American Bankers Associationn 1988.
- Saunders A., Cornett M., “Financial institutions management: a risk management approach”, McGraw-Hill 2006.

- Wheelen T., Hunger D., “Concept in strategic management and business policy”, Pearson Prentice Hall 2005.
- Chorafas D., “Operatioanal risk control with Basel II: basic principles and capital requirements”, Elsevier 2004.

Διαδίκτυο

- www.emporiki.gr
- www.nbg.gr
- www.kathimerini.gr
- www.morax.gr
- www.alpha.gr
- www.actuar.aegean.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέχρι στιγμής παρουσιάστηκαν και αναπτύχθηκαν οι μέθοδοι υπολογισμού της κεφαλαιακής επάρκειας που πρέπει να ακολουθεί ένα πιστωτικό ίδρυμα ώστε να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητά του. Η παρουσίαση αυτή έγινε στα πλαίσια του Συμφώνου της Βασιλείας II, το οποίο προτάθηκε από την Επιτροπή της Βασιλείας και υιοθετήθηκε από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Ακόμα, έγινε αναφορά στις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων, τις οποίες ακολουθεί το τραπεζικό ίδρυμα ώστε να αντιμετωπίσει τους επιμέρους κινδύνους και να εξασφαλίσει την ανάπτυξή του και στις πολιτικές, τις οποίες υιοθετεί η τράπεζα για να μπορέσει να αναδιαρθρώσει τις επιμέρους λειτουργίες της και να περιορίσει τον κίνδυνο.

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται ανάλυση της κεφαλαιακής επάρκειας και των στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων που εφαρμόζονται από ένα Ελληνικό τραπεζικό ίδρυμα και συγκεκριμένα της τράπεζας Αττικής, η οποία ακολουθεί τις προτάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας και τις διατάξεις του Ν.3601/2007. Αρχικά, γίνεται αναφορά του εταιρικού προφίλ της τράπεζας, των προϊόντων και των υπηρεσιών που παρέχει, των δραστηριοτήτων της και των βασικών οικονομικών μεγεθών της για το 2009. Έπειτα, υπολογίζονται τα εποπτικά ίδια κεφάλαιά της και ο δείκτης φερεγγυότητας για το ίδιο έτος. Τέλος, γίνεται προσπάθεια αναφοράς των επιχειρησιακών, επιχειρηματικών και λειτουργικών στρατηγικών που ακολουθεί η τράπεζα και ο όμιλος της τράπεζας Αττικής, καθώς επίσης και των πολιτικών που εφαρμόζει η Διεύθυνση διαχείρισης κινδύνων ώστε να παρακολουθεί τους επιμέρους κινδύνους της.

4.2 ΕΤΑΙΡΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

Η τράπεζα Αττικής ή «Attica Bank Ανώνυμη Τραπεζική Εταιρεία» είναι ένας χρηματοοικονομικός οργανισμός που λειτουργεί ως Ανώνυμη Τραπεζική Εταιρεία σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2190/20 περί Ανωνύμων Εταιρειών και τις διατάξεις του Ν. 2076/92 περί Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Η τράπεζα Αττικής είναι η μητρική εταιρεία του Ομίλου Attica Bank, ο οποίος παρέχει τραπεζικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, υπηρεσίες εκμίσθωσης (leasing), επενδυτικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες, υπηρεσίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων τρίτων (factoring) καθώς και υπηρεσίες διαχείρισης ακινήτων. Η τράπεζα Αττικής ιδρύθηκε το 1925, ενώ το 1964 εξαγοράστηκε από τον όμιλο εταιρειών της Εμπορικής τράπεζας και εισήχθη στο Χρηματιστήριο. Το 1997, η Εμπορική τράπεζα μεταβίβασε μέσω του Χρηματιστηρίου μέρος των μετοχών που κατείχε στο Ταμείο Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων (ΤΣΜΕΔΕ) και στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων διατηρώντας έως το 2002 περίπου το 17% των μετοχών της τράπεζας, το οποίο στη συνέχεια το μεταβίβασε στο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο. Σήμερα, οι βασικοί μέτοχοι της τράπεζας Αττικής είναι:

- Το Ε.Τ.Α.Α. (Ενιαίο Ταμείο Ανεξάρτητα Απασχολούμενων) – ΤΣΜΕΔΕ, με ποσοστό 42,87%
- Το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, με ποσοστό 22,43% και
- Το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων , με ποσοστό 19,28%

Η τράπεζα Αττικής δραστηριοποιείται στον κλάδο της Επιχειρηματικής τραπεζικής και στον κλάδο της Λιανικής τραπεζικής. Όσο αφορά την Επιχειρηματική τραπεζική εστιάζει κυρίως στην χρηματοδότηση μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων χορηγώντας τόσο βραχυπρόθεσμα δάνεια για την κάλυψη αναγκών του παραγωγικού και συναλλακτικού κυκλώματος των εταιρειών, όσο και χρηματοδοτήσεις για την κάλυψη μακροπρόθεσμων επενδυτικών αναγκών των επιχειρήσεων. Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των επιχειρηματικών της πελατών η τράπεζα Αττικής δημιούργησε το 2009 τη Διεύθυνση Επιχειρηματικής Τραπεζικής. Στον τομέα της Λιανικής τραπεζικής, η τράπεζα Αττικής επιδιώκει την συνεχή κάλυψη των αναγκών των ιδιωτών πελατών της με σκοπό κυρίως την αποτελεσματική διαχείριση των προϊόντων καταναλωτικής πίστης και στεγαστική πίστης. Για το λόγο αυτό, το 2009, αναδιάρθρωσε τις οργανωτικές της δομές και δημιούργησε τη Διεύθυνση Λιανικής Τραπεζικής. Ακόμα, η τράπεζα δραστηριοποιείται στον τομέα της Επενδυτικής Τραπεζικής και στο χώρο των χρηματιστηριακών προϊόντων και της

κεφαλαιαγοράς. Η τράπεζα Αττικής είναι πιστοποιημένος σύμβουλος για την εναλλακτική αγορά του Χ.Α. και κατέχει σημαντικό μερίδιο στη χρηματοδότηση αγοράς μετοχών μέσω λογαριασμού περιθωρίου (margin account). Παράλληλα με την παροχή υπηρεσιών στην Επιχειρηματική, στη Λιανική και στην Επενδυτική τραπεζική, η τράπεζα Αττικής προσφέρει μια σειρά επενδυτικών και ασφαλιστικών προϊόντων, αμοιβαία κεφάλαια και υπηρεσίες χρηματιστηριακών συναλλαγών. Στον Πίνακα 4.1 παρουσιάζονται τα προϊόντα και οι βασικότερες υπηρεσίες που προσφέρει η τράπεζα Αττικής.

Πίνακας 4.1
Προϊόντα και υπηρεσίες τράπεζας Αττικής

Επιχειρηματική Τραπεζική	Λιανική Τραπεζική	Υπηρεσίες
Καταθετικοί λογαριασμοί (όψεως, προθεσμίας, συναλλάγματος)	Καταθετικοί λογαριασμοί (ταμειυτηρίου, τρεχούμενος, προθεσμίας, repos, συναλλάγματος)	Πάγιες εντολές
Δάνεια (κεφάλαιο κίνησης, μακροπρόθεσμα δάνεια)	Δάνεια (στεγαστικά, καταναλωτικά, ανοιχτά)	Μεταφορά κεφαλαίων
Ομολογιακά δάνεια	Πιστωτικές και χρεωστικές κάρτες (visa, electron, Attica gift card visa)	Εισαγωγές / Εξαγωγές (διαχείριση φορτωτικών, ενέγγυες πιστώσεις)
Ενέγγυες πιστώσεις		
Χρηματοδοτική μίσθωση (leasing), υπηρεσίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων τρίτων (factoring)	Επενδυτικά προϊόντα (αμοιβαία κεφάλαια, προϊόντα εγγυημένου κεφαλαίου)	
Τραπεζοασφάλειες (bancassurance)		
(venture capital)	Τραπεζοασφάλειες (bancassurance)	
Κοινοτικά προγράμματα		

Πηγή: Ετήσιο Δελτίο 2009 της τράπεζας Αττικής

Το δίκτυο διανομής των προϊόντων και των υπηρεσιών της τράπεζας Αττικής αποτελείται από 80 καταστήματα και από 90 ATM, τα οποία είναι εγκατεστημένα στα

καταστήματα της τράπεζας και σε χώρους τρίτων. Η τράπεζα έχει ταξινομήσει τα καταστήματα του δικτύου της σε 2 γεωγραφικές περιφέρειες, στην περιφέρεια Νοτίου Ελλάδος και στην περιφέρεια Βορείου Ελλάδος, έχοντας κατανείμει το 76% του συνόλου των χορηγήσεων της στη περιφέρεια Νοτίου Ελλάδος και το 24% στην περιφέρεια Βορείου Ελλάδος αντίστοιχα. Ταυτόχρονα με το δίκτυο καταστημάτων της, η τράπεζα Αττικής προσφέρει κάποιες από τις υπηρεσίες της μέσω e-banking. Έχοντας σημειωθεί αύξηση του αριθμού των χρηστών του e-banking κατά 42% περίπου μέσα στο 2009, η τράπεζα αποφάσισε να ενταχθεί στο προϊόν του Συστήματος on-line πληρωμών του DIASDEBIT «Σύμβαση Συνεργασίας», στο οποίο συμμετέχουν ήδη 40 ιδιωτικές επιχειρήσεις, κοινωφελή ιδρύματα και δημόσια ταμεία. Επιπλέον, εμπλουτίζει με νέες συναλλαγές την υπηρεσία του e-banking, όπως κινήσεις καρτών, εμφάνιση λογαριασμών άλλων τραπεζών κ.α.

Ένα σημαντικό εργαλείο πωλήσεων για τις καθημερινές λειτουργίες διαχείρισης των καταστημάτων που χρησιμοποιεί η τράπεζα αποτελεί η εφαρμογή CRM (Customer Relationship Management). Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχει αποκομίσει η τράπεζα από την εφαρμογή αυτή είναι ουσιαστικά η τήρηση πλήρους ιστορικότητας των κινήσεων του πελάτη και η απεικόνιση του συνόλου των προϊόντων που έχει αγοράσει ο πελάτης. Με την εφαρμογή αυτή δόθηκε η δυνατότητα καταγραφής και ολοκληρωμένης διαχείρισης του συνόλου της επικοινωνίας της τράπεζας με τον πελάτη, από το δίκτυο καταστημάτων και από τις κεντρικές διευθύνσεις της τράπεζας.

Η τράπεζα Αττικής, έχοντας στο ανθρώπινο δυναμικά της 1134 εργαζομένους, επενδύει συστηματικά στην εκπαίδευση και εξέλιξη του εργασιακού δυναμικού της. Ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός της αναπτύσσεται κυρίως σε δύο βασικές ενότητες, στην ενότητα των χρηματοοικονομικών γνώσεων και σε εξειδικευμένα θέματα. Κάποιες από τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες της τράπεζας είναι σταθερές, όπως είναι η εκπαίδευση στο ξέπλυμα παράνομου χρήματος και η εκπαίδευση στα πληροφοριακά συστήματα και κάποιες διαφοροποιούνται ανάλογα με τις σύγχρονες εξελίξεις, όπως είναι η εκπαίδευση στη διαχείριση χαρτοφυλακίου σε καταστάσεις κρίσεως και η εκπαίδευση στην αποδοτικότερη διαχείριση κρατικών ενισχύσεων (π.χ. ΕΣΠΑ). Ακόμα, η τράπεζα Αττικής της προσπάθειάς της για ανάπτυξη του πελατοκεντρικού προσανατολισμού της, προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα που βοηθούν στη πελατοκεντρική αντίληψη των λειτουργιών της τράπεζας.

Τα βασικά οικονομικά μεγέθη της τράπεζας για το 2009 διατηρήθηκαν σε ικανοποιητικά επίπεδα παρά το αρνητικό κλίμα που επικρατούσε στην ελληνική αγορά λόγω των δημοσιονομικών προβλημάτων της χώρας. Συγκεκριμένα, τα προ φόρων κέρδη διαμορφώθηκαν σε 17,1 εκατ. ευρώ για την τράπεζα, παρουσιάζοντας αύξηση 22,10% σε σχέση με το 2008. Επιπλέον, το σύνολο του Ενεργητικού του ομίλου ανήλθε σε 5,3 δισ. ευρώ παρουσιάζοντας και αυτό αύξηση 16,31% έναντι της χρήσης του 2008. Τέλος, τα ίδια κεφάλαια του ομίλου διαμορφώθηκαν σε 582,8 εκατ. ευρώ έναντι 324,4 εκατ. ευρώ το 2008.

4.3 ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

Η τράπεζα Αττικής έχει συστήσει εξειδικευμένες υπηρεσίες και παρακολουθεί την κεφαλαιακή της επάρκεια σε τακτά χρονικά διαστήματα και υποβάλλει τα στοιχεία υπολογισμού της ανά τρίμηνο στην Τράπεζα της Ελλάδος. Για την εκτίμηση της επάρκειας των ιδίων κεφαλαίων που θεωρεί απαραίτητα για την κάλυψη των κινδύνων που αναλαμβάνει, εφαρμόζει τον Νόμο 3601/2007 της κυβέρνησης και τις διατάξεις της Τράπεζας της Ελλάδος. Συγκεκριμένα, εφαρμόζει τα προεδρικά διατάγματα ΠΔΤΕ 2588/2007, ΠΔΤΕ 2590/2007 και ΠΔΤΕ 2591/2007 για να υπολογίσει τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον πιστωτικό κίνδυνο, τον κίνδυνο αγοράς και τον λειτουργικό κίνδυνο. Όσον αφορά τον πιστωτικό κίνδυνο, η τράπεζα εφαρμόζει την τυποποιημένη προσέγγιση ενώ για τον λειτουργικό κίνδυνο εφαρμόζει τη μέθοδο του βασικού δείκτη.

Αναφορικά με τη διάρθρωση των ιδίων κεφαλαίων, η τράπεζα εφαρμόζει τις οδηγίες του ΠΔΤΕ 2587/2007. Σύμφωνα με τις οδηγίες του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος και όπως έχει αναφερθεί στο κεφάλαιο 2 της παρούσας εργασίας, τα συνολικά εποπτικά κεφάλαια αναλύονται στις εξής κατηγορίες:

- Τα βασικά ίδια κεφάλαια (Tier I) τα οποία περιλαμβάνει το μετοχικό κεφάλαιο, το αποθεματικό από έκδοση μετοχών υπέρ το άρτιο, τα αποθεματικά και τα κέρδη περιόδου. Από τα βασικά ίδια κεφάλαια αφαιρούνται διάφορες εποπτικές προσαρμογές.
- Τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια (Tier II) τα οποία περιλαμβάνουν δανειακό κεφάλαιο μειωμένης εξασφάλισης και προσαρμογές επανεκτίμησης.

Πίνακας 4.2

Υπολογισμός εποπτικών κεφαλαίων και Δείκτη φερεγγυότητας

σε χιλ. ευρώ	31/12/2009
Βασικά Ίδια Κεφάλαια (Tier I)	
Μετοχικό κεφάλαιο (Κοινές μετοχές)	85.709,95
Μετοχικό κεφάλαιο (προνομιούχες μετοχές)	100.200,00
Ίδιες Μετοχές	-86,82
Διαφορά από έκδοση μετοχών υπέρ το άρτιο	362.112,78
αποθεματικά	4.605,32
Αποτελέσματα εις νέον	30.260,06
Αποθεματικό στην εύλογη αξία διαθεσίμων για πώληση επενδύσεων	8.292,75
Πρόβλεψη μερίσματος	-4.676,00
Αναλογία αναλογιστικών ελλειμμάτων προγραμμάτων καθορισμένων παροχών	5.512,76
Διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας των επενδύσεων σε ακίνητα	-3.186,40
Δικαιώματα μειοψηφίας	1,43
Αφαιρετικά στοιχεία Ιδίων Κεφαλαίων	
Αναπόσβεστη αξία άυλων παγίων στοιχείων	-14.388,89
Μετοχές πιστωτικών & χρηματοδοτικών ιδρυμάτων ποσοστού άνω του 10% του κεφαλαίου των ιδρυμάτων αυτών	-6.626,38
Σύνολο Βασικών Ιδίων Κεφαλαίων (Tier I)	567.730,56
Κύρια Συμπληρωματικά Ίδια Κεφάλαια (Tier II)	
Εποπτική προσαρμογή της αξίας των επενδύσεων σε ακίνητα	1.433,88
Αναλογία αναλογιστικών ελλειμμάτων προγραμμάτων καθορισμένων παροχών	-5.512,76
Πρόσθετα Συμπληρωματικά Ίδια Κεφάλαια	
Υποχρεώσεις μειωμένης εξασφάλισης ορισμένης διάρκειας	94.687,03
Αφαιρετικά στοιχεία Συμπληρωματικών Ιδίων Κεφαλαίων	
Μετοχές πιστωτικών & χρηματοδοτικών ιδρυμάτων ποσοστού άνω του 10% του κεφαλαίου των ιδρυμάτων αυτών	-6.626,38
Σύνολο Συμπληρωματικών Ιδίων Κεφαλαίων (Tier II)	83.981,77
Συνολικά Εποπτικά Κεφάλαια	651.712,33
Σταθμισμένα έναντι πιστωτικού κινδύνου	3.197.715,88
Σταθμισμένα έναντι κινδύνου αγοράς	133.649,88
Σταθμισμένα έναντι λειτουργικού κινδύνου	261.627,50
Επιπλέον απαιτήσεις (εσωτερική αξιολόγηση κεφαλαίων)	351.775,00
ΔΕΙΚΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ (TIER I)	15,80%
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΔΕΙΚΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ	16,50%
ΔΕΙΚΤΗΣ ΦΕΡΕΓΓΥΟΤΗΤΑΣ	18,10%

Στον Πίνακα 4.2 υπολογίζονται τα βασικά ίδια κεφάλαια, τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια και ο δείκτης φερεγγυότητας της τράπεζας Αττικής. Ειδικότερα, το άθροισμα των βασικών ιδίων κεφαλαίων και των συμπληρωματικών ιδίων κεφαλαίων αποτελούν τα συνολικά εποπτικά κεφάλαια. Διαιρώντας τα συνολικά εποπτικά κεφάλαια με το σύνολο των σταθμίσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου, του κινδύνου αγοράς και του λειτουργικού κινδύνου υπολογίζεται ο δείκτης φερεγγυότητας της τράπεζας Αττικής. Ο συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, ο οποίος είναι 16.5%, υπολογίζεται όπως και ο δείκτης φερεγγυότητας με τη διαφορά ότι λαμβάνει υπόψη του και τις επιπλέον απαιτήσεις από την εσωτερική αξιολόγηση κεφαλαίου. Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας (Tier I) μας δείχνει την κάλυψη που παρέχουν τα βασικά ίδια κεφάλαια και υπολογίζεται αν διαιρεθεί το σύνολο των βασικών ιδίων κεφαλαίων με το σύνολο των σταθμίσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου, του κινδύνου αγοράς και του λειτουργικού κινδύνου. Για την περίπτωση μελέτης της Τράπεζας Αττικής ο δείκτης αυτός είναι 15.8%.

Όπως προκύπτει επίσης από τα στοιχεία του Πίνακα 4.2, το σύνολο των βασικών ιδίων κεφαλαίων είναι πολύ περισσότερο του 50% των συνολικών κεφαλαίων της τράπεζας, γεγονός που δείχνει ότι η σύνθεση των εποπτικών κεφαλαίων της τράπεζας υπερκαλύπτει τα κριτήρια που απαιτούνται. Επιπρόσθετα, παρατηρείται ότι διαθέτει μια πολύ ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια, καθώς ο δείκτης φερεγγυότητας ή συνολικός δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας είναι 18,1% έναντι 8% που είναι το ελάχιστο αποδεκτό σύμφωνα με τις νομοθετικές διατάξεις. Η ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια της τράπεζας Αττικής είναι αποτέλεσμα της σωστής διοίκησης και της αποτελεσματικής διαχείρισης των κινδύνων της τράπεζας. Ωστόσο, κρίνεται απαραίτητο να σημειωθεί ότι ο δείκτης φερεγγυότητας της τράπεζας επηρεάστηκε θετικά από τη συμμετοχή της στο πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας της Ελληνικής Οικονομίας του Ν. 3723/2008. Συγκεκριμένα, το ποσό του μετοχικού κεφαλαίου 100.200,00 που παρουσιάζεται στα βασικά ίδια κεφάλαια του Πίνακα 4.2 αποτελεί το ποσό της εισφοράς του κράτους στην τράπεζα Αττικής, το οποίο αναγνωρίστηκε ως μετοχικό κεφάλαιο. Ακόμα όμως και χωρίς την ενίσχυση της ρευστότητας της τράπεζας από το κράτος, ο δείκτης φερεγγυότητας θα ήταν 15,3%, αρκετά μεγαλύτερος πάλι από 8% που είναι το ελάχιστο που απαιτείται.

4.4 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥ

Η τράπεζα Αττικής και ο όμιλος της τράπεζας Αττικής καλούνται να δημιουργήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ώστε να εξασφαλίσουν την προτίμηση των πελατών τους, δημιουργώντας αξία για αυτούς. Οι στρατηγικές που ακολουθεί τόσο η τράπεζα όσο και ο όμιλος, αποτελούν σημαντικό μέρος της προσπάθειας της τράπεζας Αττικής για να εξασφαλίσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να προσεγγίσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους πελάτες της. Οι στρατηγικές αυτές χωρίζονται σε επιχειρησιακές, επιχειρηματικές και λειτουργικές στρατηγικές και αποσκοπούν στη διαχείριση του κινδύνου μέσα από τη δραστηριοποίηση σε τομείς που αφορούν στη γενικότερη επιχειρηματική δράση.

Η επιχειρησιακή στρατηγική που ακολουθεί ο όμιλος της τράπεζας Αττικής είναι η στρατηγική της ανάπτυξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι ο όμιλος της τράπεζας Αττικής σύστησε την εταιρεία «AtticaBank Properties Ανώνυμη Εταιρεία Διαχείρισης Ακινήτων» ώστε να διαχειρίζεται η ίδια τα ακίνητα της τράπεζας. Σκοπός της δημιουργίας της νέας αυτής εταιρείας είναι η καλύτερη αξιοποίηση των ακινήτων ώστε να επιτευχθούν μεγαλύτερα οφέλη για τον όμιλο. Όσον αφορά την ίδια την τράπεζα, κατά τη χρήση του 2009, πραγματοποίησε αύξηση του δικτύου διανομής της κατά 4 νέα καταστήματα.

Σχετικά με την επιχειρηματική στρατηγική, η τράπεζα Αττικής ακολουθεί στρατηγική εστίασης στη διαφοροποίηση και συγκεκριμένα στρατηγική εστίασης σε μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Εντός του 2009, η τράπεζα συμμετείχε στα προγράμματα του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (Τ.Ε.Μ.Π.Μ.Ε.), τα οποία αφορούσαν την εγγύηση κάλυψης μέρους των δανείων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και την εγγύηση κάλυψης των αναγκών σε κεφάλαιο κίνησης. Ακόμα, το 2009 η τράπεζα ανέλαβε το ρόλο του ενδιάμεσου φορέα διαχείρισης στα πλαίσια του Ε.Σ.Π.Α. 2007-2013, το οποίο αφορούσε την ενίσχυση μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων στους τομείς μεταποίησης, τουρισμού, εμπορίου, υπηρεσιών και στην ενίσχυση ελεύθερων επαγγελματιών. Η τράπεζα Αττικής ήταν από τις πρώτες που δραστηριοποιήθηκε στα κοινοτικά προγράμματα αποκτώντας μια πολύ καλή φήμη και δημιούργησε τμήμα διαχείρισης προγραμμάτων. Οι στρατηγικές κινήσεις αυτές της απέφεραν σημαντικά μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς στα εν λόγω προγράμματα σε σχέση με το μερίδιο που κατέχει η τράπεζα στην ελληνική αγορά.

Όσο αφορά τις λειτουργικές στρατηγικές, αξίζει να σημειωθεί ότι το 2009 ολοκληρώθηκε η οργανωτική αναδιάρθρωση της τράπεζας και του ομίλου με το διαχωρισμό των καταστημάτων σε «Επιχειρηματικά Κέντρα» και «Καταστήματα Λιανικής Τραπεζικής». Με την ενέργεια αυτή επιτεύχθηκαν οικονομίες κλίμακας και βελτιώθηκε αφενός η διαχείριση χαρτοφυλακίου των χορηγήσεων και αφετέρου η παροχή υπηρεσιών στους πελάτες. Σχετικά με τη στρατηγική μάρκετινγκ της τράπεζας, αυτή εστιάστηκε στην προβολή της στενής σχέσης της τράπεζας με το βασικό μέτοχο και τα μέλη του. Η στρατηγική αυτή έγινε μέσω τηλεοπτικής και ραδιοφωνικής προβολής και δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην αμοιβαιότητα της σχέσης τράπεζας και Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολούμενων (ΕΤΑΑ). Ακόμα, η επικοινωνιακή στρατηγική της τράπεζας ενισχύθηκε από χορηγίες σε διάφορες εκδηλώσεις και από τη στήριξη της τράπεζας περιοχών που επλήγησαν από φυσικές καταστροφές προσφέροντας πιστωτικές διευκολύνσεις.

Όλες οι παραπάνω στρατηγικές αποφάσεις εγκρίνονται από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ομίλου της τράπεζας Αττικής και παρακολουθούνται στενά από αυτό μέσω ετήσιων προϋπολογισμών και μηνιαίων αναφορών. Παράλληλα παρακολουθούνται και από τη Διεύθυνση Διαχείρισης Κινδύνων. Οι κίνδυνοι αυτοί δεν δημιουργούν κεφαλαιακή υποχρέωση, ωστόσο, η Διεύθυνση Διαχείρισης Κινδύνων κάνει κάποια εκτίμηση εσωτερικού κεφαλαίου για την κάλυψη τυχόν απωλειών από τους κινδύνους αυτούς.

Εκτός από τις ανωτέρω στρατηγικές, η τράπεζα Αττικής αναδιάρθρωσε πολλές από τις διαδικασίες και τις επιμέρους λειτουργίες της και υιοθέτησε πολιτικές που τη βοήθησαν να περιορίσει τον κίνδυνο. Οι βασικότερες πολιτικές διαχείρισης κινδύνων που εφαρμόζει η τράπεζα Αττικής είναι:

- Η ενίσχυση των διαδικασιών της και των συστημάτων της. Αυτό επιτυγχάνεται κατ' αρχήν μέσω της εσωτερικής ιστοσελίδας – Intranet, η οποία προσφέρει άμεση και έγκυρη ενημέρωση όλων των εργαζομένων και ταυτόχρονα αποτελεί κανάλι αμφίδρομης επικοινωνίας. Κατά δεύτερον, ενισχύθηκε η εσωτερική επικοινωνία μέσω του τριμηνιαίου περιοδικού «Τα νέα της Attica Bank» το οποίο αποτελεί μέσο πληροφόρησης για τις λειτουργίες των καταστημάτων, τα νέα προϊόντα της τράπεζας και όλες τις εξελίξεις του ομίλου.
- Δημιουργία προϊόντων με βάση τις πελατειακές ανάγκες. Η τράπεζα Αττικής δημιούργησε νέα προϊόντα τα οποία απευθύνονταν σε συγκεκριμένες

κατηγορίες πελατών όπως είναι τα μέλη ΕΤΑΑ για τα οποία προσέφερε μια σειρά σύγχρονων προϊόντων καταναλωτική πίστης διαμορφωμένα στις ανάγκες τους ώστε να αποτελούν τα πλέον ελκυστικά της αγοράς. Άλλα παραδείγματα εξειδικευμένων προϊόντων είναι τα συνταξιοδοτικά-αποταμιευτικά προγράμματα ΑΤΤΙCΑ το μέλλον, το πρόγραμμα ασφάλισης προσωπικού ατυχήματος ΑΤΤΙCΑ Freedom και το πρόγραμμα διαγνωστικών εξετάσεων ΑΤΤΙCΑ φροντίδα.

- Η λειτουργία ανεξάρτητης Διεύθυνσης Διαχείρισης Κινδύνων, η οποία αναφέρεται στον Γενικό Διευθυντή Οικονομικών Λειτουργικών Εργασιών – Τεχνολογίας και Κανονιστικού Πλαισίου. Με αυτόν τον τρόπο παρακολουθούνται αποτελεσματικότερα όλοι οι κίνδυνοι στους οποίους μπορεί να εμπλακεί η τράπεζα και ο όμιλος ώστε να διατηρηθεί το επίπεδο ανάληψης κινδύνων εντός των προκαθορισμένων ορίων.

Οι στρατηγικές και οι πολιτικές διαχείρισης κινδύνων που έχουν παρουσιαστεί ότι ακολουθεί η τράπεζα Αττικής είναι αυτές που συντελούν στον περιορισμό των διαφόρων ειδών κινδύνων που αντιμετωπίζει καθημερινά. Τα σημαντικότερα, όμως είδη χρηματοοικονομικών κινδύνων που αντιμετωπίζει η τράπεζα είναι ο πιστωτικός κίνδυνος, ο κίνδυνος αγοράς και ο λειτουργικός κίνδυνος. Για την παρακολούθηση και τη διαχείριση αυτών των κινδύνων, η τράπεζα έχει αναπτύξει διάφορους μηχανισμούς ώστε να αποφεύγεται η συγκέντρωση υπερβολικών κινδύνων. Για το σκοπό αυτό, έχει δημιουργήσει δυο ξεχωριστά τμήματα τα οποία λογοδοτούν στη Διεύθυνση Διαχείρισης κινδύνων.

Το πρώτο τμήμα είναι το τμήμα παρακολούθησης και διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου, το οποίο ασχολείται με τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο συγκέντρωσης. Οι βασικότερες τεχνικές αντιστάθμισης των κινδύνων αυτών που χρησιμοποιεί η τράπεζα είναι:

- Καθορισμός κριτηρίων έγκαιρου εντοπισμού κινδύνων
- Συνεχής παρακολούθηση για την ορθή λειτουργία των συστημάτων μέτρησης πιστωτικού κινδύνου
- Εφαρμογή μεθόδων ελέγχου αποδοχής (validation tests) των υποδειγμάτων μέτρησης πιστωτικού κινδύνου
- Παροχή πληροφόρησης στη Διοίκηση σχετικά με την κατηγοριοποίηση των πελατών σε ζώνες πιστοληπτικής ικανότητας (credit ratings)

- Επανεξέταση των ορίων αποδοχής που ακολουθεί η πιστωτική στρατηγική της τράπεζας
- Εκπόνηση τεστ ακραίων καταστάσεων (stress testing) για τον πιστωτικό κίνδυνο και τον πιστωτικό κίνδυνο αντισυμβαλλόμενου
- Εκπόνηση κλαδικών μελετών προκειμένου να εντοπιστούν επικίνδυνοι κλάδοι
- Αξιολόγηση του κινδύνου συγκέντρωσης που μπορεί να προκύψει από ανοίγματα σε συγκεκριμένες ομάδες πελατών

Το δεύτερο τμήμα της Διεύθυνσης Διαχείρισης Κινδύνων είναι το τμήμα παρακολούθησης και διαχείρισης κινδύνου αγοράς και λειτουργικού κινδύνου, ο οποίο ασχολείται με τον κίνδυνο αγοράς, τον κίνδυνο επιτοκίου, τον λειτουργικό κίνδυνο και τον κίνδυνο ρευστότητας. Οι σημαντικότερες τεχνικές μείωσης των κινδύνων που χρησιμοποιεί το τμήμα αυτό είναι:

- Καθημερινός έλεγχος για την τήρηση των εγκεκριμένων από το «Συμβούλιο Διαχείρισης Ενεργητικού – Παθητικού και χάραξης Στρατηγικής και Πολιτικής» ορίων , που αφορούν τις Διευθύνσεις Χρηματαγορών – Κεφαλαιαγορών και πληροφόρηση των αρμόδιων Διευθύνσεων για ενδεχόμενες υπερβάσεις
- Εξειδίκευση των ορίων ανάληψης κινδύνων κατά είδος κινδύνου και ανά αντισυμβαλλόμενο, κλάδο, είδος πιστοδοτήσεων, νόμισμα, κ.α.
- Εντοπισμός τυχόν συγκέντρωσης κινδύνων και σε περίπτωση ύπαρξης κινδύνων επιμερισμός τους μέσω διαφοροποίησης των χαρτοφυλακίων (diversification effect) ή μέσω αντιστάθμισης (hedging, risk mitigation)
- Ανάπτυξη των μεθόδων μέτρησης όλων των ειδών κινδύνων που είναι υπεύθυνη, κυρίως όμως του κινδύνου ρευστότητας και ειδικότερα παρακολούθηση της διασποράς των πηγών χρηματοδότησης κατά αντισυμβαλλόμενο και οικονομικό κέντρο
- Αξιολόγηση της αποτελεσματικής λειτουργίας των πληροφοριακών συστημάτων
- Εκπόνηση σχεδίου αντιμετώπισης έκτακτων προβλημάτων ρευστότητας

Και τα δύο τμήμα της Διεύθυνσης Διαχείρισης Κινδύνων επεξεργάζονται και υποβάλλουν στην Τράπεζα της Ελλάδος τα στοιχεία που αφορούν στην κεφαλαιακή επάρκεια της τράπεζας για τους κινδύνους που αντιμετωπίζει. Τέλος, το γεγονός ότι η τράπεζα Αττικής έχει δημιουργήσει ξεχωριστά τμήματα παρακολούθησης των βασικότερων χρηματοοικονομικών κινδύνων σε συνδυασμό με τη συνεχή εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού που εργάζεται στα τμήματα αυτά δείχνει την

υπεύθυνη στάση της απέναντι στην υλοποίηση των στόχων της και των στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων.

4.5 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό μελετήθηκε η περίπτωση της τράπεζας Αττικής σχετικά με την κεφαλαιακή της επάρκεια και με τις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων που ακολουθεί. Η τράπεζα Αττικής είναι η μητρική εταιρεία του ομίλου Attica Bank και δραστηριοποιείται στην Επιχειρηματική, στην Λιανική και στην Επενδυτική τραπεζική και προσφέρει μια σειρά προϊόντων και υπηρεσιών τραπεζική φύσεως. Έχοντας 80 καταστήματα και 1134 εργαζόμενους, επενδύει σημαντικά στην εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού της και στην εξέλιξη της τεχνογνωσίας του. Το 2009, η τράπεζα Αττικής έκλεισε τη χρήση της διαμορφώνοντας κέρδη της τάξεως των 17,1 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση 22,10% συγκριτικά με τη χρήση του 2008. Το Ενεργητικό της τράπεζας την ίδια χρονιά ανήλθε στα 5,3 δις. ευρώ, ενώ τα ίδια κεφάλαιά της έφτασαν τα 582,8 εκατ. ευρώ σημειώνοντας αύξηση και στα δύο μεγέθη σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο.

Η τράπεζα Αττικής διαθέτει μια πολύ ισχυρή κεφαλαιακή επάρκεια, καθώς ο δείκτης φερεγγυότητάς της είναι 18,1%, πολύ μεγαλύτερος του 8% που είναι ο ελάχιστος αποδεκτός σύμφωνα με τις διατάξεις περί κεφαλαιακών απαιτήσεων. Η σύνθεση των συνολικών εποπτικών κεφαλαίων καλύπτει και αυτή τις σχετικές νομοθετικές πράξεις, καθώς τα βασικά ίδια κεφάλαιά της ανέρχονται στα 567.730,56 χιλ. ευρώ, ενώ τα συμπληρωματικά κεφάλαιά της είναι μόλις 83.981,77 χιλ. ευρώ.

Σχετικά με τις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων, παρατηρείται ότι ο όμιλος αναπτύσσεται και αναλαμβάνει ο ίδιος πλέον τη διαχείριση των ακινήτων του, ενώ ταυτόχρονα η τράπεζα αναπτύσσει το δίκτυο διανομής της. Επιπλέον, η τράπεζα ακολουθεί τη στρατηγική της εστίασης σε μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις με σημαντικά αποτελέσματα για την ίδια. Τέλος, οι λειτουργικές της στρατηγικές και οι πολιτικές αναδιάρθρωσης των διαδικασιών της και των λειτουργιών της, την βοήθησαν να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και να προσεγγίσει νέους πελάτες.

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Διαδίκτυο

- www.bis.org
- www.bankofgreece.gr
- www.hba.gr
- www.bankofattica.gr

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αγγελόπουλος Π., «Τράπεζες και χρηματοπιστωτικό σύστημα», εκδ. Σταμούλης 2008.
- Γεωργούτσος, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις «Κριτική επισκόπηση των νέων οδηγιών της Επιτροπής της Βασιλείας για την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών», Οικονομικό Πανεπιστήμιο 2004.
- Γεωργόπουλος Ν. «Στρατηγικό Μάνατζμεντ», Μπένου 2006.
- Δημητρόπουλος Π., «Τα παράγωγα στο Ελληνικό Χρηματιστήριο», Φυκίρης 1999.
- Κόντος Γ., «Τραπεζική Διοίκηση, Τόμος Γ: Στρατηγικές τραπεζικής ανάπτυξης», ΕΑΠ 2000.
- Μελάς Κ., Χρηστίδου Φ., «Διεθνής τραπεζική στην αλλαγή του αιώνα», Μπένου 1999.
- Μελάς Κ., «Εισαγωγή στην τραπεζική χρηματοοικονομική διοικητική», Εξάντας 2002.
- Μπούτσικας Μ., Σημειώσεις μαθήματος «Παράγωγα Χρηματοοικονομικά Προϊόντα», τμήμα Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης, Πανεπιστήμιο Πειραιώς, 2007.
- Μυλωνάς Ν., «Χρηματοοικονομική Διοίκηση: Παράγωγα - Αξιόγραφα», ΕΑΠ, 2001.

- Παναγόπουλος Γ., Πελετίδης Γ., «Βασιλεία II: Περιγραφή και συνέπειες για το τραπεζικό σύστημα», ΚΕΠΕ 2007.
- Παπαδάκης Β., «Στρατηγική των επιχειρήσεων: ελληνική και διεθνής εμπειρία», εκδ. Μπένου 2007.
- Παπαδέας Π., «Μονογραφία στην τραπεζική λογιστική: Σύγχρονες προσεγγίσεις στις κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη κινδύνων και τη γνωστοποίηση τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις τραπεζών», ΕΒΕΠ 2008.
- Παπούλιας Γ., «Τραπεζική διοίκηση: Μέθοδος Ενεργητικών Υποχρεώσεων», Παπούλιας 2003.
- Προβόπουλος Γ., Καπόπουλος Π., «Η δυναμική του χρηματοοικονομικού συστήματος», εκδ. Κριτική 2001.
- Giddy I., «Παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές αγορές», εκδ. Παπαζήση 1996.
- Sinkey J., «Χρηματοοικονομική διοίκηση εμπορικών τραπεζών», εκδ. Παπαζήση 1992.
- Συριόπουλος Κ., «Στρατηγική Τραπεζών: Διαχείριση τραπεζικού κινδύνου», Τόμος Α', ΕΑΠ, Πάτρα 2000.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Belmont D., "Value added risk management in financial institutions, book: leveraging Basel II and risk adjusted performance measurement", Wiley 2004.
- Bessis J., "Risk Management in Banking", ed. J. Wiley & Sons Ltd, 2001.
- Bodie Z., Kane A., Marcus A., "Investments", 6th ed., Mc GrawHill International Edition 2005.
- Channon D., "Global banking strategy", Wiley 1988.

- Chorafas D., "Operatioanal risk control with Basel II: basic principles and capital requirements", Elsevier 2004.
- Chorafas D., "The commercial banking handbook: strategic planning for growth and survival in the new decade, Macmillan 1999.
- Crouhy M., Galai D., Mark R., «Risk Management », McGraw-Hill 2001.
- Deventer D., Imai K., « Credit risk models and the basel accords », Wiley 2003.
- Elsenbeis R., Aspinwall R., "Handbook for banking strategy", Wiley 1985.
- Fabozzi F., Modigliani F., " Capital markets: institutions and instruments, Prentice Hall/Pearson 2003.
- Greuning H., Brajovic Bratanovic S., "Analyzing banking risk: a framework for assesing corporate governance and financial risk management", The world bank 2000.
- Hogan W., :Management of Financial Institutions", Wiley 2004.
- Hull J., "Fundamentals of futures and options markets", Prentice Hall Finance 2002.
- Marrison C., "The Fundamentals of risk measurement", McGraw-Hill 2002.
- Matten C., "Managing bank capital : capital allocation and performance measurement", Wiley 2001.
- Ong M., "The Basel handbook: a guide for financial practitioners", Risk Books 2005.
- Panopoulou M., "Technological change and corporate strategy in the greek banking industry", CEPE 2005.
- Pezzulo M., "Marketing for bankers", American Bankers Associationn 1988.

- Rose P., “Commercial bank management”, McGraw-Hill 1999.
- Saunders A., “Credit risk measurement”, Wiley 1999.
- Saunders A., Cornett M., “Financial institutions management: a risk management approach”, McGraw-Hill 2006.
- Scot H., “Capital adequacy beyond Basel: banking, securities and insurance”, Oxford University 2005.
- Wheelen T., Hunger D., “Concept in strategic management and business policy”, Pearson Prentice Hall 2005.

Διαδίκτυο

- www.emporiki.gr
- www.nbg.gr
- www.kathimerini.gr
- www.morax.gr
- www.alpha.gr
- www.actuar.aegean.gr
- www.bis.org
- www.bankofgreece.gr
- www.hba.gr
- www.bankofattica.gr